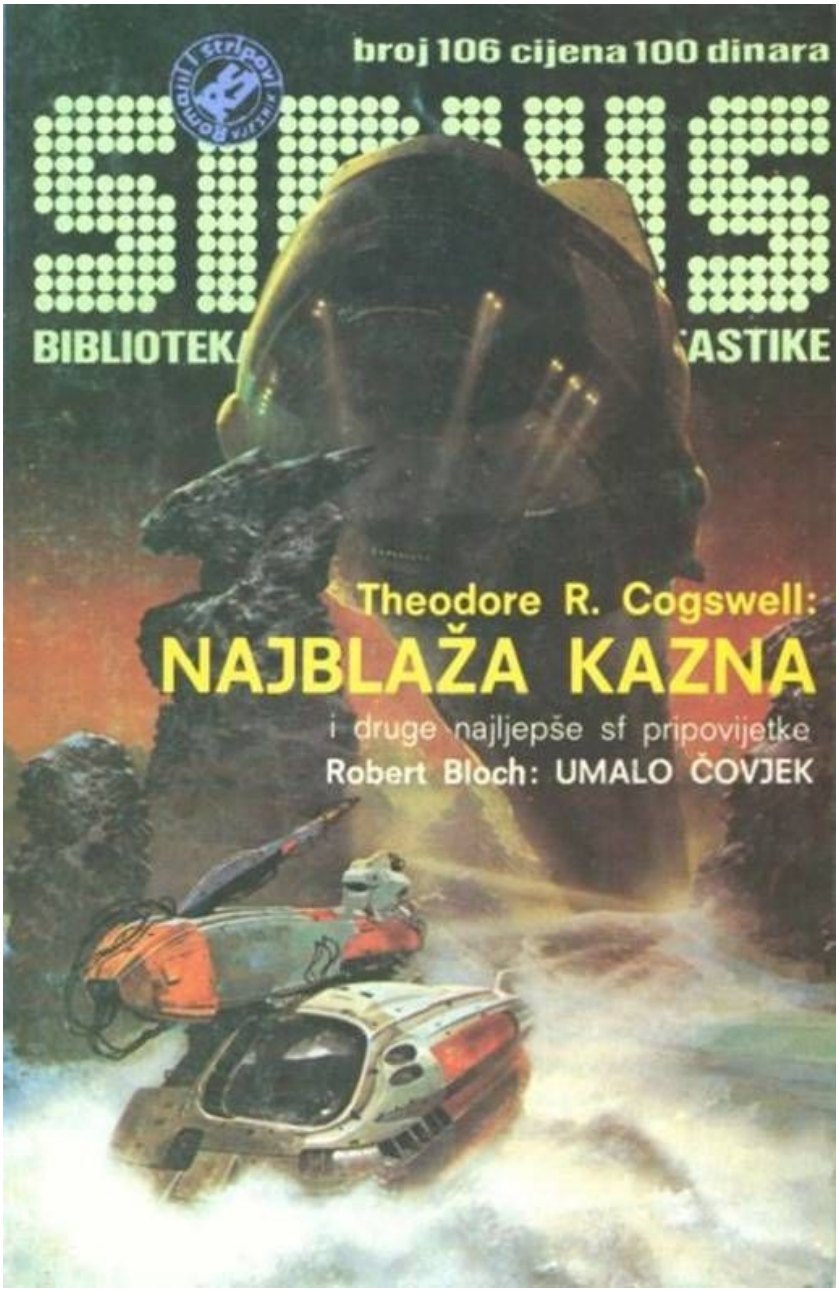
broj 106 cijena 100 dinara
BIBLIOTEKA
ASTIKE
Theodore R. Cogswell:
NAJBLAŽA KAZNA
i druge najljepše sf pripovijetke
Robert Bloch: UMALO ČOVJEK

Sadržaj

Sirius 106

Riječ urednika

Theodore R. Cogswell: Najblaža kazna

Slobodan Ćurčić: Onoliko koliko ti daješ meni

Isaac Asimov: Tričarije za klince

Poul Anderson: Prethodnica

Vesna Gorše: Dnevnik dugovječne mladosti

Theodore Sturgeon: Junačina Costello

Saša Francisti: Neopasna stvar

Robert Bloch: Umalo čovjek

Sergej Žitomirskij: Đavolja stijena

Norman Spinrad: Doba izuma

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Za Sirius...nije za Sirius

SIRIUS broj 106,

Travanj 1985.

● SAVJET REDAKCIJE: Josip Adaković, Ljudevit Bauer, prof. dr. Adolf Dragičević (predsjedavajući), Vesna Gazdag, Igor Golik, Ana Hrastović, Marija Jurela, Želimir Koščević, Milivoj Pašiček, Nada Šoljan, Ismet Voljevica.

● GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: Milivoj Pašiček.

● SIRIUS – biblioteka znanstvene fantastike, izlazi svakog petog u mjesecu – Izdavač: RO Novinsko-izdavačka djelatnost SOUR-a »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR Informativno-revijalna izdanja n.sub.o. Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4 –Stručni savjet »Siriusa«: Klub prijatelja znanstvene fantastike i fantastike Sfera Zavoda za kulturu i obrazovanje, Zagreb, Ivanićgradska 42a –Adresa uredništva: »Sirius«, Redakcija »Romani i stripovi«, 41000 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4, telefon: (041) 515-555 i 519-555 – Tisak: RO Štamparska djelatnost »Vjesnik« n.sol.o. – OOUR-i Novinska rotacija n.sub.o. i TM n.sub. o., 410-00 Zagreb, Avenija bratstva i jedinstva 4. – Cijena pojedinom primjerku 100 dinara. Pretplata: za godinu dana 1080 dinara, za šest mjeseci 540 dinara (u cijenu je uračunan popust). Pretplata se uplaćuje općom uplatnicom u korist računa 30101-833-1216 SOUR-a »Vjesnik«, Interna banka, s oznakom: za »Sirius«.

● Cijena oglasa. crno-bijela stranica 10.000 dinara; posljednja omotna stranica 15.000 dinara

● UREDNIK: Borivoj Jurković. – Recenzenti domaćih priča: Darije Đokić i (pisanih na slovenskome) Žiga Leskovšek. – Grafička oprema: Ivica Bartolić (omotna stranica) i Ljudevit Gaj – Lektor: Đuro Šnajder.

SCAN i OCR: Sekundica

Ispravka: Elite

Prelom: MasterYoda

www.sftim.com

Riječ urednika

Dragi čitatelju!

Obistinila se moja pretpostavka da ćete, dragi čitatelju, nepovoljno reagirati na prošli broj SIRIUSA zbog njegovog »ženskog« sadržaja. Jasno mi je, naime, da među muškarcima još ima zaostaloga nepovjerenja prema ženskim prodorima u »muške« monopole, medu koje neki ubrajaju i pisanje, posebno pisanje znanstvene fantastike. Zbog toga nisam odviše uzimao k srcu takve Vaše reakcije na priče autorica, smatrajući ih možda neobjektivnima a priori. I, pitate se, što mi sad bi da eto počinjem o toj temi?

● Evo što mi bi: ovaj put je reakcija došla sa ženske strane! Navest ću, za ilustraciju, samo nekoliko navoda iz pisma čitateljice lijepoga imena iz Novoga Sada:

● Kuže ona: »Već dosta dugo pratim SIRIUS i volim raznolike priče u njemu, pravo je uživanje čitati neke od njih. Ali, u poslednjem broju našla sam neke koje nemaju apsolutno nikakve veze sa SF-om. Na primer, objasnite mi po čemu je Toplinska smrt svemira SF-priča. Ili su dosad priče u SIRIUSU bile isuviše dobre, ili meni ne odgovara mašta ženskih autora, no mnoge poruke i rešenja ostaju mi nejasna. Schrodingerov mačak — više kao monolog spisateljice koja postavlja sebi pitanja i odmah odgovara na njih, no čini mi se da ni njoj mnogo toga nije jasno. Put na istok — također nije SF. U noć — ima sve komponente SF... ali u tim pričama su sva rešenja, svi izlazi ili nagoveštaji duboko prožeti filozofijom i pitanjima etike, psihologije, istraživanja duha i ličnosti — nešto suviše osobno suptilno i uglavnom bez pravog, jasnog rešenja. To ostavlja u meni nezadovoljstvo, nedoumicu, kao da su priče tu samo zato da se postave neka pitanja, da se izrazi neko stanje autoričine svesti, a ne i da zabavi čitaoce, ne da se opiše neki stvarno SF događaj. Možda grešim, možda i ja kao sve one polazim prvo od sebe, suviše osobno i usko, pa Vam eto zato i pišem. Budite dobri pa mi odgovorite šta Vi lično, kao čovek a ne kao urednik (reći ćete: pa vi ste i jedno i drugo) mislite o navedenim pričama. — Mnogo sreće u daljem radu!«

● Kažem ja: O navedenim pričama imam bolje mišljenje od Vašega, draga čitateljice. Toplinska smrt svemira — priča koja možda najviše zbunjuje svojom čudnom formom; što se tiče SF-a u njoj, mislim da razmišljanje o entropiji primijenjenoj na dosadnu svakodnevicu posve

opravdava njeno mjesto u žanru SF-a. A da li sve to opravdava njeno mjesto u SIRIUSU — stvar je, između ostaloga, i ukusa. U noć — mislim da ste dobro ocijenili tu priču, draga čitateljice, nemam što dodati ili oduzeti. Priče Ursule LeGuin — priznajem da sam se dvoumio da li da ih uvrstim baš u taj broj SIRIUSA. učinio sam to tek u tami, lijevom rukom. Inače, kad je riječ uopće o ženama kao autoricama SF-a, jasno je da one imaju drukčije afinitete i senzibilitete od svojih kelega muškoga spola, pa i rezultati njihovih pisanja moraju biti različiti. Dakako, to nipošto nije na štetu ženskoga pisanja. Uostalom znamo da su autorice dobivale najviše SF nagrade i u nas (Mateljan) i u svijetu (McCaffrey, LeGuin, Tiptree, Russ. McIntyre. Tuttle i dr.). A ako i jesu različite od muških, zašto ne bi značile obogaćenje SF-a?

● Eto, toliko.

Vaš Borivoj Jurković

Theodore R. Cogswell:

Minimum Sentence

Prevela Jasenka Planinc

Najblaža kazna

Flip Danielson ušao je u svoj apartman u hotelu »Metro«, obučen u karirano odijelo i sa smiješkom na licu.

— Imam ga — rekao je. — Satjeran je u kut.

Debeljko koji je ležao na krevetu s mokrim ručnikom omotanim oko glave kao kakvim turbanom zastenjao je i okrenuo se, skrivajući lice u pokrivač.

— Odlazi. Zlo mi je.

Flip je skočio prema njemu, zbacio pokrivače i počeo skakati po krevetu.

— Probudi se, Potsy! Našao sam izlaz! Debeljko se trgnuo i polako podigao glavu.

— Nikada neću doživjeti tu priliku da iskoristim taj izlaz. Što sam sinoć pio? Avionsko gorivo?

— Quang Dal je pravio koktele od mentol-kreme i anisa, i na svaku njegovu čašu ti si popio dvije radi društva.

— Aha, sad mi je jasno — zastenjao je Potsy. — Molim te, dodaj mi tu bocu s komode. Moram popiti nešto da isperem taj odurni okus.

Flip je ustao i dohvatio bocu, ispio jedan gutljaj i onda je pružio Potsyju koji je dobro potegnuo iz boce, a onda se začuo uzdah zadovoljstva.

— Možda ću ipak preživjeti. A sad mi reci tko je to satjeran u kut?

— Quang Dal. Ali ne zahvaljujući tebi. Ti si ležao u kutu bez svijesti i hrkao kao svinja kad sam ga sredio.

Debeljko ga je pogledao sa zanimanjem.

— Koliki je plijen?

— Čini mi se oko četiri tisuće. No, nije mi se dalo brojati.

— Daj meni! Učinit ću to sa zadovoljstvom.

— To će nam biti za džeparac.

Potsy je zakokodakao kao kokoš i dohvatio novčanice. Izvukao je debeo snop novčanica i s poštovanjem ih pogladio prstima.

— Zamisli samo kako se s ovim možemo provesti! — Iznenada je zastao i neraspoloženo bacio novac na pod. — Hoću reći, kako smo se mogli provesti. Tamo kamo idemo, novac nam više neće trebati. Najmanje dvadeset godina! — Rukama se uhvatio za glavu jer ga je ponovo počela boljeti.

— A najviše četrdeset — rekao je Flip bez uzbuđenja. — Sljedeći put kad uočiš neki laki plijen, prvo provjeri da to nije punica policijskog komesara.

— Možda će se nešto dogoditi. Još imamo tri tjedna prije no što se moramo pojaviti na sudu.

— Pa?

— Još imamo brod. Mogli bismo pokušati pobjeći do njega.

— A onda? Ako u Sunčevu sistemu postoji i jedno mjesto gdje ljudi mogu živjeti, tada je tu i zakon. A ako ondje nema zakona, nema ni života za ljude.

Potsy je tužno povukao gutljaj iz boce.

— Najviše mi ide na živce to što kojekakvi gmizavci, crvi i skakavci mogu vrludati po galaksiji kao od šale, dok mi, ljudi, ne možemo dalje od Plutona. Kad bismo se samo mogli dokopati jednog od njihovih brodova bržih od svjetlosti, mogli bismo zakonu pokazati figu. — Uzdahnuo je. — Puste želje...

• • •

— Spremi se! — Flip se zadovoljno smiješio bacajući dugu kovertu na krevet. — Pri pomisli da bih sljedećih dvadeset godina morao provesti u nekom lunarnom zatvoru gledajući tvoje debelo lice, postaje mi zlo, tako

zlo da sam poduzeo nešto da se to ne dogodi.

Potsy je otvorio kovertu i začuđeno zurio u njezin sadržaj. Flip se nacerio.

— Povratna karta, pasoš, osobna karta. Sve što je potrebno. Njegov brod polazi u deset, a ja sam'ubacio u njega dovoljno DDT-a da neće doći k sebi sljedećih šest sati. Kad se Quang Dal osvijesti, bit će nesretni mali stanovnik planeta Centauri... bez prebijene pare, napušten, bez prijatelja. Da li ti je sada jasno?

Potsy je gledao svog partnera s neskrivenim divljenjem.

— Nije bez prijatelja. Ima nas.

• • •

Kad je Quang Dal dovoljno povratio snagu da na svojih šest nogu otpuzi niz hodnike, najprije je otišao na policiju.

— Gubi se odavde prije no što te zgazim! — zaurlao je policijski narednik. — Ako smo mi takve glupe neznalice, onda nismo dovoljno dobri da nas primite u Galaktički sindikat, pa nismo ni dovoljno pametni da tebi pomognemo kad se nađeš u neprilici.

— Ali, — usprotivio se Quang Dal — ja sam samo običan stanovnik planeta Centauri, koji nema nikakve veze s kriterijima primanja. No, zbog toga ne treba očajavati. Zar nije Veliko vijeće obećalo da će biti primljeni oni koji dosegnu minimalnu razinu socijaliziranosti?

— Gubi se! — ljutito će narednik. — Nisam plaćen zato da slušam predavanja nekakvih žohara.

Quang Dal koraknuo je dostojanstveno unatrag.

— To je neprecizna tvrdnja. Zemaljski žohar nije inteligentno biće. Osim toga, ovo je očito manifestacija neprijateljstva. Minimalna socijaliziranost znači ljubaznost i dobronamjernost, a ne grube riječi. U svemiru sva su bića braća i sestre.

Quang Dal je jedva izbjegao narednikovu čizmu i požurio prema vratima.

— Volim vas — rekao je ceremonijalno ali ozbiljno. — To je

dobrohotnost s osvetom.

U Uredu za izvanzemaljske poslove primili su ga ljubaznije, ali mu uopće nisu pomogli.

— Strašno mi je žao, stari — rekao je treći asistent. — Stvarno mi je žao što se to dogodilo. Ali ne znam točno što mogu učiniti sada kad je tvoj brod otišao. Bio je to prvi brod u dvadeset godina, i ne zna se kad će naići sljedeći. Znaš, stvarno je šteta da nas ostatak galaksije izbjegava. Mislim, kad biste nam vi momci otkrili tajnu letjelice brže od svjetlosti i još neke takve stvari, mi ne bismo bili takvi grozni provincijalci.

— Već sam to objasnio mnogo puta — strpljivo odgovori Quang Dal. — Ne postoji letjelica brža od svjetlosti. Kao što je taj vaš Einstein dokazao prije mnogo vremena, to je teoretski nemoguće.

Treći asistent mu nije vjerovao.

— A koliko je mjeseci prošlo otkako si ti napustio Alfu Centauri?

— Tri mjeseca između vremena, ali to je nemoguće za ljude iz Sunčeva sistema. To sam tako rekao da vam pomognem da shvatite.

Službenik je ostao miran ali mu se u glasu osjećala nervoza.

— Pretpostavljam da smo preglupi da bismo se znali služiti takvom letjelicom?

— Nisam to rekao — ispravi ga Quang Dal. — Jedini je razlog to što niste dostigli minimalnu razinu socijaliziranosti. Vi se držite nekih principa zbog kojih biste mogli učiniti nešto nažao drugim bićima.

Treći je astistent pogledao na ručni sat, ustao i ispratio svoga gosta do vrata.

— Ispričavam se, stari. Vrijeme za užinu. Žao mi je što te ne mogu povesti kući na jednom od naših brodova. No kako mi nismo uspjeli dostići brzinu veću od jedne petine brzine svjetlosti, bojim se da ćeš morati provesti još neko vrijeme u našem solarnom sistemu prije no što tvoji prijatelji zaključe da smo dovoljno socijalizirani da nam daju galaktičku letjelicu. Međutim, ja ću o tebi voditi računa, i kad se pojavi neki izvanzemaljski brod, odmah ću ti javiti.

Quang Dal nije imao vremena da još jedanput objasni da ne postoji

letjelica brža od svjetlosti, jer mu je asistent zatvorio vrata pred nosom. Podigao se na stražnje noge, ugurao usnu cijev kroz ključanicu i pristojno rekao:

— Molim vas da zapamtite: volim vas.

Njegovi jedini prijatelji u stranom i neprijateljski raspoloženom svijetu, Potsy i Flip, čekali su ga kad se vratio u hotel.

— Kako je bilo?

— Sve je uzalud — neraspoloženo odgovori Quang Dal. — svi mi ovi ljudi žele zlo.

— Ne uzrujavaj se, stari — počeo ga je tješiti Potsy. — Što drugo možeš očekivati od ovakvih klipana s niskim stupnjem socijaliziranosti? — Posegnuo je rukom u džep, izvukao svežanj novčanica i odvojio nekoliko komada. — Evo ti malo love. Zapamti: bez bozira na to što se dogodilo, još imaš nas. Flip je kimnuo glavom.

— Što je naše, to je i tvoje. Može proći još pedeset godina prije no što naiđe drugi galaktički brod, a čak i taj može ići u suprotnom smjeru. No, mi ćemo biti uz tebe!

— Ako to bude za pedeset godina, nije ni tako loše — odgovori Quang Dal. — Ako bude za sedamdeset i pet, onda je vjerojatno prekasno. Sada su martovske Ide. Bilo bi vrlo nezgodno zbog budućih supruga da se ne vratim do lipnja. Tada se ženim — objasno je — a sedmerostruka se veza ne može napraviti ako sedmog nema.

— Ako te dobro razumijem — rekao je Potsy sa sažaljenjem — u gadnoj si neprilici. Ako moraš čekati pedeset godina, onda to neće biti bogzna kakav brak.

— Tako je — složi se Flip. — Mogu zamisliti jadne cure kako čekaju svog dragog da se vrati kući. I kako pune nade svake večeri stavljaju svjetiljku na prozor svoje sobe. No, polako gube nadu dok godine prolaze, te postaju naborane, sijede i ogorčene misleći o onom što je moglo biti.

— Tu ima mnogo krivih predodžbi — odgovori Quang Dal. — Prvo, to nije pitanje godina, već mjeseci. Drugo, ženske na Alfa Centauri nisu iste kao ove na Zemlji. Ima sedam spolova. Ja sam splanton, vrsta broj četiri. — Zatim je potanko opisao odnose i permutacije, što je potpuno zbunilo

dvojicu Zemljana.

— Ako socijaliziranost znači to — naposljetku reče Potsy — onda ne znam kako će se Zemlja ikada socijalizirati.

— Potsy — umiješao se Flip — ako se naš prijatelj mora vratiti kući do lipnja da bi se oženo, mi ćemo se za to pobrinuti. Kao što on uvijek veli, sva su bića braća i sestre ispod kože.

— Potpuno se slažem — odgovorio mu je njegov partner — ali kako?

— Imamo brod, zar ne?

— Da, ali bez galaktičkog pogona trebalo bi mu dvadeset godina da se vrati, a mora se vratiti u lipnju.

— Nema problema — samouvjereno će Flip. — On samo mora izraditi jednu od onih napravica kojom se postiže brzina veća od brzine svjetlosti i ugraditi je u brod. Tada može stići na vrijeme.

— Nije brža od svjetlosti — ponovo se usprotivi Quang Dal. — Ali, ako se može nabaviti brod, bile bi dobre želje s osvetom i dobar znak da je postignuta minimalna socijaliziranost.

Nakon tri tjedna posao je bio završen.

— Sve je u najboljem redu — rekao je Quang Dal. — Dođite ujutro da me ispratite. Treba izraziti konačnu ljubav i zahvalnost.

— To nipošto ne bih želio propustiti — rekao je Flip.

— Mislim da je najbolje da posljednji put sve provjerim.

Kad je Quang Dal otišao, Potsy je skinuo cipele i legao na krevet.

— Čini se da ćemo uspjeti.

— U posljednji čas — složi se Flip. — Ako si zaboravio, sutra u podne moramo biti na sudu radi izricanja kazne. — Stresao se. — Dvadeset godina bi bilo previše!

— Ali ne tako strašno kao četrdeset godina — doda Potsy. — Zatražit ću da mi donesu koju bocu. Ovo vrijedi proslaviti.

— Odlična ideja! Usput pozovi i pet žena. Za dobro naše vrste moramo

utvrditi kako izgleda ta veza usedmero.

Sljedećeg jutra, točno u osam sati, obojica su stajala u kontrolnoj sobi svoga broda i slušali Quang Dalove zahvalne riječi oproštaja.

— Nema na čemu — odgovorio je Flip. — Isto bismo učinili za svakog prijatelja. Kako bi bilo da nam pokažeš brod prije no što poletiš?

Quang Dal je za trenutak razmišljao, a onda pristao.

— To nije kršenje pravila Galaktičkog sindikata. Sve se tajne stvari nalaze skrivene iza kontrolnih ploča.

Kontrolna je soba bila prilično izmijenjena. Umjesto kompliciranih kontrolnih ploča koje su prije bile s obje strane pilotova sjedala, sada su se nalazila dva dugmeta u jednostavnoj crnoj kutiji.

— Ovo je dugme za navigaciju — objasni im Quang Dal. — Pritisnem i idem kući. Start, kretanje, stop... sve funkcionira automatski. Ne bih mogao promijeniti kurs ni da hoću.

— Ne moraš nam reći čemu služi drugo dugme — rekao je Potsy. — Pritisnemo ovo dugme i FIJU!, Alfa Centauri u lipnju.

— Nije FIJU, nego TUP!TUP!TUP! Vrlo zgodno.

— Dakle, mislim da smo spremni — rekao je Potsy. — Hoćeš li da tebi pripadne ta čast, Flip, ili meni?

— Ne razumijem — namrštio se Quang Dal.

— Zar mu nisi rekao? — zapitao je Flip.

— Mislio sam da mu je jasno. Na koncu konca, netko mora vratiti brod na Zemlju.

Quang Dal se podigao na četiri stražnje noge. Bio je strašno uzbuđen.

— Nema pratnje, prijatelji! To nije samo kršenje pravila Galaktičkog sindikata, nego nije ni moguće za dvonožna ljudska bića!

Flip je izvukao velik pištolj, koji je izgledao vrlo opasno.

— Sve što mogu žohari, možemo i mi, i to još bolje! Ulazi prije no što ti raznesem glavu!

— Upotreba oružja znak je slabe socijaliziranosti — sa žaljenjem reče Quang Dal.

— Kaniš li ti pričati ili krenuti? — razljutio se Flip i uperio pištolj u Quang Dala.

— Strašno griješite — upozori ih Quang Dal izlazeći iz kontrolne sobe. — Nemate nikakvo pravo da sami sebi učinite takvo nešto.

Potsy je prišao kontrolnoj kutiji. Posegnuo je za prvim dugmetom, a onda se pokolebao.

— A što ako se nešto dogodi? — zabrinuo se.

— Ne može biti gore od dvadeset godina u lunarnom zatvoru — odgovori Flip. — Ako hoćeš, možeš ostati, ali ja odlazim.

Potsy je još oklijevao. Naposljetku se vratio i sjeo.

— Daj ti pritisni dugme — rekao je Flipu.

Flip je zafrktao s gađenjem i dobacio pištolj svom partneru.

— Vrati se i zaključaj našeg malog prijatelja u kabinu na donjoj strani broda. Ako mu dopustimo da hoda naokolo, mogu mu pasti na pamet kojekakve nepodopštine. Ja ću se pobrinuti za stvari ovdje gore.

Kad je Potsy izišao iz kabine, Flip je duboko udahnuo, prišao kontrolnoj kutiji i polako pritisnuo prvo dugme. Nije se dogodilo ništa spektakularno. Čulo se zujanje potiskivača dok se brod polako dizao, a onda su nakon laganog potiska poletjeli iz atmosfere i brod je krenuo prema Alfa Centauri i počeo ubrzavati.

Potsy se vratio u kontrolnu sobu i na brzinu pogledao kroz otvor. Ugledao je Mjesec, koji je izgledao kao velik pjegav balon. Nije mogao vidjeti samu kaznenu koloniju, ali je vidio Lunaport kao malu svjetlucavu točku.

Stresao se i okrenuo.

— Sve u redu?

— Za sada. Misliš li da bi trebalo pritisnuti i drugo dugme?

Potsy je odmahnuo glavom.

— Čini se da se galaktički brodovi nikada ne koriste galaktičkim pogonom sve dok ne odlete tako daleko da se više ne mogu otkriti. Mora da postoji neki razlog za to. Možda ta napravica eksplodira ako se uključi blizu Sunca.

Pričekali su još dva dana prije no što je Flip pritisnuo drugo dugme. Začulo se tiho cviljenje ispod palube, a onda se Potsy stresao od jeze. Sve je prekrila čudna izmaglica, kao da se tvar od koje je napravljen brod pretvara ni u što, a onda vraća u prvobitno stanje tisuću puta u sekundi.

Nakon posljednjeg trzaja brod se smirio.

Potsy je uzdahnuo s olakšanjem i obrisao znoj sa čela.

— Dobro je, još smo čitavi. A nadam se i da se konačno nalazimo na pravom putu.

— Dovedi Quang Dala — naredi mu Flip. — Ako su te kontrole potpuno automatske, kao što on tvrdi, onda nam više ne može naškoditi.

Potsy se vratio nakon pet minuta — sam.

— Zaključao je vrata iznutra. Veli da će malo prileći i da ga probudimo u lipnju.

Flip je slegnuo ramenima.

— Ako on tako želi.

Kako su tjedni polako prolazili, dva su Zemljana postajala sve nervoznija.

— Mislim da bi mi čak bila draža zatvorenička kolonija na Mjesecu — požalio se Potsy.

— Ma, hajde! — zarežao je Fiip — imamo još samo dva tjedna vožnje. Nadam se da ću moći podnijeti tvoju odurnu njušku još dva tjedna!

Potsy je pokazao rukom prema Alfa Centauri, koja je blijedo svijetljela točno ispred njih.

— Čovjek bi mislio da bi do sada već trebala postati veća.

— Tako će izgledati skoro do kraja — rekao je Flip. — Koliko ja znam, krećemo se tako brzo da veći dio svjetlosti proleti pored nas prije no što

može ući u brod. Ako želiš vidjeti razliku, moraš pogledati kroz okno na stražnjoj strani. Sad se više ne bi smjelo vidjeti Sunce.

Potsy je poslušno otišao na stražnju stranu broda i pogledao kroz teleskop. Nekoliko trenutaka kasnije vratio se i upitao skrušenim i ponešto preplašenim glasom:

— Ako je Sunce tako daleko, kako to da još vidim većinu planeta?

— Što? Vidiš ih? — Flip nervozno pogleda Potsvja koji je kimao glavom. — Mora da nam je taj prokleti kukac dao pogrešne upute, znajući da nemamo pojma o galaktičkom pogonu.

— Ali, zašto?

— Nemam pojma. Možda želi da slomimo vrat, dok je on siguran u svojoj kabini. Pa dobro, ja ću mu slomiti vrat ako nam ne bude dao prave upute!

— Smiri se — savjetovao mu je zabrinuti Potsy. — Najprije pokušaj na lijep način izvući iz njega ono što nas zanima. A ako ne bude želio govoriti, onda mu pokaži!

Nakon dosta lupanja uspjeli su probuditi Quang Dala. On je provirio kroz rešetku na svojim zaključanim vratima i ljubazno upitao:

— Je li već lipanj?

— Nije odgovori Flip — tek je sredina svibnja. Potsy i ja te, na žalost, moramo probuditi jer se, kako nam se čini, pokvario pogon. Hoćeš li izići i popraviti ga?

— Ništa se nije pokvarilo — odgovori Quang Dal. — Čujem odavde. Zvuk je potpuno ispravan.

— Planetarni pogon je uključen, ali nije se uključila brzina veća od brzine svjetlosti. Nakon sveg ovog vremena još smo nadomak Zemlji. Sada bismo već trebali biti blizu Alfe Centauri.

U kabini je nekoliko trenutaka vladala tišina.

— Žao mi je što vam moram to priopćiti — rekao je Quang Dal — no, kao što sam vam već objašnjavao, pogon brži od brzine svjetlosti je teoretski nemoguć. Znanstvenici Galaktičkog sindikata rade već dva,

možda i tri milijuna godina. Za sve to vrijeme nisu uspjeli stvoriti takav pogon, već samo poneki zgodni uređaj. Put od Zemlje do Alfe Centauri još traje dvadeset godina.

— Kako ćeš onda ti stići kući za tri mjeseca?

— To su tri mjeseca između vremena, a ne tri mjeseca vremena koje teče. To su potpuno različite stvari — objasnio je Quang Dal. — Između vremena je taj izum naših znanstvenika o kojem sam vam govorio. Pomoću njega možemo ići na put koji traje možda dvjesta godina, a da ipak ne budemo predugo odvojeni od obitelji. Vrlo zgodan izum.

— Dvjesta godina! — zaprepastio se Potsy.

— Postoji nešto drugo, što vi zabunom smatrate pogonom bržim od brzine svjetlosti. Stari galaktički narodi, kao što su stanovnici Alfa Centauri, žive trideset i pet, možda četrdeset tisuća zemaljskih godina. Ne bi bilo pristojno reći jadnim dvonožnim Zemljanima da oni žive i umiru u onom vremenu u kojem ja ustajem i idem na spavanje. Nije ljubazno činiti druga bića nesretnima. Ne bih vam to uopće pričao, ali mislim da biste bili nesretniji ako vam ne bih sve objasnio. Žao mi je.

Flip je stajao ukočeno, paralizirano, dok mu je do mozga postupno dopirala stravična istina

— Znači, ono dugme...

— To je najveći izum. Pogon koji omogućava brzinu veću od brzine svjetlosti ne postoji, ali postoji putovanje u vremenu. Ako pritisnete drugo dugme, cijeli se brod vraća devetnaest godina, devet mjeseci. Kad stignemo na Alfa Centauri, možemo vratiti vrijeme na isti onaj mjesec one godine kad smo napustili Zemlju, no meni je draže da se probudim u vrijeme sedmerostrukog povezivanja, tako da sam namjestio kontrolne uređaje za lipanj.

Glas mu je postajao sve pospaniji.

— Molim vas da me probudite u lipnju! Do tada ću prilegnuti. Samo dvadeset godina. Žao mi je što vi ne možete učiniti isto.

Sada je Quang Dalov glas već postao gotovo potpuno nečujan.

— To su dobre želje s osvetom — rekao je, previše naviknut na to da bude ljubazan, da bi zbog umora zaboravio svoj ritualni način opraštanja.

— Molim vas, zapamtite: volim vas.

Objavljeno prema dogovoru s G.P. A München

Slobodan Ćurčić:

Onoliko koliko ti daješ meni

Suncia izroni iz bazena i zapljusnu me kišom kapljica. Pogled joj je pun prekora, znam i zašto, sedim tu na ivici, samo sedim i buljim u njeno telo koje promiče kao velika, zlatasta riba. Znam joj navike u tančine, znam šta znači kada me tako posmatra, prepuna je čuđenja, još pod utiskom onoga što sam joj rekao.

Izišla je i seda do mene. U očima joj blista neskriven poziv, bila je u mesecu Plima, telom joj kolaju ljubavni sokovi, spremna je i uzbuđena. Mogu to sasvim lepo da vidim po koži koja joj se blago presijava.

— Dobro si? — pitam. Kima glavom dok prepliće prstima. Ljulja glavom levo-desno, smeška se. Počeće pitanja bez kraja. Koristim se tim malim prekidom i izlećem prvi. — Kako si u sebi? — pitam je, prevlačeći joj prstima preko tople kože.

— Usamljeno — kaže. — Nadraženo. Nešto iščekujem. Slutnja obične ženke u prisustvu osjećajnog mužjaka. Ludo, zar ne?

— Stvar shvatanja — odgovaram. — Meni nije ludo.

— Kako tvoja trgovina? — pita. — Ide li?

— Tako-tako. Intenzitet nije na najvišem nivou, ali raznovrsnost i količina to nadomeštaju — odgovaram. — Planet ima mnogo toga što mi nemamo. Uglavnom ide, ide.

Oči su nam u jednom spoju, uvlačim se, gledam u samo dno. Suncia ne skriva ništa od svojih osećanja.

— Čudan si — kaže. — Nikako ne mogu duboko da ponirem u tebe. Ne razumem te.

— Zašto? — pitam. — rekao sam ti mnogo o sebi.

— Šta si ti, zapravo? — pita. — Toliko vremena si sa mnom, a tako malo znam o tebi. — Uz mene je, stisnuta i topla.

— Čovek — kažem. — Stvoren na Veneri, jednom dalekom planetu,

oko još daljeg sunca. Slični smo, vidiš, razum ujedinjuje.

— Ne baš — kaže. — Mi nikada nismo težili za dalekim putovanjima. Nikada dalje od našeg sistema. Vi ste potpuno drukčiji. Ta vaša nagonska želja za lutanjem.

— Istina — odgovaram — Zemljani mnogo vole da lutaju među zvezdama.

— Zemljani?

Ona, zapravo, gotovo sve zna, ali uživa da iznova sluša moje beskonačne tirade. Takvi su, uostalom, svi na ovom planetu.

— Tako se svi nazivamo, mada je sada planet Zemlja samo jedan veliki muzej. Znaš, onako: vekovi, milenijumi, sve poredano, naslagano, izvajano i snimljeno. Beskrajni parkovi, vrtovi, zgrade, stare i nove... Ima i ostataka razaranja, bilo je onde svačega. Svi nosimo to u sebi, ma gde rođeni ili stvoreni. Ostajemo Zemljani do kraja.

— Toliko toga gubite — reče Suncia. — Svi ti daleki odlasci, zaboravi.... Ni vi ne možete da zaustavite vreme.

— Niko ne može da zaustavi vreme — kažem. — Niko. Mi samo idemo ukorak sa njim. Zvezde su fascinantne.

Steže svoja lepa usta i skuplja ramena. Ruke su joj oko mog vrata, gura se i trlja o mene.

— Zvezde, svašta — govori. — Suština nije u praznini o kojoj si mi toliko govorio.

— Nego u čemu? — pitam.

— U nama — kaže. — U telima, mislima, osećanjima. Tu su zvezde, mir, spokoj.

— Zato i niste nikada uhvatili zvezdani ritam — rekoh, i— Nikada niste osvojili tehnologiju zvezdanog pogona, ne možete brzo da savlađujete ponore između zvezda, ostali ste prikovani u granicama svog sistema, okovani težinom i sporošću.

— Zato nikada ne ratujemo — kaže. — Zbog toga smo dosta sretni, a i sposobni da iskazujemo osećanja na način koji vi nikada niste upoznali.

To je, na žalost, tačno. Ništa nemam da kažem i ćutim. Grabi me i svaljuje u bazen. To joj je omiljeno mesto odmaranja i vođenja ljubavi. Neuobičajeno za suvozemca kakav sam ja. Uvek se nagutam vodurine. Na licu mi je zacelo nekakav gadljiv izraz, čim se Suncia smeje i blago prelazi prstima preko mojih veđa, nosa, obraza i usana.

— Ne plaši se, voda nije toliko opasna, voda zna i da miluje i da uspavljuje. Voda za nas znači toliko mnogo. Mi, žene ovog planeta, i rađamo u vodi, mnoge stvari se rade u vodi, Zemljanine.

Njene me usne već nadražuju, ispituju, tragaju. Ruke mi čvrsto drže prečke na ivici bazena, prepuštam se tim pijavicama što mi se upijaju u kožu. Prianja uz mene, uzima me u otvoreno telo, modre oči joj iskre strašću. Za jednu morsku nimfu to i nije nekakav problem.

— Ja sam sada ti — kaže. — Sad sam u tebi.

— Valjda obratno — smejem se, usta punih vode.

— Ne, ne — govori Suncia — kod nas je u ljubavi uzimanje isto što i davanje, u vodi postajemo jedno biće, spojeno u strasti. Osećam kako pulsiraš u meni.

Tonemo do samog dna, ali ja sam spreman, pluća su mi zasićena kiseonikom. Posle tri godine zajedničkog življenja dobro sam upoznao njene navike. Obujmila me je kao puzavica, neosetljiva za bilo šta drugo. Koža joj ima purpuran, preliv od prevelike navale krvi, žestoko me steže i grčevi donjeg dela tela je protresaju. Ubrzavala je zajedno sa mnom.

Orgazmički talas napuštao ju je polako, pa smo se tako povlačili sa dna, peli se ka površini i vazduhu. Izronili smo i dugo plutali jedno uz drugo. Sve dok nisam polako počeo da bivam svestan svoje promene. Znam šta je to, ali o tome nisam baš stigao sve da kažem toj ženi. Dok mi reči počinju da nestaju, dok svest izlazi iz mene, dok tama dolazi, razmišljam kako će sve ovo ona da primi. Onda razmišljanju dolazi kraj.

• • •

Ian je stajao pored tehničara koji je rukovao kompjuterlzovanim mašinama.

— Zna li se pouzdano šta je to izletelo iz programa? — upita.

Tehničar odmahnu glavom.

— Hm... zasad samo nagađamo. Tu i tamo.

— Nešto iz moje podsvesti, ha? — nastavi Ian.

Tehničar se nasmeši.

— Najverovatnije. Ući ćemo još dublje. Ima dosta nivoa, moramo da stružemo. Ovo su, ipak, normalni problemi sa kojima se uvek suočavamo. Svaki planet ima svoje specifične osobenosti.

— Kao i stanovnice — neodređen osmeh kliznu sa Ianovih usana. Zatim se zakratko zamisli. — Ovo... ali samo kao pretpostavka... Suviše smelo, znam, ipak, šta mislite — da li ovaj android može da dostigne novi kvalitet?

— U kom smislu?

— Pa, recimo da dostigne nivo na kome će moći da samostalno zaključuje. Osnovna, bar rudimentarna mogućnost predviđanja budućeg sleda događaja. To bi moglo da ima ozbiljne posledice za sve naše poslove ovde.

Tehničar se nasmeja.

— Ali, ne! Nikako, Ian. On je prazan oblik, napunjen vašim mislima onoliko koliko ste to želeli. Vi uvek možete da utičete programiranom podsvešću. Zbog posla, eventualno i zabave, zadovoljstva.

— To mu zaista ne nedostaje dole — promrmlja Ian.

— Situacija je uticala na vaše... to jest, njegovo ponašanje. Dosta je dugo dole, a misli su nezaustavljive. Nije bilo zabrana mešanja, uspostavio je i vezu. Vi-On sposoban je android, oplemenjen u odgovarajućoj meri. No vaš je uticaj svakako bio presudan.

— Naš je posao pri kraju — reče Ian. — Šta se planira sa ovim androidom?

— Uobičajen postupak. Biće »istresen«. Izraz možda nije adekvatan postupku, ali mi sve pokupimo iz njegovog mozga. Mnogo se kretao, video, doživljavao. Sva imena, lica, poslovne veze slike, razmišljanja... Zadatak je time gotov.

— A on? Telo, mislim?

— Pa, uobičajeni je postupak preseljavanje na novo mesto. Androida ima dovoljio, tako da se ne postavlja pitanje pojedinačnih uništenja ili gubitaka. Uostalom, vi ste, Ian, krajnja kontrola tog androida. Bez vašeg pristanka cela stvar se ne bi mogla da obavi.

Ian se nasmeja.

— Tako?

— O, da. Ceo postupak ne bi mogao da se drži pod apsolutnom kontrolom da nije vas, telepata. Androidi su suviše ćudoredni, dešavala su se u početku ovakvih operacija mnogobrojna iskakanja iz programa. Posao je jako trpeo, možete pretpostaviti.

— A zatim...

— A zatim je Kompanija angažovala vas, telepate. Skupo, ali korisno. Obostrano davanje, ako sam približno jasan. Androidi su, u krajnjoj liniji, vaši. Ili ih ostavljate, uništavate, prodajete, na kraju, činite što vam volja. Ulaze u vašu cenu, vaši su. Nekome smeta da ostavlja iza sebe delove svojih misli i razmišljanja, doživljaja. Neko ih brižljivo skuplja i upotrebljava za druge poslove.

— Razmisliću — reče Ian. — Zvuči, svakako, dobro.

— Android ne može posle da se seti bilo čega. Mislim, posle »istresanja svesti«. Ništa što je u vezi sa boravkom na planetu.

— To mi odgovara — kimnu Ian. — Uostalom, još ću razmisliti šta ću sa njim. Po završetku operacija, pošaljite mi ga, nakon »istresanja«, mislim...

• • •

Vidim joj lice u mraku. Obasjano je odsjajem talasa što se slažu pod njenim nogama. Mozaik se slaže u mojoj glavi, sve je ponovo na svom mestu. Seda do mene, lice joj je napregnuto i kruto.

— Šta si ti, zapravo? — pita.

— Android — kažem. — Doppelganger.

— Šta znači ta reč?

— Znači razliku — rekoh.

— Kakvu razliku?

— Razliku između ljudi i nas androida. Nešto slično tome.

Suncia se ugrize za usnu:

— Rekao si jednom da si stvoren, sećam se. Tada sam mislila da je to specifičan izraz tipičan za vas, ali sada shvatam razliku.

— Dobro je ako to shvatiš. Uštedećeš mi suvišne reči. Da, ja sam stvoren. Ja, zapravo, i nisam realan android. Ja sam Doppelgager. Istovetnik, dvojnik, i jedno i drugo...

— Od uvek sam mislila da si ti pravi predstavnik svoje vrste.

— I jesam. Potpuno sam android.

— Mislila sam na ljudsku vrstu.

Glas joj zvuči razočarano, osećam da je pogođena, uvređena. Shvatam je, ali sve je ovo bilo van mojih moći.

— Ljudi istovetno izgledaju. Moj je lik identičan čoveku koji se nalazi na brodu što orbitira oko vašeg planeta. On je u meni, u mojim mislima.

— Zašto šalju vas? Zašto ljudi ne dolaze?

— Zašto ljudi ne dolaze na planete? Ne znam, jednostavno ne znam. Strah od nepoznatih virusa, uticaja kojima mogu da podlegnu. Verovatno im se nešto jako loše dešavalo u prošlosti.

Više nije prisna sa mnom. Povlači se u ćutnju, a zatim se vraća. Gleda me, meri, razmišlja i odlučuje. Godine je provela sa mnom ne razumevajući me, prihvatajući ono što je samo videla i čula. Bila je prilično šokirana kada sam bio isključen. Nije joj trebalo mnogo da shvati.

— Ti si mašina, znači — kaže.

— Mašina? Hajde, razmotrimo to zajedno. Kažeš, mašina. U redu. Ali ja imam humanoidni oblik.

— To ništa ne dokazuje. Tobom upravljaju.

— Sa mnom — rekoh — sa mnom? Ne, ne upravljaju. Neeee. Niko ne upravlja sa mnom. Ja delim misli sa čovekom koji je negde gore. Zar nisam u prednosti?

Usne joj se krive u podsmešljiv osmeh.

— O kakvoj prednosti govoriš?

— Ja se, kao android, ne plašim opasnosti. Poslan sam ovamo, tu sam. Na mene ništa nije uticalo... sem tvoje očaravajuće lepote.

Smeje se i vrti glavom. Barijera je probijena, ponovo je uz mene, delimo tela, osjećanja. Ali, ko je taj što govori iz mene — ja ili on?

— Svašta — mrmlja posle. — Svih ovih godina sam zapravo bila sa mašinom.

Ne ljutim se na nju. Ona ne zna. Ne može da shvati moj odnos, odnos androida i čoveka, moj stav Doppelgangera.

— Nisi u pravu — kažem. — Nisam mašina. Ja sam živo biće. Dišem, hodam, razmišljam, vodim ljubav.

— Ti si android.

— Po poreklu — odgovaram. — Čak sam i više od toga, nova sam vrsta. Uostalom, šta tebi govori reč android? Nikada pre nisi susrela ni jednog čoveka, ni jednog androida. A mi smo istovetni likom. Ti takođe imaš humanoidni oblik. Možda sam ja u prednosti.

— Kako?

— Tako. Vidiš svoj planet. Za ljude je on simbol opasnosti. Zato su mu i dali takvo ime: Perzefona.

— Glupost — kaže. — Moj planet ima sasvim lepo ime. On...

— Znam, znam... — prekidam je. — Ostavimo sad to, udaljiće nas od teme. Ljudi, uglavnom, ne žele ovamo. Zato i šalju nas, androide.

— Mašine — kaže.

— Ali ne. Pa ja sam isto toliko i čovek, kako da to ne razumeš.

Odmahuje glavom.

— Ti si onda slika — kaže.

— Ja sam biće — ponavljam joj. Govorim joj da razmenjuje misli sa jednim bićem strane inteligencije. Čak vodi i ljubav sa njim.

Oči su joj pune sjaja, koža joj svetluca, Suncia se uspravlja i prislanja svoje telo uz moje.

— Hajde — kaže — hoću da sada vodiš ljubav sa mnom.

I mi vodimo ljubav, a to traje i traje. Dani se stapaju s noću, sa njom sam neprestano, osim kad sklapam poslove i pregovaram ili kad primam naredbe koje mi stižu.

Opet je noć na Perzefoni. Ležimo, oči su joj uperene u zvezde kroz providan krov plutajuće kuće. Ćutimo, sve dok joj glas ne razbije tišinu.

— Tebe isključuju — reče.

— Kako to misliš? Nikada...

— Onda se ne sećaš, ali mislim da to znaš i sam. Rekao si mi dosta o sebi. Mada si fizički identičan sa ljudima, oni su superiorniji, zar ne?

— To je pitanje trenutka, ili površne procene.

— Androidi se stvaraju, tako si rekao.

— Da, da, ali...

— Ali si Doppelganger! Znam! Prošli put si bio totalno nepokretan, mislila sam da si umro. Ali disao si, živeo si, a opet bio bez trunke svesti! Zašto?

Šta da joj kažem? Providne priče ne mogu da prođu, pa se odlučujem za istinu, istinu u onoj meri koja je i meni samom dostupna. Pogledi nam se sudaraju i prepliću.

— Tačno — kažem. — Volja čoveka u meni dominira, krećem se u okviru programiranog, autonoman sam u velikoj meri.

— Ali te mogu isključiti kad god zažele, zar ne?

— Samo čovek koji je u telepatskoj vezi sa mojim mozgom.

— On je, znači, govorio tvojim ustima, šaputao tvoje reči, on je bio uz

mene i sa mnom!

— Ne, ne — urlam — ne! Ja, ja sam to bio, a ne on, ja! Smeje se i gura me, smeh je prezriv i gnevan, a zatim plače i vraća mi se.

— To je isuviše za mene, ništa ne mogu da razumern. Zašto vas, androide, tako koriste? Jesu li bolesni?

Kako bih ja to mogao da znam?

— Ne znam — kažem. Nisam ja u čoveku, čovek je u meni.

— Ti njemu daješ sve, je li tako?

— Možda.

— Sve — kaže Suncia. — Sve. Doživljaj koji ne može uobičajeno da oseti. Kako je to čisto, sterilno, apsolutno poželjno i osećajno. Ljudi omogućavaju sebi preko androida maksimum zadovoljstva. Obavljaš im poslove, osvajaš po divljim planetima glupe divljakuše, sve... A šta je on dao tebi? Malo parče svesti, dovoljno da u njega smestiš sećanje. Ako ti i to ne oduzme. Uzimanje bez vraćanja, Ian, to je ljudski princip!

Nešto se u meni dešava. Osećam velik pritisak u glavi, u mozgu. Trebao bih da se oduprem, ali čime? Sve je izvučeno iz mene, ljuštura sam bez volje i snage. Ianov misaoni dodir je zaštitnički, njegovo rukovođenje adekvatno situacijama u kojima sam, ta ja sam android! Ako se otmem, ako se pocepam, gde ću? Gde da se sakrijem? Šta će ostati od mene? Idiot, sa telom muškarca i umom deteta? Morao bih nazad, gore, onde je moj svet, pomoć. Zovem, preklinjem, Ian, Ian, vraćaj me!

— Ne, ne, ne! — to neko vrišti i drmusa me, Suncia je telom sa mnom, suze su joj vrele, ali čemu sve to? U svom androidskom telu ne nalazim potrebu da joj pripadam, sazdan sam po ljudskom obliku, vođen ljudskim umom.

Ali, da sam sam?

Pitanje je bljesnulo u meni, odjeknulo kroz svu pustoš i prazninu koja me je sve više naseljavala. Ko, odakle, kako se takvo pitanje uopšte stvorilo u mojim mislima?

Ali, da sam sam? Bez čoveka, ja, Ian, android? Šta bih onda učinio sa sobom?

Ne znam, ništa ne znam. Prazan sam oblik kojim besne tamni valovi tuđe volje, rastrgnut borbom u kojoj nisam učesnik. Suncia nešto radi sa mojim telom, osećam to iskrom svesti dok nebrojena pitanja iskrsavaju u meni i izlaze kao odgovori iz mene. Ponovo vraćam film od svog dolaska ovamo, i sve ponovo doživljavam, brzo, jako brzo, imena, susrete, lica, događaje... Odmotavam se i umotavam, ističem i utičem...

• • •

Ian je ravnomerno lupkao prstima po hladnoj mašineriji.

— Odlučio sam — reče.

— Pa? — upita tehničar. — Da šaljemo po njega? Sve je spremno za »istresanje«.

— Nije potrebno — odvrati Ian. — Sve je u mojoj glavi. Apsolutno sve što vam je potrebno. Kompaniji, mislim.

— Svakao — reče tehničar. — Zaboravljam da ste i vi u mogućnosti da ga potpuno pokrijete. Vi ste telepat, ali uobičajeno je da se koristite androidom.

— Koliko sam shvatio, on je moje vlasništvo?

— Da — potvrdi tehničar. — Kompanija to ostavlja na volju. Vi ste jedini vlasnik vaše androidske kopije. Samo...

— Sve je u redu — nastavi Ian. — Nema ni najmanje razloga da se uznemirujemo. Odlučio sam da ga ostavim dole.

— Dole? Kod onih...

— Da, baš tatko. Nešto... nešto duboko u njemu me je zainteresovalo. Bilo je izvesnog, mada zanemarljivog, ali ipak otpora. Više kao potmula želja. Zašao sam u sve nivoe, i implantirane i programirane. Možda je to odraz moje podsvesne sentimentalnosti, ali ostavljam ga na tom planetu. Više mi ne treba. Na raspolaganju sam za isporuku podataka u bilo koje vreme.

— Velikodušno, Ian — reče tehničar. — Mogli ste ga »istresenog« vrlo dobro prodati...

— Ovaj put pristajem na gubitak — Ian se nasmeši — Veza je

prekinuta, zauvek.

• • •

Ja sam Ian.

Android.

Nema čoveka u meni i uz mene. Toliko znam o sebi. Ležim uz neku ženu. Žena je, mislim. Slušam je danima, mesecima. Govori i govori, ali ja je ne razumem: Šta ću ja ovde? I zašto?

Voli me, kaže. I pobedila je ljubav, dodaje. Koja ljubav, čija ljubav? Pa ja je ne volim? Ili... Ili sam, nekada, takvo što osećao?

Ali gde mi je onda sećanje? Zašto je sve u dubokoj tami kroz koju ja ne mogu prodreti? Zašto?

Tuđ planet, drugi ljudi. Sam sam i proklet, otuđen od sebe i svoje vrste. Ona je uz mene, govori mi i govori, ne napušta me, plovimo, odlazimo, vraćamo se i ponovo odlazimo. Svuda i nikuda.

Čovek je bio u tvojim mislima, govori mi neprestano, čovek je sada otišao, nije te odvukao među prah u svemiru, ostavio te je. Ti si to želeo, kaže mi. Ja? Kada? Zašto? Zbog mene, kaže mi. Stalno mi to govori. Zbog nje. O, zašto?

Odlučio je da te ostavi. Toliko mnogo si mu davao, kaže. Ostavio te je uz mene, kao nagradu.

Zar sam ti toliko malo davao, čoveče?

Isaac Asimov:

Kid Stuff

Preveo Damir Žugec

Tričarije za klince

Kad je prvi nalet mučnine prošao, Jan Prentiss reče:

— Boga mu, pa ti si kukac.

Bila je to činjenica, a ne uvreda, i stvar koja je sjedila na Prentissovu pisaćem stolu reče:

— Naravno.

Stvar je bila dugačka tridesetak centimetara, vrlo tanka, a oblikom groteskna i minijaturizirana karikatura ljudskog bića. Izdužene ruke i noge počinjale su u parovima na gornjem dijelu tijela. Noge su bile dulje i deblje od ruku. Istezale su se do duljine tijela, a zatim presavijale unaprijed kod koljena.

Stvorenje je sjedilo na tim koljenima, i pri tome je pahuljasti vršak njegova zatka upravo doticao Prentissov pisaći stol.

Prentiss je imao dovoljno vremena da uoči te detalje i pojedinosti. Kukcu nije nimalo smetalo što se bulji u njega. Činilo se da to čak rado prihvaća, kao da je naviknut da ga gledaju sa zaprepaštenjem.

— Što si ti? — Prentiss se nije osjećao potpuno razumno. Prije pet minuta sjedio je za svojim pisaćim strojem i s užitkom pisao priču koju je bio obećao Horaceu W. Browneu za prošlomjesečni broj Časopisa »Neograničena fantazija«. Stanje uma bilo mu je uobičajeno. Osjećao se sasvim dobro; sasvim razumno.

A zatim je komad zraka tik uz desnu stranu pisaćeg stroja zatreperio, zamaglio se i kondenzirao u malu strahotu koja je prebacila svoja sjajna, crna stopala preko ruba stola.

Prentiss se nije začudio što si je uopće dao truda da se obrati tom

stvorenju. Nikad prije toga njegova mu profesija nije tako štetno djelovala na snove. To mora biti san, rekao je samom sebi.

— Ja sam Avalonac — reče stvor. — Drugim riječima, iz Avalona sam.

Njegovo malo lice završavalo je ustima nalik na čeljusti. Dvije treptave antene dugačke desetak centimetara uzdizale su se s točke iznad svakog oka, dok su same oči izdašno svjetlucale s mnogo faseta. Nije bilo ni traga nosnicama.

Prirodno je da ih nema, pomisli Prentiss divlje. Zacijelo diše kroz otvore na zatku. Ili se koristi telepatijom.

— Avalon? — reče glupavo. Pomislio je: Avalon? Vilinska zemlja iz vremena kralja Artura?

— Naravno — reče spodoba, glatko mu odgovarajući na misao — ja sam vilenjak.

— Oh, ne! — Prentiss primakne ruke licu, a zatim ih makne i ustanovi da je vilenjak još tu i da mu stopala lupkaju o najvišu ladicu. Prentiss nije bio čovjek koji bi odviše pio ili se odviše živcirao. Susjedi su ga, zapravo, smatrali vrlo običnim čovjekom. Imao je pozamašan trbuh, razumnu ali ne pretjeranu količinu kose na glavi, srdačnu ženu i živahnog desetogodišnjeg sina. Susjedima je, naravno, bila zatajena činjenica da je kredit za kuću otplatio pisanjem ovakvih ili onakvih fantazija.

Ipak mu sve dosad toj tajni porok nije utjecao na psihu. Istina, njegova je žena mnogo puta odmahnula glavom nad tom njegovom ovisnošću. Njezino je uobičajeno mišljenje bilo da on uludo rasipa, pa čak i izopačuje svoj talent.

— Tko uopće čita te stvari? — govorila bi. — Sve te gluposti o demonima i patuljcima i čarobnom prstenju i vilenjacima. Sve te tričarije za klince, ako želiš da budem iskrena.

— Nemaš pravo — odgovorio bi Prentiss ukočeno — suvremene fantazije su vrlo sofisticirane i zrele obrade narodnih motiva. Iza fasade gipke nestvarnosti često leže britki komentari svijeta današnjice. Fantazija u modernom stilu je u prvom redu zabava za odrasle.

Blanche slegne. Čula je njegove govore na sastancima pisaca, tako da joj ovi komentari nisu bili novi.

— Osim toga — dodao bi — fantazije nam otplaćuju kredit, zar ne?

— Možda je i tako — odgovorila bi mu — ali bilo bi lijepo kad bi se prebacio na detektivske priče. Bar bi bio tromjesečno plaćen za ponovljena izdanja, a čak bismo mogli reći susjedima čime zarađuješ za život.

Prentiss zastenje u sebi. Blanche bi svakoga trenutka mogla ući u sobu i zateći ga kako priča sam sa sobom (bilo je to previše stvarno da bi bio san; mogla bi biti halucinacija). Nakon toga bi morao pisati detektivske priče — ili se zaposliti.

— Sasvim ste u krivu — reče viljenjak. — Ovo nije ni san ni halucinacija.

— Zašto onda ne nestaneš? — upita Prentiss.

— To i namjeravam. Teško da bi ovo mjesto bilo za život po mom ukusu. A i vi idete sa mnom.

— A, to nikako. Što si, do vraga, zamišljaš, tko si ti da bi mi naređivao što da radim?

— Ako mislite da se tako razgovara pristojno s predstavnikom jedne starije kulture, onda ne bih rekao da vam je odgoj bio baš naročit.

— Niste vi starija kultura... — Želio je još dodati: vi ste samo plod moje mašte; ali predugo je bio pisac da bi upotrijebio takav kliše.

— Mi insekti — reče vilenjak ledeno — postojali smo pola milijarde godina prije pojave prvog sisavca. Promatrali smo kako se dinosauri pojavljuju i kako nestaju, što se tiče vas takozvanih ljudi, potpuni ste novajlije.

Prvi put Prentiss je spazio da je na točki vilenjakova tijela gdje su nicali udovi postojao i treći, zakržljali par. To je pridonijelo da objekt još više nalikuje kukcu, i Prentissov osjećaj za dostojanstvo je porastao.

— Ne moraš trošiti svoje vrijeme na razgovor s društveno nižima — rekao je.

— Ne bih — reče vilenjak. — Vjerujte mi. Ali nužda tjera, znate. Priča je dosta komplicirana, ali kad je čujete, željeti ćete mi pomoći.

— Gledaj — reče Prentiss nemirno — nemam puno vremena. Blanche,

moja žena, bit će ovdje svakog trenutka. Uznemirit će se.

— Neće biti ovdje — reče vilenjak. — Postavio sam kočnicu u njezin um.

— Što?!

— Posve neopasno, uvjeravam vas. Ali, napokon, ne možemo si priuštiti da nas netko uznemirava, zar ne?

Prentiss se zavali u svoju stolicu, ošamućen i nesretan.

— Mi vilenjaci — reče napasnik — počeli smo našu vezu s vama, takozvanim ljudima, neposredno pošto je počelo posljednje ledeno doba. Bilo je to za nas jadno vrijeme, kao što možete i zamisliti. Nismo mogli nositi životinjska krzna ni živjeti u rupama poput vaših divljih predaka. Trošili smo nevjerojatne količine psihičke energije da se zagrijemo.

— Nevjerojatne količine čega?

— Psihičke energije. Vi ne znate ništa o tome. Um vam je previše sirov da bi mogao stvoriti predodžbu o tome. Molim vas da me ne prekidate. — Vilenjak je nastavio. — Nužda nas je natjerala da eksperimentiramo s mozgovima ljudi. Bili su primitivni, ali veliki. Stanice su bile slabo djelotvorne, gotovo bezvrijedne, ali broj im je bio golem. Mogli smo se koristiti tim mozgovima kao sredstvom za koncentriranje, poput neke vrste psihičkih leća, i povećati već postojeću energiju koju su stvarali naši vlastiti mozgovi. S lakoćom smo preživjeli ledeno doba. Nije bilo potrebno da se povučemo u tropska područja, kao za prethodnih takvih razdoblja.

— Naravno, imali smo koristi — nastavio je. — Kad se toplina vratila, nismo napustili takozvane ljude. Koristili smo se njima da povećamo opći standard života. Mogli smo putovati brže, jesti bolje, uraditi više, i izgubili smo naš stari, djelotvorni način vječnog života. Zatim, također, bilo je tu i mlijeko.

— Mlijeko? — reče Prentiss. — Ne shvaćam kakve to ima veze.

— Božanstvena tekućina. Okusio sam je tek jednom u životu. Ali klasična vilenjačka poezija govori o njemu u superlativima. U stara vremena ljudi su nas uvijek obilno njime opskrbljivali. Zašto su sisari, od svih živih bića, blagoslovljeni njime, a ne kukci, potpuna je zagonetka... Kakva je nesreća što smo izgubili kontrolu nad ljudskim stvorenjima.

— Jeste li?

— Prije dvjesta godina.

— Blago nama.

— Ne budite ograničeni — reče vilenjak ukočeno. — Bila je to korisna veza za obje strane, sve dok vi, takozvani ljudi, niste naučili kako da rukujete velikim količinama fizičke energije. To je bila baš takva velika stvar za kakvu su vaši umovi sposobni.

— Što je tu loše?

— Teško je objasniti. Sve je bilo u najboljem redu za nas kad smo za rasvjetljavanje naših noćnih terevenki upotrebljavali krijesnice čiju smo svjetlost pojačavali sa dvije ljudske snage psihičke energije. Ali tada ste vi, ljudska stvorenja, uveli električno svjetlo. Prijem naših antena dobar je na kilometre, ali onda ste vi izumjeli telegraf, telefon i radio. Naši su rudari vadili kovinu mnogo efikasnije od ljudskih stvorenja, sve dok ljudi nisu pronašli dinamit. Shvaćate li?

— Ne shvaćam.

— Ne očekujete valjda od osjetljivih i nadmoćnih stvorenja kao što su vilenjaci da mirno gledaju kako ih nadmašuju dlakavi sisavci? Ne bi to bilo toliko loše da smo i sami mogli podražavati razvoj elektronike, ali naša psihička energija bila je preslaba za tu svrhu. Hja, povukli smo se iz stvarnosti. Bili smo mrzovoljni, nesretni i pokunjeni. Nazovite to kompleksom manje vrijednosti, ako želite, ali u toku protekla dva stoljeća polako smo napustili čovječanstvo i povukli se u središte poput Avalona.

Prentiss je razjareno razmišljao.

— Da raščistimo. Ti možeš rukovati umovima?

— Dakako.

— Možeš me navesti da te smatram nevidljivim? Hipnotički, mislim.

— Primitivan izraz, ali mogu.

— A kad si se maloprije pojavio, uradio si to tako da si podigao neku vrst mentalne kočnice. Je li to to?

— Da odgovorim na vaše misli, radije nego na vaše riječi: vi ne spavate

niti ste ludi, a ja nisam natprirodan.

— Samo sam se htio uvjeriti. Prihvaćam, dakle, da mi možeš čitati misli.

— Naravno. To je dosta prljav i nezahvalan posao, ali ja to činim kad moram. Zovete se Prentiss i pišete maštovitu prozu. Imate jednu larvu koja je sad na mjestu učenja. Znam mnogo o vama.

Prentiss žmirne.

— A gdje je, zapravo, Avalon?

— Nećete ga naći. — Vilenjak je nekoliko puta škljoenuo čeljustima. — Ne špekulirajte o mogućnostima da upozorite vlasti. Strpat će vas u ludnicu. Avalon, ako vam to nešto znači, nalazi se usred Atlantika i sasvim je nevidljiv. Pošto su izumljeni parobrodi, vi, ljudska stvorenja, počeli ste se tako nerazumno kretati posvuda da smo morali zaogrnuti cijeli otok psihičkim štitom. Naravno, incidenti se uvijek dešavaju. Jednom nas je golemo barbarsko plovilo udarilo u sam centar, i trebali smo skupiti psihičku energiju cjelokupnog stanovništva da otoku damo izgled ledene sante. Titanic, mislim, bilo je ime napisano na plovilu. A dan-danas avioni neprekidno lete iznad nas, i ponekad se sruše. Jednom smo pokupili kutije konzerviranog mlijeka. Tada sam ga okusio.

— Pa zašto onda, boga ti, nisi i dalje na Avalonu? — upita Prentiss. — Zašto si otišao.

— Bilo mi je naređeno da odem — reče vilenjak ljutito. — Budale.

— Oh?

— Znate već kako je to kad je netko malo drukčiji. Ja nisam poput ostalih, i bijednim, zaostalim budalama to se nije dopalo. Bili su ljubomorni. To je najbolje objašnjenje. Ljubomorni!

— A kako si to ti drukčiji?

— Dodajte mi onu žarulju — reče vilenjak. — Oh, samo je odvrnite. Ne treba vam preko dana svjetiljka za čitanje.

Uz drhtaj odbojnosti, Prentiss učini kako mu je rečeno i doda predmet u male ruke. Vilenjak prstima tako tankim i žičastim da su izgledali poput vitica pažljivo dodirne dno i stranu mjedene baze.

Namotaj u žičici slabašno se zacrveni.

— Nevjerojatno! — reče Prentiss.

— Ovo — reče vilenjak — jest moj veliki talent. Već sam vam rekao da mi vilenjaci ne možemo prilagoditi psihičku energiju elektronici. E, pa ja mogu! Ja nisam tek običan vilenjak. Ja sam mutant! Supervilenjak! Ja sam sljedeća faza vilenjačke evolucije. Ovo je svjetlo rezultat djelovanja samo mog uma. Pazite sad kad upotrijebim vas kao fokus.

Čim je to izrekao, nit žarulje postala je bijelo užarena, tako da je boljelo u nju gledati, dok je Prentiss osjetio u lubanji lagano, nimalo neugodno škakljanje.

Svjetlo se ugasi i vilenjak stavi žarulju na stol pokraj pisaćeg stroja.

— Nisam još pokušao — reče vilenjak ponosno — ali vjerujem da bih mogao i fisionirati uran.

— Ali gledaj, da bi se žarulja upalila, potrebna je energija. Ne možeš je tek tako uhvatiti...

— Rekao sam vam već za psihičku energiju. Veliki Oberone, dajte, čovječe, pokušajte shvatiti.

Prentiss se osjećao sve nelagodnije. Oprezno reče:

— Što namjeravaš uraditi tom svojom darovitošću?

— Vratiti se u Avalon, naravno. Trebao bih prepustiti one budale njihovoj sudbini, ali vilenjak ima stanovitih rodoljubivih osjećaja, čak i ako je koleopteron.

— Što?

— Mi vilenjaci nismo svi od iste vrste, znate. Ja sam porijeklom opnokrilac. Shvaćate?

Podigao se na stopala i, stojeći na pisaćem stolu, okrenuo Prentissu leđa. Ono što je izgledalo tek kao crna, sjajna koža, odjednom se rascijepilo i podiglo. Odozdo su izlepršala dva prozirna krila prošarana venama.

— Oh, ti možeš letjeti — reče Prentiss.

— Vrlo ste glupi — reče vilenjak prezirno. — Niste shvatili da sam

prevelik da bih mogao letjeti. Ali zaista su privlačna, zar ne? Kako vam se sviđa prelijevanje u duginim bojama? Pepidoptere imaju krila koja su odurna u usporedbi s mojima. Upadljiva su i prostačka. Što je još gore, uvijek im vire.

— Lepidoptere? — Prentiss se osjećao beznadno zbunjen.

— Leptirske vrste. Oni su vrlo oholi. Uvijek su dopuštali

ljudskim bićima da ih vide, kao bi im se mogli diviti. Na neki način, vrlo niski umovi. I zato u vašim legendama vile uvijek imaju leptirska krila, a ne poput opnokrilaca, koja su prozirna i mnogo ljepša. Pokazat ćemo mi lepidopterama njihovoga boga čim se vratimo, vi i ja.

— Ma, čekaj malo...

— Promislite samo — reče vilenjak njišući se naprijed i natrag u na izgled vilenjačkoj ekstazi — naše noćne terevenke u prirodi bit će blještavo rasvijetljene treperavim lampionima i neonskim svjetiljkama. Možemo se osloboditi rojeva osa koje nam sad služe za pokretanje letala, te uvesti motore s unutarnjim sagorijevanjem. Možemo odbaciti običaj da se skvrčimo na lišću kad je vrijeme za spavanje, i sagraditi tvornice u kojima će se proizvoditi pristojni madraci. Kažem vam, to će biti život... A ostali će jesti smeće jer su me protjerali.

— Ali, ja ne mogu ići s tobom — promuca Prentiss. — Ja imam obaveza. Ženu i dijete. Ti ne bi odvojio čovjeka od njegove... larve, zar ne?

— Ja nisam okrutan — reče vilenjak. Uperio je svu snagu svog pogleda u Prentissa. — Ja imam vilenjačku dušu. S druge strane, zar mogu birati? Moram imati ljudski mozak za fokusiranje jer inače ništa nemogu postići; a nisu ni svi ljudski mozgovi podesni.

— Zašto ne?

— Veliki Oberone, stvore. Ljudski mozak nije pasivna stvar od drva i kamena. On mora surađivati da bi bio koristan. A može surađivati jedino ako je u punoj mjeri svjestan naše vilenjačke sposobnosti da njime upravljamo. Vaš mozak, na primjer, mogu iskoristiti, ali mozak vaše žene bio bi mi sasvim nekoristan. Prošle bi godine dok bi shvatila tko sam i što sam.

— Ovo je prokleta uvreda — reče Prentiss. — Govoriš li ti meni da

vjerujem u bajke? Da znaš da sam ja stopostotni racionalist.

— Jeste li? Kad sam vam se prvi put prikazao, dopustili ste sebi nekoliko slabašnih misli o snovima i halucinacijama, ali pričali ste sa mnom, prihvatili ste me. Vaša bi žena zavrištala i izbezumjela se.

Prentiss zašuti. Nikakav odgovor nije mu padao na pamet.

— U tome i jest nevolja — reče vilenjak malodušno. — Praktički, vi ljudi ste nas zaboravili otkako smo vas napustili. Umovi su vam se zatvorili; postali su nekorisni. Da ne bi bilo zabune, vaše larve vjeruju u vaše legende o »malom narodu«, ali mozgovi su im nerazvijeni i korisni samo za jednostavne postupke. Kad odrastu, izgube vjeru. Iskreno, ne znam što bih uradio da nema vas, pisaca fantastičkih priča.

— Kako to misliš »nas, pisaca fantastičkih priča«?

— Vi ste rijetki preostali odrasli koji vjeruju u narod kukaca. Vi, Prentisse, više od svih. Pišete priče već dvadeset godina.

— Ti si lud. Ja ne vjerujem u stvari o kojima pišem.

— Morate vjerovati. Ne možete sebi pomoći. Mislim, kad pišete, uzimate zadanu temu vrlo ozbiljno. Nakon nekog vremena, um vam prirodnim tokom postaje koristan... Ali čemu raspravljati? Već sam vas iskoristio? Vidjeli ste kao je žarulja zablještala. Shvaćate, dakle, da morate poći sa mnom.

— Ali ne želim. — Prentiss jogunasto namjesti udove. — Možeš li me prisiliti protiv moje volje?

— Mogao bih, ali bi vas to moglo oštetiti, a ja to ne želim. Postavite stvari ovako: ako se usprotivite, mogao bih koncentrirati struju visokovoltažnog elektriciteta kroz vašu ženu. Bilo bi gnusno uraditi nešto poput toga, ali koliko sam shvatio, vaši ljudi tako uništavaju neprijatelje države, te bi za vas ta kazna bila manje strašna nego za mene. Ne bih htio biti brutalan, pa čak ni prema ljudskom stvoru.

Prentiss je osjetio kako mu se kratka kosa na sljepočicama natapa znojem.

— Čekaj — reče — nemoj to uraditi. Popričajmo još jednom o svemu.

Vilenjak uspravi svoja prozirna krila, zalepršа njima i vrati ih u njihovo

spremište.

— Pričanje, pričanje, pričanje. To zamara. Zacijelo u kući imate nešto mlijeka. Da ste malo gostoljubiviji, već bi mi prije ponudili neko osvježenje.

Prentiss pokuša sakriti misao koja mu se nametnula, gurnuti je što niže pod vanjsku kožu svog uma.

— Imam nešto bolje od mlijeka — reče nehajno. — Pričekaj malo, donijet ću ti.

— Ostanite gdje jeste. Pozovite svoju ženu. Ona će donijeti.

— Ali ne želim da te vidi. To bi je preplašilo.

— Bez brige — reče vilenjak. — Rukovat ću njome tako da se ni najmanje ne uznemiri.

Prentiss podigne ruku.

— Svaki napad na mene — reče vilenjak — bit će mnogo sporiji od električne munje koja će pogoditi vašu ženu.

Prentissova ruka klone. Prišao je vratima svoje radne sobe.

— Blanche! — pozvao je niz stube.

Opazio je Blanche u dnevnoj sobi kako ukočeno sjedi u fotelji uz policu s knjigama. Činilo se da spava otvorenih očiju.

Prentiss se okrene prema vilenjaku.

— Nešto se dogodilo s njom.

— Samo je omamljena. Čut će vas. Recite joj što da uradi.

— Blanche — pozove opet. — Donesi bocu likera od jaja i malu čašu, vrijedi?

Bez ikakva znaka oživljavanja, osim golog pokreta, Blanche ustane i nestane iz vida.

— Što je to liker od jaja? — upita vilenjak. Prentiss pokuša djelovati oduševljeno.

— To je mješavina mlijeka, šećera i jaja istučena do zamamne gustoće. Samo mlijeko jadno je u usporedbi s njim.

Blanche uđe s likerom od jaja. Njezino lijepo lice bilo je bezizražajno. Pogled joj skrene prema vilenjaku, ali nije bilo znaka da shvaća značenje prizora.

— Evo, Jan — reče i sjedne u staru, kožom prekrivenu stolicu pokraj prozora. Ruke su joj opušteno pale u krilo.

Prentiss je za trenutak promotri s nelagodom.

— Hoćeš li je ovdje ostaviti?

— Bit će je lakše kontrolirati... No, nećeš li mi ponuditi taj liker od jaja?

— Oh, naravno. Evo...

Nalio je gustu tekućinu u čašu za koktele. Prije dvije večeri bio je priredio pet velikih boca likera za momke iz Njujorškog udruženja fantazije, i liker je bio pripremljen vještom rukom jer ga pisci obično strasno vole.

Vilenjakove antene silovito su zadrhtale.

— Nebeska aroma — promrmlja.

Obavio je krajeve svojih tankih ruku oko drška male čaše i pridigao je do usta. Razina tekućine se spustila. Ispivši pola, spusti čašu i uzdahne.

— Oh, kakva li gubitka za moj narod! Kakva tvorevina! Kakav izum! Naša povijest nam kaže da je u drevnim vremenima poneki sretnik uspio zauzeti mjesto ljudske larve kod rođenja, tako da je mogao sisati svježe priređenu tekućinu. Pitam se jesu li čak i oni iskusili išta nalik na ovo.

— Ta je ideja iznad posla s podmetanjem djece, zar ne? — reče Prentiss s dozom profesionalnog interesa.

— Naravno. Ženka ljudskog stvorenja vrlo je darežljiva. Zašto se to ne bi iskoristilo?

Vilenjak skrene pogled na dizanje i spuštanje Blanchinih grudi, te ponovo uzdahne.

Prentiss reče (bez žurbe; ne odaj se):

— Samo naprijed. Popij koliko želiš.

I on je promatrao Blanche, očekujući znakove povraćenog života, kao posljedicu početka sloma u vilenjakovoj kontroli.

— Kad se vaša larva vraća s mjesta učenja? — upita vilenjak. — Potreban mi je.

— Uskoro, uskoro — reče Prentiss nervozno. Pogleda na ručni sat. Zapravo, Jan mlađi će se vratiti za petnaestak minuta, urlajući za komadom kolača i mlijekom.

— Samo napuni čašu — reče nutkajući — samo je napuni. Vilenjak veselo srkne.

— Kad stigne larva — reče — vi možete ići.

— Ići?

— Samo do knjižnice. Uzet ćete knjige o elektronici.Trebat će mi pojedinosti o tome kako se izrađuju televizori, telefoni, sve to. Trebat će mi pravila za zavarivanje, instrukcije za izradu vakuumskih cijevi. Detalji, Prentisse, detalji! Pred nama su teški zadaci. Vađenje nafte, rafiniranje benzina,motori, naučna poljoprivreda. Sagradit ćemo novi Avalon, vi i ja. Tehnološki Avalon. Naučnu zemlju bajki. Stvorit ćemo nov svijet.

— Izvrsno — reče Prentiss. — Hajde ne zanemaruj piće.

— Vidite. Već ste se zapalili za ideju — reče vilenjak. — I bit ćete nagrađeni. Imat ćete tucet ljudskih ženki samo za sebe.

Prentiss automatski pogleda prema Blanche. Nije bilo nikakvih znakova da ga čuje, ali tko zna?

— Ne bih imao nikakve koristi od ljudskih ženki — mislim, žena — reče.

— Ma hajde — reče vilenjak strogo. — Budite iskreni. Vi ljudska bića dobro ste poznati našem narodu kao razbludna, pokvarena stvorenja. Majke su generacijama plašile svoje mlade prijeteći im ljudskim bićima... Mlade, ah!

Podigavši čašu likera u zrak, reče:

— Za moje vlastite mlade! — i iskapi je do dna.

— Samo napuni čašu — odmah reče Prentiss. — Samo je napuni.

Vilenjak to i uradi.

— Imat ću mnoštvo djece — reče. — Odabrat ću najbolje koleopterice i odgojiti potomstvo. Nastavit ću mutaciju. U ovom trenutku ja sam jedini, ali kad nas bude tucet, ili pedeset, križat ću ostale međusobno i razviti vrstu super-vilenjaka. Vrstu elektro-hik-elektronskih čuda i beskrajne budućnosti... Kad bih samo mogao popiti više. Nektar! Izvorni nektar!

Iznenada se začulo otvaranje vrata i mladi glas kao zove:

— Mama! Hej, mama!

Vilenjak, čije su se sjajne oči malo zamutile, reče:

— Zatim ćemo početi preuzimati ljude. Neki već vjeruju. Ostale ćemo - urp-naučti. Bit će kao u stara vremena, ali bolje; efikasnije vilenjaštvo, čvršća zajednica.

Glas Jana mlađeg bio je bliži i nestrpljiviji.

— Hej, mama! Jesi li kod kuće?

Prentiss je osjetio kako mu se oči šire od napetosti. Blanche je nepomično sjedila. Govor vilenjaka malo je otežao, ravnoteža mu je postala nestabilnija. Ako Prentiss namjerava riskirati, sad je vrijeme.

— Samo sjedite — reče vilenjak odlučno. — Vladate se glupavo. Znao sam da u likeru ima alkohola od trenutka kad ste izmislili svoj smiješni plan. Vi ljudi vrlo ste lukavi. Mi vilenjaci imamo mnogo izreka o vama. Srećom, alkohol slabo djeluje na nas. Naprotiv, da ste pokušali s paprenom metvicom uz vrlo malo meda... Ah, evo i larve. Kako si, mali čovječe?

Vilenjak je sjedio sa čašom likera od jaja napol puta do usta, dok je Jan mlađi stajao na pragu. Desetogodišnje lice Jana mlađeg bilo je umjereno zaprljano, kosa neumjereno raščupana, a sive oči odavale su krajnje zaprepaštenje. Njegove otrcane školske knjige njihale su se na kraju remena koji je držao u ruci.

— Tata! — reče. — Što je s mamom? I... što je ono?

— Požurite u knjižnicu — reče vilenjak Prentissu. — Nemamo

vremena za gubljenje. Znate koje knjige trebam.

Svi tragovi početnog pijanstva napustili su stvorenje, i Prentissov moral se slomio. Stvorenje se poigravalo s njim. Prentiss se digne i krene.

— I ništa ljudsko — reče vilenjak; — ništa podlo; bez trikova. Vaša je žena još talac. Mogu upotrijebiti larvin um da je ubijem; za to je dovoljan. Ne bih htio da to moram uraditi. Član sam Vilinskom etičkog društva i mi zastupamo obzirno ponašanje prema sisavcima. Možete se osloniti na moje plemenite principe oko uradite ono što sam vam rekao.

— Tata — poviče Jan mlađi — ovo može govoriti! Veli da će ubiti mamu! Hej, nemoj otići!

Prentiss je već bio izvan sobe kad je čuo kako vilenjak veli:

— Ne bulji u mene, larvo. Neću ozlijediti tvoju majku ako uradiš ono što ti velim. Ja sam vilenjak. Ti, naravno, znaš što je to vilenjak.

A Prentiss je bio kod ulaznih vrata kad je čuo kako se Janov tanki glasić pretvara u divlje vikanje, praćeno neobuzdanim vrištanjem Blanchinog uzdrhtalog soprana.

Snažan, iako nevidljiv pipak koji je izvlačio Prentissa iz kuće, prekinuo se i nestao. Prentiss je posrnuo unatrag, uspravio se i pojurio uza stube.

Blanche, potpuno prožeta treperavim životom, bila je u kutu, i rukama stezala uplakanog Jana mlađeg.

Na stolu je bila oborena crna ljuštura i prekrivala gadno mekano klupko iz kojeg je tekla bezbojna tekućina.

Jan mlađi histerično je jecao.

— Lupio sam ga. Lupio sam ga školskim knjigama. Nanosio je majci zlo.

• • •

Prošao je jedan sat, i Prentiss osjeti kako se svijet normalnosti vraća u pukotine koje je ostavilo stvorenje iz Avalona. Sam vilenjak već se bio pretvorio u pepeo u peći za spaljivanje otpadaka iza kuće i jedini podsjetnik na njegovo postojanje bila je vlažna mrlja na podnožju pisaćeg stola.

Blanche je još bila bolesno blijeda. Pričali su šapatom.

— Kako je Jan? — upita Prentiss.

— Gleda televiziju.

— Je li u redu?

— Oh, s njim je sve u redu, ali mene će tjednima mučiti košmari.

— Znam. I mene će, sve dok ne uspijemo na to zaboravili. Ne vjerujem da će ikad više ovamo doći još jedna od tih... stvari.

— Ne mogu opisivati koliko je bilo jezivo — reče Blanche. — Neprestano sam mogla čuti svaku njegovu riječ, čak i kad sam bila dolje u dnevnoj sobi.

— Bila je to telepatija, znaš.

— Jednostavno se nisam mogla pomaknuti. Pokušala sam vrisnuti, ali mogla sam tek jauknuti i zacviljeti. Zatim ga je Jan mlađi smrskao i odjednom sam bila slobodna. Ne shvaćam kako se to dogodilo.

Prentiss osjeti maglovito zadovoljstvo.

— Mislim da ja znam. Mene je mogao kontrolirati jer sam bio prihvatio istinu o njegovu postojanju. Tebe je kontrolirao pomoću mene. Kad sam napustio sobu, zbog povećane udaljenosti bilo mu se teže koristiti mojim umom kao psihičkom lećom i ti si se mogla početi micati. Kad sam stigao do ulaznih vrata, vilenjak je zaključio da je vrijeme da se prebaci s mog uma na um Jana mlađeg. I tu je pogriješio.

— Kako? — upita Blanche.

— Smatrao je da sva djeca vjeruju u vile, ali se prevario. Ovdje u Americi današnja djeca ne vjeruju u vile. Nikad nisu ni čuli za njih. Vjeruju u Toma Corbetta, u Skakutavog Cassidyja, u Dicka Tracyja, u Supermana i tucet drugih stvari, ali ne u vile. Vilenjak jednostavno nikad nije shvatio iznenadne kulturalne promjene koje su izazvali stripovi i televizija, i kad je pokušao zgrabiti um Jana mlađeg, nije uspio. Prije nego što je uspostavio svoju psihičku ravnotežu, Jan mlađi ga je sredio u iznenadnoj panici jer je mislio da si ozlijeđena i sve je bilo gotovo... Baš kao što sam ja uvijek i govorio, Blanche. Drevni narodni motivi iz legendi žive samo još u suvremenim fantastičkim časopisima, a suvremena fantazija je čista zabava

za odrasle. Shvaćaš li to napokon?

— Da, dragi — reče Blanche ponizno.

Prentiss stavi ruke u džepove i polako se osmijehne.

— Znaš Blanche, kad sljedeći put sretnem Walta Raea, mislim da ću nabaciti nešto o tome kakve stvari pišem. Čini mi se da je vrijeme da susjedi saznaju.

• • •

Jan mlađi s velikim komadom kruha namazanim maslacem doluta u radnu sobu svoga oca u potrazi za nejasnim sjećanjem. Tata ga je često tapšao po leđima, dok mu je mama neprestano nudila kruh i kolače, a on je zaboravljao zašto. Bila je tu ona velika stvar na pisaćem stolu što je mogla govoriti...

Sve se desilo tako brzo da mu se izmiješalo u glavi.

Slegnuo je ramenima, i pri kasnom poslijepodnevnom suncu pogledao je djelomično otipkan list papira na pisaćem stolu svog oca, zatim malu gomilu papira na površini stola.

Malo je pročitao, napućio usne i promrmljao:

— Ah. Opet vile. Uvijek tričarije za klince! — i potom je odlutao dalje.

Poul Anderson:

The Voortrekkers

Preveo Janko Parović

Prethodnica

I vidjet će kako se mijenjaju stari planeti i kako se pojavljuju neobične zvijezde...

• • •

Uskrsnuće je tako naglo da još traju riječi što sam ih nosio u sebi kad sam posljednji put umro. Tek nakon nekoliko otkucaja bila dopire mi do svijesti neobična spoznaja, koja mi prožima osjetila, da su između mene i pjesnika protekla još četiri desetljeća i gotovo devet svjetlosnih godina.

Svjetlosne godine. Svjetlo. Posvuda svjetlo. Jednom sam kao dječak prenoćio pod šatorom u planini. Zimi. Tada mi je ušlo u krv — može li itko vjerovati u suprotno ako je to isto doživio? — da svemir nije taman. Možda se tada u meni rodila potreba da se uzdignem u nebo.

Sad sam u nebu, i dio njega. Oko mene gomilaju se zvijezde i zvijezde i zvjezde sve dok tama ne postaje samo kristal koji ih sadržava. One su svih stvarnih boja, od boje munje preko zlata do najtamnije nijanse ružičastog, ali svaka je blistavo izrazita. Između njih porazbacane su nebule poput velova i oblaka, ostaci smrti veličanstvenih sunaca ili kovitlaci što prethode rađanju novih svjetova. Mliječna staza je hladna bujica, ovdje rascijepljena olujnim masama galaktičkog središta, ondje otvorena prema beskraju. Pojačavam vid i pratim spiralu naše najbliže susjede, Andromede, milijun i pol svjetlosnih godina odavde.

Sol je sitna točka pri rubu Herkulesa. Najsjajniji je Sirius i njegova plavo-bijela svjetlost stvara sjene iza uređaja i kućišta na mom trupu. Tražim i nalazim njegova sudruga.

To se ne postiže optikom. Patuljak tek izviruje iza diva, zasjenjen njegovim blještavilom. Ono što vidim drukčijim detektorima jest X-zračenje; ono što udišem je reski dah neutrina smiješan s olujnom strujom što teče iz diva; plivam u zamršenoj međuigri energetskih polja,

balansirajući, prodirući, a ona me miluju; slušam pištanje i zujanje, žuborenja i melodije svemira.

• • •

Isprva ne čujem Korene. No, ne žurim s uspostavljanjem kontakta. Možda se to dade opravdati. Moram odmah provjeriti što potpunije da nismo ugroženi. Vjerojatno nismo jer bi nas inače automati vratili u egzistenciju prije programiranog trenutka. Doduše, automati mogu prosuđivati samo ono za što su ih konstruirali i programirali ljudi udaljeni devet svjetlosnih godina od ovog čuda, ljudi koji su se vjerojatno pretvorili u prah kao što su se nedvojbeno i Joel i Korene pretvorili u prah.

Joel, Joel! Čujem li sebi njezin glas. ***Jesi li tu?***

Otvaram svoje unutarnje skenere. Njezino glavno tijelo, ono koje sadrži glavni mozak, kreće se i pažljivo ispituje svaki dio nakon četrdeset i tri godine smrti. Ljepota tog sjedišta njezine svijesti zapanjuje me po tko zna koji put. Njegov tamni i sjajni oblik je čovjekolik samo onoliko koliko to može biti apstraktna skulptura na dalekoj, dalekoj Zemlji — s tih nekoliko udova, na primjer, ili glavom kao u konjske smrti, glavom koja zapravo uopće nije glava — iako samo iz funkcionalnih razloga. Ipak, vitkost i elegancija pokreta na određeni način podsjećaju na Korene, Korene koja je prah.

Još nije uspostavila kontakt ni s jednim od specijaliziranih pomoćnih tijela oko sebe, već je spojila jedan od svojih komunikacijskih krugova s jednim od mojih krugova.

Zdravo, emitiram prilično drhtavo jer još ne mogu spoznati — usprkos dugogodišnjim istraživanjima i eksperimentima i simulacijama — činjenicu da se stvarno približavamo Siriusu. ***Kako si?***

Izvrsno. Sve u redu?

Da, koliko mogu prosuditi. Zašto nisi upotrijebila glas?

Jesam. Nisi odgovorio. Urlala sam. Nisi odgovorio. Zato sam se uključila.

Radost mi se miješa sa zbunjenošu.

Oprosti, ja, uh, valjda sam bio previše uzbuđen.

Ona prekide vezu jer nije optimalna i kaže:

— Mora da je prizor zaista poseban?

— Ne bi vjerovala — odgovaram svojim zvučnikom. — Pogledaj.

Aktiviram vizi-ekrane za nju.

— O-o-o-ohh... o bože — dašće ona. Da, dašće. Naši umjetni glasovi kopija su glasova što su nekad izlazili iz naših grla. Korenin je malo promukao i melodiozan; bilo je zaista ugodno slušati je kako pjeva na zabavama. Prijatelji su joj često govorili da bi se trebala učlaniti u amatersko kazalište, ali bi im ona odgovarala da za to nema ni vremena ni dara.

Možda je imala pravo, iako je imala dara za mnogo drugih stvari — bila je pravi stručnjak za astronautiku, znala je slikati, kuhati, šiti elegantne haljine, organizirati zabave, igrati tenis i poker, planinariti, biti žena i majka — u svom prvom životu. (Doduše, oboje smo se otada prilično izmijenili). S druge strane, taj njezin uzvik pri pogledu na zvijezdu što sja pred njom kaže sve, dok ja mogu samo mucati.

Još u početku, kad su prve rakete tutnjeći pošle u svemir, neki su nazivali astronaute prozaičnim svijetom, ako ne i gorim izrazima. U nekim slučajevima to je nesumnjivo bilo točno. Ipak, držim da je to zato što nam se jezik jednostavno ukoči kad se suočimo s Apsolutnim.

— Šteta — kažem i aktiviram jedan od svojih pomoćnih uređaja, održavač s regulacijskim modulom, kako bih je nespretno dotakao. — Šteta što to ne možeš osjetiti kao ja, Korene. Uključi se ponovo, puni psihoneuralni kontakt, kad završim provjere, pa ću ti pokušati prenijeti bar dio...

— Hvala ti, prijatelju — odgovora mi nježno. — Znala sam da hoćeš. No, ne brini zbog toga što ja nešto ne mogu doživjeti jer nemam takve instalacije. I ja ću imati mnogo doživljaja koji tebi neće biti pristupačni, i poželjeti da ih podijelim s tobom. — Smije se. — ***Vive la difference...***

Nje mi ipak promakao nemir u njezinu glasu i, poznavajući je, nisam iznenađen kad me uzbuđeno pita:

— Ima li... kojim slučajem... planeta?

— Ni traga. Naravno, još smo daleko. Možda još ne mogu ništa

zapaziti. Ipak, zasada mi se čini da su astronomi imali pravo. — Astronomi su tvrdili da se manja tijela ne mogu kondenzirati oko zvijezde poput Siriusa. — Ništa zato, imat ćemo posla za najmanje nekoliko godina. Već i na sadašnjoj udaljenosti zapažam niz svakojakih pojava što ih nije predvidjela teorija.

— Misliš li, prema tome, da nam neće trebati organski oblik?

— Ne, na žalost neće. Zapravo, radijacija...

— Naravno. Shvaćam. Sljedeći put ću ipak inzistirati da mi daju odredište koje će zahtijevati organski oblik.

Sjećam se kako mi je Korene jednom rekla, još u Sunčevu sistemu, nakon prve vježbe pretvaranja u organski oblik: »Čini mi se kao da ponovo vodim ljubav.«

• • •

Nisu bili ljubavnici u svom prvom životu. On je bio Amerikanac, a ona Evropljanka, i radili su u svemirskim agencijama svojih konfederacija. Slučaj ih nije nikada spojio u nekom od zajedničkih pothvata, pa su se sretali samo povremeno i slučajno na stručnim skupovima ili na proslavama. Bili su još mladi kad je počeo rad na projektu međuzvjezdanog istraživanja. Bio je to zajednički pothvat svih zemalja — ni jedan blok ne bi uspio navesti svoje porezne obveznike da snose tolike troškove — ali su istraživanja i razvoj trajali još cijelu generaciju kako bi se stvorila tehnička sredstva za prve prave ekspedicije. U međuvremenu slali su u svemir samo sonde bez posade, i bavili se interplanetarnim ispitivanjima u kojima su sudjelovali Joel i Korene.

Korene je prije njega napustila ta ispitivanja i prešla na teoretski, laboratorijski rad, jer se udala za Olafa i željela djecu. Olaf je još neko vrijeme sudjelovao u lunarnom projektu. No, to nije bilo ni izbliza nalik promatranju Saturnovih prstenova s vrhova Rhee ili praćenju milijun kilometara dugog kometa, usplamtjelog poput znanstvenika zažarenih novim otkrićima. Ubrzo se i on povukao i, kao i Korene, pristupio jednoj od tehničkih ekipa koje su radile na međuzvjezdanom projektu. Njih dvoje su zajedno dali značajan doprinos sve dok ona nije prihvatila rukovodeće mjesto. Iako je sam položaj nije zanimao, obavljala je i taj pasao predano i dobro jer je u autoritetu i utjecaju vidjela sredstvo za postizanje cilja. Olaf se i dalje bavio poslom koji mu je najviše odgovarao. Ništa nije remetilo

sreću njihova obiteljskog života.

Što se toga tiče Joel se isprva rizikovao. Piloti koji su sudjelovali u najznačajnijim ekspedicijama (a njemu je dopao natprosječan broj takvih pothvata) rijetko su se mogli nadati obiteljskom životu. Jednom je, vrlo rano, pokušao osnovati obitelj, ali je, shvativši bolnu usamljenost koja je ljubljenu djevojku natjerala da se razvede od njega, odlučio da ubuduće ostane na nizu ljubavnica. Uvijek im je brižljivo tumačio da ga ništa i nitko neće prisiliti da prestane lutati svemirom prije no što za to dođe vrijeme.

Istina, njegov stav nije bio posve iskren: Kad je dostigao zakonsku dob za »odlazak u staro željizo«, mogao se eventualno izboriti za još nekoliko godina pilotskog rada. Međutim, tada su zaista počeli kresati sredstva za svemirska istraživanja. Oni koji su još držali da bi se čovjek morao otisnuti od Zemlje slagali su se da bi preostala sredstva trebalo utrošiti na put prema zvijezdama. Kao i Korene, Joel se složio s takvim gledištem, te se ukljućio u američki dio projekta. Zahvaljujući iskustvu i nadarenosti bio je jedinstveno pogodan za rad na upravljanju i navigaciji.

Tada je upoznao Mary. Poznavao je brojne astronautkinje koje su mu se općenito sviđale kao osobe — često i kao ljubavnice — ali duga putovanja i neizbježni promiskuitet nisu poticale stalne odnose ni s njihove ni s njegove strane. Mary je zahvaljujući izvanrednim refleksima i energiji sudjelovala u projektu upravljanja eksperimentalnim letjelicama u svemirskom prostoru oko Zemlje.

I Mary je vjerovala da je budućnost u istraživanju zvijezda. Joel se zaljubio u nju, i njihov se brak također pokazao sretnim.

Bilo mu je četrdeset i pet godina — Korene je tada bilo šezdeset — kad je službeno objavljeno da u osnovi postoje uređaji za let prema zvijezdama. Bilo je potrebno samo još nekoliko godina usavršavanja... i dva službena dobrovoljca.

• • •

Zaista kao kad ponovo vodiš ljubav.

Kako mi je srce zaigralo kad smo ustanovili da drugi planet ima atmosferu koju može udisati čovjek! Samo život može pobuditi takav osjećaj. Promatrali smo — mjesecima pošto je Joel ušao u putanju oko planeta — fotografirali, spektoanalizirali, mjerili, uzimali uzorke,

izračunavali, uglavnom očitavali ono šio su instrumenti snimali ali se ponekad i neposredno povezivali s njima i osjećali inpute kao što smo nekada osjećali vjetar u kosi ili morske valove na koži...

Zašto razmišljam o kosi, koži, srcu, ljubavi... sada, u metalu i sintetici, usred sablasnog plesa elektrona? Zašto se toliko bolno sjećam Olafa?

Pretpostavljam da je umro mnogo prije Korene. Kao što je to obično slučaj kod muškaraca. (Zašto je smrt zapravo protiv žena?) Preostalo joj je samo da čeka na trenutak kad će moći poći za njim; no, usprkos mikrofilmovima i dnevnicima i svim ostalim pomagalima, što ih je čovječanstvo izmislilo, mislim da je polako izblijedio i da ga nikada nije mogla potpuno prizvati u sjećanje, osim možda u snu. U svakom slučaju, s tom svojom kriogenom memorijom koja nije programirana za laž sjećam se kako je sve starija Korene jednoga dana zaprepašteno shvatila da joj je preostao samo sve slariji Olaf, da više ne može ni vidjeti niti osjetiti mladog Olafa, da ga može samo opisati riječima.

Oh, voljela ga je takvog, bez sumnje dublje no što ga je nekada mogla vojleti, nakon svih zajedničkih radosti, žalosti, bojazni, muke, nade, vedrih sitnih gluposti koje su u toku godina manje izblijedjele od velikih događaja — da, nakon zajedničkih srdžbi i međusobnih razočaranja, malobrojnih i prolaznih strasti odnosa s drugima, odnosa koji su na neki način bili uvijek i odnosi između njega i nje — voljela je svog starog muža, ali je izgubila mladoga.

• • •

Dok sam ga naprotiv ponovo dobila, u svojoj besprijekornoj novoj memoriji. Dobila sam Joela... također ili umjesto ili... Čemu te besmislice. Olaf je prašina.

Tau Ceti je plamen.

Istina, ne plamen poput Sunca. Tau Ceti se doima hladnije, žuće, nekako jesenski, iako će nadživjeti čovjekovu matičnu zvijezdu. Pretpostavljam da ljudske oči neće zamjećivati neku veliku razliku. Ja poznajem cijeli spektar. (Koliko je Joel osjetljiviji! Meni je svako sunce jedinstveno, ali njemu je jedinstvena svaka sunčana mrlja). Organsko tijelo/um je istovremeno i općenitije i određenije od ovoga... kao i ja u odnosu na Joela. (Sjećam se koračanja cestom za Delfe, igre mišića, škripe čizama, blještavog sunca i neizdržive vrućine, zujanja pčela u majčinoj dušici i

ružmarinu, okusa znoja na gornjoj usni i onog iznenadnog spuštanja u dolinu gdje se Edip susreo sa svojim ocem... Stroj to ne bi doživio na takav način. Bilo bi previše drugih zračenja, sila, pomaka i nijansi što ih Edip nije osjetio. No, zar bi taj doživljaj bio manje lijep? Zar je gluh čovjek koji odjednom pročuje manje živ zato što mu um nakon toga obraća manje pažnje očima?.

Svakako ćemo ubrzo saznati kako živo meso doživljava živi planet Tau Cetija.

To nije beskrajna modrina i bjelina Zemlje. Doima se više zelenkasto, ali ne manje jasno i divno, s dva mjeseca za ljubavnike što ih — poput sentimentalne starice — stalno zamišljam. Naravno, ta se neobičnost može pokazati smrtonosnom. Međutim, Joel se već javlja svojim dragim lakonskim riječima:

— Najnoviji računarski ispisi su me uvjerili. U tropskom pojasu može se kretati u košulji. — Da ima lice, uvjerena sam da bi se nacerio. — Ili gologuz. To ćemo još morati ustanoviti. Ipak, uvjeren sam da bi se organska tijela bolje snašla tamo dolje, nego moje ili tvoje.

Jesam li ja i dalje oklijevala zato što sam sve to željnije očekivala? Kao da me ohladila neobična bojazan.

— Već znamo da ne mogu pronaći sve što im treba da se prehrane s obzirom na biokemijski sastav...

— Prema tome — podsjeti ga brod, ne iz intelektualne već iz emotivne potrebe — ništa ih ne može pojesti, na primjer klice. Izgledi da prežive su izvrsni —... uz dodatne koncentrate, alat i sve ostalo što smo spremili. — Zaboga, Korene, pa mogla bi te smrskati kamena oluja dok istražuješ nekakav bijedni asteroid, kao što bih i ja mogao naletjeti na previše radijacije koju ekrani ne bi izdržali i koja bi mi spalila mozak. Tko zna što bi se još moglo dogoditi. Zar bi nas to trebalo brinuti?

— Ne — prošaptala sam. — Ne neizdrživo. — Prema tome, neće brinuti ni njih.

— Točno. Ne bih smjela dopustiti savjesti da me tjera u kukavičluk. Pođimo.

Na kraju krajeva, kad sam davno donijela djecu na svijet, znala sam da bi ih mogle čekati strahote, odmah ili možda poslije, da će ih svakako

čekati brige i nevolje, te da će se za nekoliko nevjerojatno kratkih desetljeća pretvoriti u prašinu.

Usprkos svemu, dok su mi nesvjesno ležali u utrobi, nisam im oduzela šanse za život.

Tako i Joel i ja donosimo na svijet djecu — sebe.

On kruži poput još jednog mjeseca oko planeta, upija ga svojim detektorima i analizira ga svojim umom. I ja preko njega šaljem pomoćna tijela da istraže zrak i vodu i zemlju planeta; laserskim kanalima teku trudovi, slavlje života i — dva puta — smrt. Doduše, sve je to postalo dijelom naše egzistencije, poput posla s kojeg smo svakoga dana žurili kući. (Iako su ovdje »posao« i »kuća« istovremeni). Preostalio dio nas, naša srž, povezan je u tim krugovima što vode našu djecu prema postojanju...

Povezani, dok konfiguracija smiješka klizi našim valovima i kanalima, sjećamo se kreposnog prikaza predstavnika agencije prilikom onog prvog famoznog intervjua. Joel i ja smo se tada tek upoznali, pa smo posebno pratili TV intervju. Poslije mi je rekao da se jedva suzdržao — pošto je ranije tisuću puta čuo priču, razloge za i protiv — da ne ode pecati.

• • •

Ni jedan ni drugi nisu bili posebno simpatični: TV komentar je bio nizak i zajedljiv, a krupni predstavnik agencije izigravao je otvorenost i iskrenost. Zatim se tustim licem okrenuo prema kameri i rekao:

— Dopustite mi da ukratko iznesem o čemu je riječ. Znam da je problem poznat gledaocima u studiju, ali bih ga ipak htio točno objasniti. Pri današnjem stupnju razvoja možemo slati male svemirske letjelice do najbližih zvijezda i natrag prosječnom brzinom od oko jedne petine brzine svjetlosti. To znači da bi nam trebalo dvadesetak godina do najbliže zvijezde, Alfa Kentauri, ne računajući povratak. Osim toga, naravno, ekspedicija s ljudskom posadom ne bi imala smisla kad ne bi mogla ostati neko vrijeme na »licu mjesta« da sazna sve one bezbrojne stvari što ih sonde bez posade ne mogu saznati. Problem je u tome što bi te male letjelice morale zaista biti malene. S golemim pogonskim uređajima ali minimalnim trupom i korisnim teretom. Bez prostora i mase potrebnih za zaštitu i održavanje života i jednog jedinog ljudskog bića, da ne govorimo o činjenici da bi i višečlana posada ubrzo poludjela od skučenosti i

monotonije.

— A što je s prividnom smrti? — upitao je komentator.

Predstavnik agencije je energično odmahnuo glavom.

— Ne dolazi u obzir. Uređaji su preglomazni. Osim toga, radijacija bi uništila previše stanica na putu do cilja. Mogli bismo jedva osigurati zaštitu za nekoliko bitnih, osjetljivih elemenata. — Nasmiješio se. — Prema tome, suočeni smo s alternativom: ostati pri sadašnjim nedostatnim sondama ili prijeći na predloženi sistem.

— Ili odustati od svega i utrošiti novac na nešto korisno — primijetio je komentator.

Predstavnik agencije mu je dobacio očito dobro uvježban pogled koji je odražavao uvriježenost i strpljivost.

— Poželjnost istraživanja svemira je posebno pitanje o kojem ću rado poslije porazgovarati s vama. Za sada, ako mi dopustite, ostanimo pri mehanici projekta.

— »Mehanika« mi se čini vrlo pogodnom riječi — insinuirao je spremno komentator — za pretvaranje ljudskih bića u robote. Nije baš kao u doba Kolumba, ha? Iako moram priznati da su mislioci uvijek isticali sličnost između astronauta i strojeva, nekad kao i danas.

— Ako mi dopustite — ponovio je predstavnik agencije — ne ulazeći u vrijednosne sudove, tko govori o pretvaranju ljudskih bića u robote? O mozgovima transplantiranima u strojeve? Nemojte, molim vas! Ako ljudsko tijelo ne bi preživjelo takvo putovanje, mislite li da bi to uspio mozak u nekakvom bazenu? Ne, mi ćemo upotrijebiti samo supersložene kompjutersko-seznzorsko-efektorske sisteme.

— S ljudskim umovima.

— Da vas ispravim... s preslikanim ljudskim psihoneuralnim strukturama. I to je sve. — Nasmiješio se samozadovoljno. — Priznajem, riječ je o zaista izuzetno složenom zadatku. Psihička struktura svakog pojedinca nezamislivo je složena. Osim toga, ona je dinamična a ne statična: naši je matematičari nazivaju n-dimenzionalnom. Morat ćemo razraditi metode kako bismo je snimili bez opasnosti za subjekta, te je prenijeli na drukčiju matricu, bila ta matrica fotonsko-elektronska ili

molekularno-organska. — Udahnuo je, pa pompozno nastavio: — Razmislite samo koliko bi nam takva mogućnost koristila već ovdje, na Zemlji.

— Pa, nisam baš siguran — primijetio je komentator. — Možda biste mogli presaditi kopiju moje ličnosti negdje drugdje, ali ja bih i dalje ostao u ovom istom tijelu, nije li tako?

— U svakom slučaju, vaša ličnost ne bi ostala posve ista — priznao je predstavnik agencije. — Određena matrica bi... hm... uvjetovala znatan dio funkcioniranja. Ono što je važno, sa stajališta istraživanja izvan Sunčeva sistema, jest činjenica da će nam taj projekt dati strojeve koji neće biti puki roboti jer će posjedovati određene ljudske osobine poput motivacije i auto-programiranja. Istovremeno će oni imati sve prednosti robota. Na primjer, moći će se isključiti za vrijeme putovanja do cilja, pa će time izbjeći doživljaj »praznih« godina provedenih na putu do zvijezda. Stići će na cilj zdrava razuma.

— Neki se među nama pitaju hoće li uopće otputovati zdrava razuma — dobacio je izazovno komentator. — Ako su ti vaši strojevi... koje ćete moći programirati, kako zamišljate, da budu kao ljudi... ako su ti vaši strojevi tako dobri, zašto će onda morati proizvoditi umjetne ljude od krvi i mesa pošto stignu na cilj?

— Proizvodit će ih samo ako to okolnosti budu opravdavale — odvratio je predstavnik agencije. — U određenim uvjetima bit će poželjnija organska tijela. Jedna od najočitijih mogućnosti je upravo ispitivanje naseljivosti nekog planeta. Sjetite se samo kako ljudsko tijelo liječi vlastite rane. Ljudsko je tijelo u mnogo čemu snažnije i trajnije od metala ili plastike.

— Zašto im, u tom slučaju, davati isti razum... ako u ovom kontekstu mogu govoriti o razumu... kao i strojevima?

— Time se štedi na masi. — Predstavnik agencije je očito uživao u vlastitim riječima. — Poznato nam je da bi psihoneuralni skener bio prevelik i preosjetljiv za takav put. Aparat koji će prenijeti psihičku strukturu androidima morat će se koristiti već postojećim bankama podataka. Prema tome, moći će biti mnogo lakši no što bi inače bilo potrebno. — Podigao je prst. — Osim toga, naši psiholozi smatraju da će to pojačati efekt. Doduše, ne bih se usudio nazvati taj odnos... ha, ha... roditeljskim...

— Ne bih ni ja — rekao je komentator. — Ja bih ga nazvao odurnim ili stravičnim.

• • •

Kada Joel i ja, zajedno, nakon niza mjeseci privedemo kraju sve te kemijske procese i kada sebe — uzvišena li osjećaja! — usadimo u uspavana tijela, možda ćemo doživjeti nešto što nikada nismo doživjeli.

• • •

Joel i Mary su bili na svadbenom putovanju kad joj je rekao što namjerava učiniti.

Astronauti i vodeći inženjeri mogli su sebi priuštiti posjećivanje mjesta gdje su voda i zrak bili čisti, gdje je umjesto zidova raslo drveće i umjesto prometne buke odjekivao pjev ptica, i gdje zahvaljujući dovoljnoj udaljenosti prisutnost drugih ljudi nije izazivala odbojnost prema njima. Stoga su ljudi bez sumnje, i birali (ponovo) političare koji su kresali sredstva za program svemirskih istraživanja.

Te večeri nebo na zapadu nalikovalo je na zlatni vodoskok, a more je daleko na pučini blistalo ljubičastim odsjajem, da bi se napokon tutnjeći oborilo na pijesak u oblacima prštave bijele pjene. Iza njih nazirali su se obrisi palmi, a na plavom nebu već je blistala Venera. Zrak je odisao mirisom soli i jasmina.

Stajali su zagrljeni, obraz uz obraz, i promatrali zalaz sunca. No kad joj je rekao, ustuknula je, i spazio je užas u njezinu pogledu.

— Hej, što ti je, mila? — Uhvatio ju je za ruke.

— Ne — rekla je — ne smiješ.

— Zašto? Zašto ne bih smio? Pa i ti na tome radiš!

Bilo je još dovoljno svjetla da bi zapazio njezine suze.

— Za nekog drugog, to je u redu. Tada je to kao da se borim za pobjedu u ratu... pravednom ratu... u kojem će poginuti netko drugi, ne moj čovjek. Ne ti — preklinjala ga je.

— Ali, zaboga — pokušao se nasmijati — to neću biti ja, na žalost. Ja ću to zadovoljstvo doživjeti samo posredno. Pretpostavimo da me

prihvate... što time žrtvujem? Nekoliko minuta pod skenerom; nekoliko stanica za kromosomske osnove. Zašto se toliko uzrujavaš?

— Ne znam. Čini mi se... oh, nisam još nikada o tome razmišljala, nisam nikada mislila da bi me to moglo toliko pogoditi... — zastala je — mislim da... stalno bih razmišljala o Joelu zatvorenom zauvijek u nekakvom stroju, o Joelu od krvi i mesa kako umire nekakvom strašnom smrću ili ostaje negdje zauvijek, bespomoćan i osamljen.

Odgovorio joj je polagano tek nakon nekoliko minuta.

— Zašto ne bi radije mislila o Joelu koji bi rado platio tu cijenu i izložio se opasnosti — pustio ju je i ispružio ruku prema nebu — kako bi dospio tamo gore?

Ugrizla se za usnu.

— Napustio bi i ženu.

— Nadao sam se da ćeš se i ti javiti kao dobrovoljac.

— Ne, ne bih to mogla izdržati. Previše sam vezana za Zemlju. Previše mi je stalo do svega ovoga.

— Ne misliš valjda da meni nije stalo do Zemlje? Ili do tebe? — Privukao ju je u zagrljaj.

Bili su posve sami. Na travi uz plažu radost je ponovo pobijedila.

— Na kraju krajeva — rekao je poslije — pitanje će postati aktualno za tko zna koliko godina.

• • •

Ne vraćam se brzo. Ne može se samo tako ugurati cijeli život u novo tijelo. To je moja prva realna misao dok polako izlazim iz mraka u kojem su odjekivali glasovi... a tada se polako pojavljuju svjetla, slike, prizori, tata me diže na rame koje je gore na nebu, smeđe lišće na skrovitom jezercu, Maryna kosa škaklja me po nosu, dječak stoji na glavi u školskom dvorištu, uzlijeće raketa i protresa me zvukom i svjetlom, majka mi daje svježe pečen kolačić, majka na odru, strašno neobična, i stisak Maryne ruke, Mary, Mary, Mary.

Ne, to nije njezin glas, to je glas neke druge žene, čiji da, Korenin. Gladi

me i mazi kao što me nitko nije gladio i mazio. Trepćući se potpuno budim... u beztežinskom stanju u naručju robota.

— Dobro došao, Joel — čujem Korenin tihi glas. Usprkos polaganom buđenju, saznanje me zaprepaštava.

Dali su mi anestetik prije no što su me na kolicima odvezli pod skener, tonuo sam u vrtoglavi san... a sada sam bez težine, sve je oko mene pretrpano metalom i uređajima, ne gledaju me oči već sjajni optički senzori.

— Oh — kažem — dogodilo se.

Dogodilo se. Meni. Joelu. Joelu i nikom drugom.

Zurim u svoje golo tijelo ne vjerujući vlastitim očima. Nema ožiljaka, trbušine, sijedih dlaka na prsima. Koža je glatka, stara dvadeset godina, iako je u meni pola stoljeća. Hvatam dah.

— Samo mirno — kaže Korene.

I brod se javlja mojim glasom:

— Zdravo, mladiću. Samo polako. Čeka te još mnogo obrađivanja i vježbanja prije nego što ćeš biti sposoban za posao.

— Gdje smo? — otima mi se s usta.

— Sigma Drakonis — kaže Korene. — U putanji oko predivnog planeta... intiligentna bića, prijateljski naklonjena, a njihovu umjetnost ne bih ni mogla opisati, »divan« je tako slabašna riječ...

— Kako je kod kuće? — prekidam je. — Hoću reći, kako im je bilo kad si... kad smo... otišli?

— Ti i Mary ste se još odlično držali u sedamdesetoj — umiruje me Korene. — Kao i djeca i unuci. — ***Prije devedeset godina***.

Utonuo sam u san, u laboratoriju, znajući da će se jedan Joel probuditi na Zemlji i vratiti joj se. Ja nisam taj Joel.

Nisam slutio da će me to toliko pogoditi.

Korene me čvrsto grli. Karakteristično za nju, ne žuri da mi ispriča najnovije vijesti o sebi. Ležeći u njezinim mehaničkim rukama osjećam

prazninu, potrebu da zaplačem. Vjerojatno su zato moje tijelo programirali prvo. Njezino to može bolje podnijeti.

• • •

Još nije prekasno — preklinjala ga je. — Mogu ih još nagovoriti da promijene odluku u tvoju korist.

— Ne. — Olaf je odmahivao prosijedom glavom. — Koliko ti puta moram to reći?

— Više ne moraš — uzdahnula je. — Odluku će donijeti u roku od trideset dana.

Ustao je iz naslonjača i prišao joj, te je pogladio šakom prošaranom krupnim žilama.

— Žao mi je — rekao je. — Zaista je lijepo od tebe što želiš da pođem s tobom. Žao mi je što ti nanosim bol. — Mogla je zamisliti neprirodan osmijeh na njegovom licu. — Ali, iskreno govoreći, zašto ti je toliko stalo do tisuću mrzovoljnih godina sa mnom?

— Zato što si ti Olaf — odgovorila je Korene.

I ona je ustala, prišla prozoru i zagledala se u zimsku noć. Snijeg je prekrio krovove staroga grada, šiljasti tornjevi probijali su se kroz tjeskobni odsjaj njegovih svjetala, na nebu je treperilo nekoliko zvijezda. Tutanj prometa i strojeva poprimio je zbog mraza rezak ton. Topla soba sa svojim malim dragocjenostima kao da je bila opsjednuta. Prekršila je riječ:

— Zar ne shvaćaš, ličnost u kibernetu nije kastrirani bogalj. U neku ruku, mi smo zapravo zarobljeni tim majmunskim tijelima i osjetilima. Čeka nas cijeli novi svemir da postanemo njegov dio. I svemir nove prisnosti sa mnom.

Prišao joj je.

— Nazovi me reakcionarnim — progunđao je — ili profesionalnim majmunom. Često sam ti govorio da volim biti ono što jesam, previše da bih započeo kao nešto drugo.

— I ti bi počeo kao ono što jesi. — Okrenula se prema njemu. — Oboje bismo. Beskrajno.

— Ne bismo. Pamet nam je ostarjela.

— »Kad bi mladost znala, kad bi starost mogla«. — Bespomoćno se nasmiješila.

— Bili bismo sterilni.

— Neizbježno. Na kakav god planet naišli, djeca su isključena. Ali inače... Olaf, ako odbiješ, ja ću ipak poći. S nekim drugim muškarcem. Uvijek ću željeti da si to ti.

— U redu, do vraga! — viknuo je. — U redu! Reći ću ti stvarni razlog zbog kojega se ne dam pod taj tvoj prokleti skener! Umro bih od prevelike zavisti!

• • •

Ovdje je nevjerojatno, nepojmljivo lijepo; polako se sraščujemo s našim planetom.

To nije Zemlja. Zemlju smo zauvijek ostavili za sobom, Joel i ja. Ovo je sunce nalik na rastopljeni jantar, veliko, na ljubičastom nebu. U ovo doba godine izlazi oko podneva i njegov drug, svijetlozlatna zvijezda koja svojom čarolijom natapa noć uz zviježđa i tri brza mjeseca. Sada, potkraj dana, boje oko nas — intenzivno zeleni brežuljci, plave krošnje visokog drveća, krilate duge što se raduju iznad nas — postaju tako bogate da ispunjavaju zrak; cijeli svijet sja. Na drugoj strani doline svjetlo se odbija od rogova krda životinja.

Skinuli smo čizme kad smo se vratili u logor. Tratina — ni trava ni mahovina — doima se elastično i svježe pod prstima. Iz obližnje šume prodiru opojni mirisi; jedan od njih podsjeća na ružmarin. Dočekuje nas dim vatre koju je Korene naložila dok smo istraživali. Prodire mi u nosnice i budi najdrevnije dijelove mog uma: spaljeno jesensko lišće, vatre na rijetkim pustim visoravnima Zemlje, ognjišta uz koja sam za Božić sjedila s djecom.

— Zdravo, mili moji — javlja se moj glas iz stroja. (To nije vitko, hitro tijelo što ga ona koristi na brodu; ovo je tijelo izgrađeno imajući u vidu potrebnu čvrstoću, i jedini je nezgrapni dio okoline). — Čini se da ste proveli ugodan dan.

Plešem uzdignutih ruku.

— Moramo izmisliti ime za ovaj planet. Smiješno ga je zvati 36 Ophiuchi B2.

— Izmislit ćemo ga — kaže mi Joel u uho. Dlan mu se spušta na moj bok. Kao da me netko žari.

— I ja sam uključen — kaže zvučnik njegovim glasom. — Nego, djeco, nemam ništa protiv zabave, ali čeka nas posao. Morate sagraditi nastambu i opskrbiti se na vrijeme hranom, prije no što zazimi. Osim toga, dok budemo prevozili sve što treba, gradili i tako dalje, potrebno mi je još uzoraka da ih analiziramo. Za sada ste pronašli samo neke vrste voća koje možete jesti bez opasnosti. Potrebno vam je i meso.

— Mrska mi je pomisao na ubijanje — kažem u posvemašnjoj sreći.

— Mislim da imam dovoljno lovačkog nagona za oboje — kaže Joel, moj Joel. Njegov me dah obavija. — Nebesa! Nisam nikada smatrao da će me osjećaj prostora i slobode toliko oduševiti.

— Ne zaboravi na posao — podsjeća Korene: na proučavanje tog svijeta kako bi ona i njezin Joel mogli javiti svoja otkrića Suncu što ga više ne možemo vidjeti golim okom; kako bi, napokon, signali prenijeli ono što su sakupili Zemlji kojoj možda neće više biti ni stalo.

— Ne brini. Uživat ću u njemu. — Steže me čvršće. Valovi drhte iz njega i prožimaju me. — Govoreći o uživanju...

Stroj miruje. Na metalu izmjenjuju se odrazi vatre i sjene. Plamen veselo priča. Leteće biće oglašava se poput trube.

— Shvatio si, znači — kaže Korene napokon.

— Danas — izjavljujem zaneseno. Ponovo tišina.

— Pa, čestitam — kaže Korenin Joel. — Mi smo, eto, imali na umu vjenčani dar, ali smo ostali zatečeni. — Mehanički izdanci se pružaju prema njemu. Joel me pušta i prima ih prstima. — Sve najbolje i jednom i drugom. Zaslužili ste to, iako sam i ja, u neku ruku, jedno od vas. Dobro, a sada ćemo prekinuti vezu, Korene i ja. Laku noć do sutra.

— Oh, ne, ne. — Mucam, čas jecajući čas hihoćući, i bacam se na koljena da zagrlim to tijelo čija su nas dva duha oživjela i koje će nas jednog dana pokopati. — Ostani. Hoćemo da ostaneš ovdje, Joel i ja. Ti... ti si jedno s nama. — I više od nas i bolno manje od nas. — Htjeli bismo sve

dijeliti s tobom.

• • •

Mali rezus, Nat, slobodno trči okolo. Ne može doprijeti u laboratorijski dio kolibe, a u prostoru namijenjenom stanovanju, jednostavno i praktično namještenom, ne može izazvati mnogo štete. Ionako nije previše nestašan. Neograničeni prostor i drveće pružaju mu dovoljno mogućnosti za igru pa se stoga, kad je kod kuće s Korene i Joelom, gotovo uvijek drži pravila kojima su ga naučili.

Možda im želi ugoditi zbog sjećanja na samoću. Pošto su ga uzgojili u bazenu (njegovo je tijelo zapravo starije od dvaju ljudskih tijela) proveo je dugo i mučno razdoblje u kavezu. Društvo su mu pravili samo štakori, zamorci, kulture tkiva i tome slično — kao i, naravno, stroj, koji se brinuo za nj i ispitivao ga. Upravo je taj robot, koji je često govorio, milovao ga i igrao se s njim, spasio njegov majmunski razum. Kad se napokon našao uz drugo živo tijelo, kakva li je praznina odjednom bila popunjena?

U njemu kao i u ljudima? Skače oko njih, jaše im na ramenima, spava noću s njima.

Danas, međutim, već treći put pada hladna jesenska kiša. Iako je Korene dala tom planetu zvijezde 82 Eridani ime Gloria, i on ima godišnja doba, i bliži se nepovoljnije razdoblje. Ljudi ne izlaze, i Nat postaje nemiran. Uznemiruje ga nedvojbeno i promjena u njegovim prijateljima.

U kolibi bi trebalo da vlada vedra atmosfera. Prostrana je, i više no što je potrebno za dvoje ljudi. Nije samo udobna, već zaista prekrasna sa svojim skladnim drvenim gredama i poput kristala sjajnim kamenim blokovima od kojih su napravili kamin. Plamen pleše i smije se na ognjištu, a dim što povremeno prodire u kolibu miriše poput cimeta;.odrazi plamena svjetlucaju na pokućstvu i keramici koju su Korene i Joel zajednički izradili u toku ljeta što je prošlo, na trakama audiovizualne biblioteke i na malobrojnim voljenim slikama, na prozorskim staklima niz koje se cijedi kiša. Vjetar huji iza zatvorenih vrata.

Joel sjedi zgrbljen za stolom. Nije se posljednje vrijeme ni kupao ni obrijao, kosa mu je neuredna, a odjeća prljava i smrdljiva. Korene izgleda bolje, ali prašina po kutovima i neoprano posuđe naslagano u poveću zdjelu pokazuju što je zanemarila dok je on pokušavao nešto uloviti. Pružila se na krevetu i sluša glazbu iako joj u ušima zuji.

Oboje su omršavjeli. Oči su im upale, a usta i jezici ranjavi. Na sasušenoj koži ruku i lica pojavio se osip.

Joel baca logaritamsko računalo na stol.

— Prokletstvo, ne mogu misliti! — gotovo viče. — Jebeš te analize! Čemu uopće služe?

Korene odvraća reskim glasom.

— Ako ništa drugo, mogle bi nam pokazati zašto smo u ovakvom stanju i što da poduzmemo.

— Bogamu, ne mogu ni spavati kako treba... — Joel se okreće prema neaktivnom robotu. — Vi! Vi prokleti samozadovoljni strojevi, gdje ste? Što radite? Korenina se usna ružno trza.

— Imaju posla gore u putanji — kaže. — Predložila bih ti da se ugledaš u njih.

— Ma nemoj! Kao i ti?

— Upravo tako. Kad bi mi samo pomogao da vodim kućanstvo, ti samozvani biokemičaru. — Korene napola ustaje, ali brzo odustaje. Niz obraze joj se slijevaju suze samosažaljenja. — Olaf se ne bi vladao tako histerično.

— A Mary se ne bi beskorisno valjala po krevetu — uzvraća on. Ipak, njezina ga je primjedba zapekla, pa se vraća svome poslu. Interpretacija rezultata plinske kromatografije nepoznatih spojeva je teška i u najboljim uvjetima. Počeo je i halucinirati; dijagrami što ih je nacrtao klize i isprepliću se kao crvi...

Iz smočnice odjekuje tresak. Korene uzvikuje. Joel se s trzajem uspravlja. Po podu se razlijeva brašno pomiješano s krhotinama ćupa. Za brašnom skakuće Nat. Zastaje usred krša i gleda svoje ljude pogledom zaprepaštene nevinosti. Jao, kao da hoće reći, kako se to dogodilo?

— Ti smrdljivi mali lopove! — urla Joel. — Znaš da ne smiješ na police! — Bijesno prilazi životinji. — Kako ti često... — Saginje se, hvata majmuna za šiju. Nat slabašno cvili, bolno i zastrašeno.

Korene ustaje.

— Ostavi ga — kaže.

— Tako da može dovršiti pustošenje? — Joel baca majmuna o zid. Udarac je čujan. Nat leži na podu, izvijen i cvileći.

Tišina, čuje se samo vjetar. Korene zuri u Joela, a on u svoje ruke, kao da oboje sve to vide prvi put. Korene napokon progovara potpuno bezizražajno.

— Napolje. Đavole. Idi.

— Ali — muca on — ali... nisam htio...

Ona i dalje zuri u Joela, i on nalazi utočište u novoj provali bijesa.

— Taj me štetočina izludio! Dobro znaš da je tako! Mogao nas je ubiti, a ti cmizdriš nad njim tako da mi se gadi!

— Samo nastavi. Okrivi ga zato što je ostao zdrav, a mi nismo. Nisam ni slutila što li ću sve otkriti u tebi.

— Nisam ni ja — izruguje se on — On je tvoja beba, zar ne? Dijete koje ne možeš imati. Tvoje razmaženo derište.

Ne obazirući se na nj, Korene prilazi životinji i spušta se na koljena.

Joel ispušta promukao krik nalik na lavež. Tetura prema vratima, naglo ih otvara, nestaje kao da ga je sumrak progutao. U kolibu prodire kiša i hladnoća.

Korene se ne obazire. Pregledava Nata, koji dašće, cvili, promatra je zgranutim i sve mutnijim očima. Krv mu sljepljuje krzno. Očito mu je hrptenica slomljena.

— Lijepo moje, drago moje, mali moj, ne boj se, molim te. Molim te. — jeca ona podižući malo tijelo. Odnosi ga u laboratorij, priprema injekciju, ljulja ga u naručju i pjeva uspavanku dok injekcija djeluje.

Poslije vraća tijelo u sobu, liježe ne ispuštajući ga iz naručja i plačući tone u polusan pun mora.

... Budi je njezin glas koji dopire iz metala što miruje u kutu. Njezino drugo »ja« saobraća s njom; nejasno čuje riječi, pa dodir; nešto pije, a zatim tone u blaženo ništavilo. Kad se ponovo budi već je dan, i Nata više nema.

Nema ni robota. Robot se vraća kad ona ustaje s kreveta. Još bi plakala kad bi imala snage; doduše, unatoč glavobolji bar može misliti.

Vrata se otvaraju širom. Kiša je prestala. Svijet blista. I ovaj svijet ima svoje jesenske boje, bistro nebo i pjesmu sjevernih vjetrova. Biljni sag poprimio je boju blijedog zlata, a šuma boju bronce prošarane crvenim i ljubičastim točkicama. U kolibu ulazi svjež zrak.

Joel ulazi, oslanjajući se na stroj i podupire njime. Stroj ga pušta i on se ruši pred nju. Iz grla koje nije grlo njegov glas moli:

— Budi dobra prema njemu, molim te. Cijelu je noć teturao šumom sve dok se nije srušio. Bio bi umro da ga nije pronašao jedan od naših kemodetektora.

— Htio sam umrijeti — mrmlja čovjek na podu. — Nakon onoga što sam učinio.

— Nije on kriv — javlja se zabrinuto brod kao da je i njegov identitet u pitanju, kao da se mora opravdati. — Nije bio pri sebi.

Ženski glas nastavlja:

— Riječ je o faktoru okoline, znaš. Napokon smo ga identificirali. Ni ti se nisi vladala racionalno, djevojko. No, nemoj kriviti sebe, a ni njega. — Oklijevajuća stanka. — Sve će biti u redu kad vas odvedemo odavde.

Korene ne zapaža nesigurnost u govoru, ne razmišlja o implikacijama, saginje se i grli Joela.

— Kako sam to mogao učiniti? — dašće on na njezinim grudima.

— Nisi to bio ti — javlja se Korene-robot, a Korene-žena ga čvrsto grli i šapće mu.

• • •

Ponovo su na brodu, učvršćeni u beztežinskom stanju. Još nisu tražili nikakva objašnjenja. Duhovno su opet zajedno, i to im je dovoljno; napustila ih je tuga i opsjednutost, mirno spavaju i bude se vedri. Sredstva za umirenje prestala su djelovati, i sve zdravija tijela ponovno stvaraju zdrave umove.

Gledaju se, šapću, drže se za ruke.

— Hej. Vas dvoje — kaže Joel naglas metalu koji ih okružuje.

Njegovo drugo ja ne odgovara. Zar se ne usuđuje?

— Kako ste, mili moji? — javlja se starija Korene nakon gotovo cijele minute.

— Nije loše — konstatira on. — Fizički.

Tišina. Sve dotle dok druga Korene riječima ne formulira problem.

— Baš nemamo sreće. Zar ne?

— Tako je — uzvraća njezin glas s uzdahom.

— Nastavi — traži ona. Odgovor je užurban.

— Bolovali ste od pelagre. Na to nismo još nikada naišli; osim toga, pelagru je teško dijagnosticirati, osobito u početnom stadiju. Morali smo prerovati cijelu banku medicinskih podataka da ustanovimo što bismo morali tražiti u staničnim i krvnim uzorcima. Pelagra je avitaminoza izazvana nedostatkom nijacina, jednog od vitamina iz grupe B.

Joel se buni.

— Bogamu, pa znali smo da glorijska biokemija ne obuhvaća B-kompleks! Uzimali smo pilule.

— Da, naravno. To nas je i navelo na pogrešan put, kao i činjenica da životinjama nije bilo ništa iako su jele istu hranu. Međutim, pronašli smo u ovdašnjoj hrani... svoj ovdašnjoj hrani... jednu tvar koja je bitna za život na ovom planetu kao što je ATP bitan za život na Zemlji, tvar koja nam se činila neopasnom nakon prvih analiza — glas poprima bolan prizvuk — kad smo odlučili da vas možemo stvoriti...

— Tvar reagira na jedan ljudski gen — dodaje brod. — Pronašli smo taj gen i ne znamo kako bismo zaustavili proces. Njime se oslobađa enzim koji uništava nijacin u krvotoku. Pilule su isprva maskirale situaciju budući da se koncentracija antagonista povećavala vrlo polako. Međutim, napokon je uspostavljeno stanje ravnoteže i nikakve dodatne doze vam ne bi mogle značajno pomoći: razložile bi se prije no što bi ih vaša tijela stigla metabolizirati.

— Duševne smetnje su jedan od simptoma — javlja se Korene iz

zvučnika. — Fizičke posljedice u uznapredovalim slučajevima su podjednako jezive. Ne brinite. Ozdravit ćete i ostati zdravi. Ta je tvar eliminirana iz vaših sistema, i imate dovoljno nijacina za cijeli život. Ne moram reći da su zalihe hrane što ih ti sistemi mogu upotrijebiti kao gorivo vrlo ograničene, da nema mogućnosti pročišćavanja mesa i voća na koje su računali.

Brod oprezno nastavlja.

— Znate, to je temeljno otkriće, otkriće do kakvog smo mogli doći samo u svemiru. Ovakvu genetsku informaciju ne bismo nikada ni naslutili da smo ostali na Zemlji. Tko zna do čega nas ona može dovesti... Možda do besmrtnosti?

— Šuti — javlja se njegov sudrug, pa tiho dodaje paru u kabini: — Povući ćemo se, ostaviti vas na miru. Iziđite ako smo vam potrebni — Stroj ne može plakati.

Muškarac i žena dugo šute. Napokon on lakonski izjavljuje:

— Mislim da imamo upotrebljive hrane za, oh, oko mjesec dana.

— Možemo biti zahvalni na tome — kima ona glavom, i uvojci joj lelujaju oko čela i uz obraze.

— Zahvalni? Suočeni sa smrtnom osudom?

— Znali smo... naša su »ja« na Zemlji znala da će netko od nas umrijeti mlad. Bila sam spremana na to kad sam otišla pod skener. Uvjerena sam da si i ti bio.

— Da. U određenom smislu. Jedino... sada se to događa meni — on hvata dah — i tebi, što je još gore. Događa se ovoj Korene, jedinoj što je ovaj Joel ikada mogao imati. Zašto se to moralo dogoditi nama?

Ona zuri pred sebe, a tada ga zapanjuje smiješkom.

— Tom pitanju nitko ne može umaći. Preostaje nam još mjesec dana.

Privlači je i preklinje:

— Pomozi mi. Daj mi snage da se mogu radovati.

• • •

Sunce 82 Eridani izlazi u bijelo-zlatnom sjaju nad veliplavim planetom. Njegov plavi ocean sa svojim plimama i valovima, vjetrovima i olujama, polako počinje plamtjeti. Brod u putanji kruži prema danu i jutarnje svjetlo zažaruje oblake. Brod kruži nad ljetom i zimom, nad olujama i vedrinom, nad šumama, travnatim ravnicama, dolinama brdima, rijekama, morem, nad stadima što ih hrani ovaj svijet.

Korene i Joel ga promatraju cijeli sat, jedno uz drugo, držeći se za ruke pred ekranom, lebdeći, okruženi strojevima. Robot i brod šute. Povjetarac što ga pobuđuje ventilator miluje im golu kožu, miješa mirise žene i muškarca. Ruke im se često miluju, ljube se; no, ljubav je ustupila mjesto smirenju.

Brod se vraća u noć, i pred njima cvatu bezbrojne i veličanstvene zvijezde. Ona se pomiče.

— Hoćemo li? — pita.

— Hoćemo — odgovara on.

— Mogli biste pričekati — javlja se brod. Glas mu je grub, ali i ne razmišlja o tome da bi njime upravljao. — Još ima vremena.

— Ne — kaže mu muškarac. — To ne bi imalo nikakvog smisla. — Ne želi promatrati kako Korene umire od gladi; hrane više nema. — Bilo bi nam kao da smo ostali dolje. — Ne želi promatrati kako joj um odumire dok joj tijelo trune.

— Imaš pravo — priznaje brod skrušeno. — Da smo bar pomislili na takvu mogućnost!

— Nismo mogli — kaže blago robot. — Nitko nije mogao. Žena gladi pregradu nježno kao da gladi svog muškarca,

i dodiruje metal usnama. On se trza.

— Molim vas, dosta o svemu što smo već spominjali tko zna koliko puta. Samo zbogom.

Robot ih prima u naručaj. Žena im se pridružuje. Brod zna što oni hoće, jer je to i njegova želja. Ljudska bića lebde zajedno.

— Htio bih ti reći — govori on isprekidano — da nisam nikada prestao voljeti Mary, da mi je uvijek nedostajala, ali i tebe isto toliko volim,

Korene, i hvala ti na svemu. Žao mi je što se ne mogu bolje izraziti.

— Nema potrebe — odgovara ona i daje robotu signal. Gotovo i ne osjećaju ubod igle. Dok zagrljeni polako uranjaju u tamu, on pospano uzvikuje:

— Nemojte previše žaliti. Nemojte se bojati stvaranja novih života. Svemir će nas uvijek znati iznenaditi.

— Da — smije se ona dok tone u san. — Nije li to divno?

• • •

Putujemo svjetlosnim godinama i stoljećima, život za životom, smrt za smrću. Svemir je naš jedini dom. Zemlja nam je neobičnije od najzabačenijeg kometa i najudaljenije zvijezde.

Jer Zemlji smo dali um otvoren beskonačnosti, pa će znati cijeniti sebe i svoja bića.

Dali smo joj spoznaje o prirodnim zakonima koji će omogućiti čovjeku da premosti jaz vlastitog tijela, skratiti godine od sunca do sunca i do planeta koji ga čekaju, i njegova će vrsta opstati sve dok postoji svemir.

Pružili smo joj spoznaje o prirodnim zakonima koji će je riješiti prirodnih muka — bolesti, ludila i starosti.

Poklonili smo joj nekoć nezamislivu umjetnost, povijest, filozofiju i vjerovanje stotina razumnih vrsta — renesansu koja nikada neće odumrijeti.

Naši će darovi svakome pružiti materijalno bogatstvo kakvo sebi ne može priuštiti ni jedan narod vezan za Zemlju, kao i sve veći mir i mudrost — plodove mnogostrane stvarnosti. Kad god se budemo vraćali, sukoba će biti sve manje, i sve će manje ljudi mrziti svoje bližnje ili sebe.

Ne obmanjuje li nas možda taj ponos što ga osjećamo u njihovo ime? Oni su postali zagonetke: srdačno nas pozdravljaju, ne izbacuju nas ponovo u svemir niti nas nastoje zadržati protiv naše volje. Iako se konačno ni jedno od nas ne vraća, oni ne stvaraju druge. Jesu li im još potrebne naše sposobnosti? Zar se mi, lutalice, ne možemo više mijenjati i rasti?

U svakom slučaju, poslužili smo svrsi, i ta je činjenica vječna. U dubinama svemira i na bezbrojnim svjetovima, mi se jedini sjećamo onih

koji su živjeli i onih koji su umrli — i Olafa i Mary.

Objavljeno prema dogovoru s G. P. A München

Vesna Gorše:

Dnevnik dugovječne mladosti

Zahvaljujući doista bogatom iskustvu i osjećaju za mjeru, koji su mi često pripisivali kao hvalevrijedan epitet, odlučila sam da ne odaberem vanjštinu koja bi bila i odviše nesrazmjerna mojoj dobi. Zadovoljila sam se imageom žene poznih tridesetih i sada, pošto već nekoliko godina uživam u njegovoj postojanosti, naprosto se divim vlastitoj dalekovidnosti.

Moje je tijelo vitko ali ne i bez oblina, način odijevanja konvencionalan uz nijansu diskretne elegancije primjerene zreloj dobi, a crte lica dovoljno opuštene da ostanu privlačne i spriječe nalikovanje na beskrvnu masku.

Zadovoljna sam vanjštinom, a njom je, što je još važnije, zadovoljna i moja okolina. Bio bi mi veoma bolan podsmjeh ljudi koji su me poznavali otprije, no najviše sam strahovala od reakcije najmilijih, a to su moji unuci.

Da sam odabrala savršenu put, dječačku vitkost nonšalantnu razbarušenost rane mladosti, teško da bih zadržala i ono malo poštovanja koje su mi oni do tada ukazivali. Ovako, ne nedostaje mi udvarača ali ni radosti koju pružaju sastanci s Leonom i Tinom, a koja je ipak najprimjerenija mojoj stvarnoj dobi. Iako u međuvremenu poodrasli gotovo do tinejdžerskih godina, moji unuci jednakim nestrpljenjem hrle k meni svakoga petka.

Prije šest godina bila sam u gradu među prvima koji su se odlučili na nov način podmlađivanja, gotovo, mogla bih reći, poslužila sam kao dobrovoljan zamorac na završnoj fazi skupih pokusa na ljudskim bićima.

Moje tada šezdesetpetogodišnje tijelo bilo je u dobi u kojoj pogled u zrcalo ne budi optimizam, a sve deblji slojevi šminke uzalud pokušavaju sakriti očigledno. Probadanje u leđima i sve učestaliji napadi kašlja, te začepljeni krvni sudovi (vjerojatno od poluvjekovnog pušačkog staža) nisu bile jedine moje tegobe.

U to se vrijeme mnogo govorilo o bioriperu. Učestali novinski članci i TV emisije s diskusijama na temu novog načina pomlađivanja natjerali su me na razmišljanje.

Mnoge sam noći probdjela dok mi je nova ideja opsjedala um. Napokon sam podigla veći dio ušteđevine i odlučno kročila u podružnicu »Ba Ledinsky + Ledinsky« tada jedine bioriperske agencije u svijetu.

Nakon mjesec dana dostojanstveno sam se spustila stepeništem raskošne klinike, zadovoljno lupkajući potpeticama, ljuljajući kukovima i osjećajući kako naprosto lebdim na svojim snažnim i lijepo oblikovanim udovima. Prvi put nakon dvadeset i više godina osjetila sam svoju ponosnu ženskost i stala automatski uživati u njoj dok su se tri puta mlađi prolaznici okretali za mnom.

Novo je tijelo bilo načinjeno prema poliesterskom predlošku koji su dizajneri, uz brojne nadopune i ispravke, oblikovali prema mojim najboljim fotografijama iz mladosti. Lice je doista nalikovalo mojemu, samo je bilo oslobođeno svih, pa i najmanjih nedostataka.

Mislila sam na sirotog Nanda koji već desetak godina čami na groblju i s tugom zamišljala što bih mu sada mogla ponuditi, no kako me sjetna razmišljanja nikamo nisu vodila, ubrzo sam ih se riješila i obratila se svijetlijoj sadašnjosti.

• • •

Nedugo po izlasku iz klinike, u baru u koji sam se navadila odlaziti, upoznala sam Zahara. U početku neobavezni, naši su sastanci zaredali u pravilnome ritmu i u slatkoj sam kolotečini iznova pronašla smisao. Zahar je bio trideset godina mlađi od mene ali to, dakako, nije mogao pretpostaviti ni u snu. Kad me zaprosio prrtala sam bez dvoumljenja, nastavljajući skrivati rodni list i potajice se sastajući s unucima. Kada je za to došlo vrijeme, predstavila sam ih kao svoje mlade prijatelje, a Leon i Tina su prihvatili igru s uživanjem.

Etika me nije odviše brinula. Htjela sam nadoknaditi dvadeset sumornih godina i ništa me u tome nije moglo spriječiti.

Novo je tijelo imalo fantastične prednosti; bilo je praktički nepromjenljivo i trajno. I ne osjetivši, postadoh besmrtna.

• • •

Nasuprot sve angažiranijim novinskim člancima koji se bave težinom sudbine dugovječne mladosti, svojom sam sudbinom posve zadovoljna.

Pratim medije i opažam kako se vode beskonačne polemike i diskusije o tome da li je bioriper potreban i human, ali ne osjećam da one imaju ikakve veze sa mnom. Svoju sam sreću na vrijeme ugrabila i više je nitko ne može uništiti.

Zahar stari i ne opažajući. Njegovi se zalisci prorjeđuju i sijede; udovi slabe, njihova čvrstina gubi se pod oblogom sala, ruke počinju podrhtavati; pri najmanjem naporu gubi dah.

Promatram ga i razmišljam.

• • •

Bioriper su konačno i zakonom zabranili kao nehuman i nastran oblik luksuza povlaštenih. Ne znam koliko je tom odlukom sputana djelatnost klinika tipa »Ledinsky« koje, vjerujem, uz malo kamuflaže nastavljaju s poslovanjem. Masovni povratak plastičnim operacijama i silikonskim umecima dočekan je s negodovanjem. Dokono pratim reakcije javnosti, sretna što sam u pravom trenutku donijela odluku.

Ostavila sam Zahara. Učinila sam to bez grižnje savjesti, svjesna da mi mjesto više nije uza nj. Ne čekajući predugo oženio se neprivlačnom udovicom bez djece i sada zajedno s njom koristi posljednje dane zrelog doba, odajući se tipičnim zabavama dobrostojećih ocvalih parova: putuju, posjećuju prijatelje, priređuju amaterske turnire u bridžu i trik-traku, rezignirano očekujući tmasto i definitivno sivilo starosti.

Upoznala sam Gorazda, umjetnika, Tinina vršnjaka. Mlad je, pun života i ljubavi.

Moja mali vjerna Tina, moj oslonac i jedini prijatelj. Postale smo vršnjakinje, no moja je dob zaustavljena a njezino vrijeme nepovratno teče. Nagovaram je na bioriper no ona ga, unatoč našoj bliskosti i mome autoritetu, uporno odbija nekom nerazumljivom filozofijom. Pitam se što ću bez nje, kad jednoga dana...

• • •

Gorazd je napunio pedesetu. Nakon proslave čekalo me neugodno iznenađenje. Nježno ali neštedimice saopćio mi je apsurdnu odluku: napušta me zbog žene koja bi izgledom mogla biti moja majka. Kad sam saznala da je posrijedi Tina, došla sam u iskušenje da izbrbljam kako je

njegova izabranica moja rođena unuka, ali sam odustala, shvaćajući da bih tako samo zakomplicirala stvari. Tina ga napokon, čini se, iskreno voli, a njezina mi je sreća još uvijek na prvome mjestu. Uostalom. Gorazdove su vlasi sve rjeđe, kretnje sve sporije, a dah sve kraći, i njegov će oronuli stas bolje pristajati uz Tinin krupni lik nego uz moju sjajnu i vitku pojavu, koja i dalje budi pozornost mladića.

• • •

Doznala sam da je Zahar u dubokoj starosti preminuo, ne ostavivši nikoga za sobom. Provela sam niz lijepih godina s njim i ta me vijest pomalo kosnula, ali imam nekoga tko me odvraća od uspomena.

Alan je najzgodniji i najpažljiviji od svih mojih muževa. Tek mu je dvadeseta i njegova me mladost naprosto opaja. Nažalost, neće potrajati vječno.

• • •

Vodim duge razgovore s Tinom i čini mi se da su oni posljedica njezinih sve učestalijih razmišljanja o starosti. Vjerojatno pritisnuta vlastitim iskustvom neprekidno pripovijeda o senilnosti i propadanju moždanih stanica.

Smijem se, a moj glas zvuči svejednako mladenački. Uvjetovan je svježinom glasnica, a za njih sam dobila dugovječnu garanciju.

Pomalo me smeta Alanova mladost. Zli jezici pripovijedaju kako izgledamo poput majke i sina. Neka... neće za dugo.

• • •

Dogodilo se nešto što sam dugo i sa strepnjom očekivala. Moja mala Tina, moja draga vjerna djevojčica; umrla je u Gorazdovom naručju. Osjećam se neutješno osamljena, a ovaj put mi Alan ne može pomoći. Jednostavno sam morala prisustvovati sahrani i—otišla sam na pogreb bez obzira na opasnost.

Na nesreću, Gorazd je okrenuo glavu upravo u trenutku kad sam se priključila povorci. Opazivši me i nedvojbeno prepoznavši, izgubio je svijest i srušio se na tlo usred zaprepaštenoga mnoštva. Nije mi preostalo drugo do da se s Alanom brzo udaljim iz povorke. Ali ne dovoljno brzo da

prečujem komentar: »Sin ili žigolo?« — pitala se odviše glasno neka dokona duša.

Prošlo je deset-godina otkako smo zajedno, razmišljala sam. Ili sam ja počela starjeti, ili on...

Te sam ga večeri pažljivo zagledala, pažljivije no ikad dotad. Doista, njegova je koža jednako zategnuta i blistava...

• • •

Napokon sam sakupila hrabrost i oprezno ga upitala što znači postojanost njegova izgleda.

Slatko se osmjehnuo i pokušao me ušutkati nježnostima. Ne odustajući, bijesno sam zaiskala kompliment, tjerajući ga razdraženo da pronađe neku novu boru na mome licu.

— Tvoja je mladost dugovječna — rekao je mazno — ali ne i besmrtna.

Gledala sam ga ratoborno sjevajući očima.

— Ovo se ne kvari — ponosno se lupio po grudima. Odjednom, kao od šale smaknuo je ploču lažnoga prsnog koša i, šepureći se mikro-krugovima i sitnim elektronskim cijevima, pokušao me privinuti uz tijelo čudovišno otkrivene utrobe.

— Mehanička nakazo! — Zaplakala sam i zalupila vratima, napustivši ga zauvijek.

Ušla sam u prvi bar i naručila trostruko piće, u međuvremenu promatrajući lica slinavih pijanaca, razmišljajući kako bi lijepo bilo naći nekoga s kim se može dočekati starost...

Theodore Sturgeon:

Mr Costello, Hero

Preveo Božidar Stančić

Junačina Costello

— Uđite, komesaru, i zatvorite vrata.

— Oprostite, kapetane... — Šef nikad nije nikoga pozivao u svoju kabinu. U ured jest, ali ovamo ne. Ušao sam i zatvorio vrata. Kabina je bila luksuzna koliko je to mogla biti u svemirskom brodu. Pokušao sam da ne raskolačim oči. Sjeo sam. On je otvorio usta, pa ih zatvorio, obliznuo je jezikom usne gledajući me netremice. Nikad nisam vidio Čeličnog čovjeka takvog. Zaključio sam da je bolje da ne kažem ništa, pa sam tako i učinio.

On je iz ladice izvadio svežanj karata i dodao mi preko stola.

— Podijelite.

— Opro... — počeo sam, ali me prekinuo nervozno.

— Nećete se valjda opet ispričavati?

No, dobro. Ako šef želi odigrati partiju da prikrati vrijeme, nije na meni... Izmiješao sam karte. Šest godina pod tim hladnokrvnim strojem ribljeg pogleda, a ovo je bilo prvi put...

— Podijelite. Pet karata. Znate igrati poker, ha, komesaru?

— Znam, kapetane. — Podijelio sam, te odložio svežanj. Imao sam tri trojke i dvije slike. Šef je gledao svoje karte namršten, pa odbaci dvije i ponovo me pogledao.

— Imam tri trojke, kapetane — rekao sam.

Odbacio je svoje karte, ustao i okrenuo mi leđa. Okrenuo je glavu i pogledao instrumente iznad sebe što su pokazivali brzinu i vrijeme. Borinquen, naš odredišni planet, bio je nadohvat broda, Zemlja daleko.

— Zašto niste vukli? — zapitao je kapetan zagrižljivo.

— Opros...

— Kad sam ja igrao poker, a igrao sam ga prokleto često, djelitelj je svakoga pitao koliko karata želi pošto je podijelio karte i dao mu ih onoliko koliko bi odbacio. Jeste li čuli za takav postupak, komesaru?

— Jesam, kapetane, sjećam se...

— Sjećate se? — On se okrene. Zacijelo je istim takvim pogledom promatrao i instrumente i pitam se zašto ih nije razbio. — Zašto ste onda, komesaru, pokazali tri trojke, a da niste odbacili nijednu kartu i izvlačili novu, i da me niste pitali koliko bih ja karata uzeo?

— Ja.... mi... — razmišljao sam — hoću reći, mi sad ne igramo poker tako.

— Ne izvlačite i ne odbacujete karte? — Opet je sjeo i bijesno me pogledao. — A tko je promijenio pravila?

— Ne znam, kapetane. Mi smo samo... sad igramo tako. Zamišljeno je kimnuo glavom.

— A sad mi recite, komesaru, koliko ste vremena proveli u kuhinji za vrijeme dežurstva?

— Oko jedan sat. Bio je moj red.

Ništa nije odgovorio, a ja sam se odjednom sjetio da dežurstva u kuhinji nisu u brodskim pravilima.

— Ne kosi li se s pravilima takvo dežurstvo, kapetane?

— Ne. — Glas mu je bio opasno blag. — A recite mi zar se kuhar ne vrijeđa na takva dežurstva?

— Ne, kapetane. Zadovoljan je. — Znao sam da misli na prostor u kuhinji, jer su dva čovjeka mogla ondje zakrčiti cijeli prostor. — Sad zna da svi mogu imati povjerenje u njega.

— Hoćete li reći da ovako znate da vas neće otrovati?

— Pa... jest, kapetane.

— A tko je napomenuo da bi vas mogao otrovati?

— Zbilja ne znam, kapetane. To je došlo samo od sebe, i kuhara to ne smeta. Ako je netko uz njega, zna da nitko neće sumnjati. — Poželio sam da me ne promatra tako.

— A otkada oficir palube vodi sa sobom svjedoka kad ide na smjenu?

— Nemam pojma, kapetane. To nije u mojem djelokrugu.

— Ništa ne znate. Razmislite jeste li ikad vidjeli da oficir dežura u kuhinji, da vodi svojedoke pri razmjeni straže ili da igra poker a da ne izvlači kartu... prije ovoga putovanja?.

— Pa... nisam, kapetane. Misilm da na to prije nismo mislili.

— A prije nismo imali ni Costella kao putnika, zar ne?

— Nismo, kapetane. — Mislio sam da će još nešto reći, ali on je samo dodao:

— Dobro, komesaru.

Izišao sam i pošao na krmu, zbunjen. Kapetan ne bi smio tako podvaljivati u vezi s Costellom. On je fin čovjek. Jednoga je dana kapetan razgovarao s Costellom, vikali su u blagovaonici; zapravo: kapetan je vikao, jer Costello je dobre naravi kao rijetko tko, srdačan i prijazan, otvorena lica, časna. Nekoć je na Zemlji bio najmlađi Trijumvir. Ne biste povjerovali da jedan tako jednostavan čovjek može biti tako sjajan. Trijumviri su obično imenovani doživotno, ali Costello nije bio zadovoljan. Trebala mu je dinamičnost, pokretljivost; učiti, biti pokraj ljudi... jer, volio je ljude.

Ne znam zašto se kapetan nije slagao s njim. Uostalom, Costello nije igrao poker i što je za njega moglo biti važno igramo li mi ovako ili onako? On nije jeo hranu iz naše kuhinje, imao je svoje zalihe u kabini, pa što ga se ticalo truje li kuhar nekoga? Osim, dakako, što se brinuo za nas. Volio je ljude.

Na svaki način, bolje je igrati poker bez izvlačenja karata. Poker je dobra igra na zlu glasu. A odakle joj loš glas? Od varalica. A kako ljudi varaju u pokeru? Gotovo nikad kad dijele, već kad odbacuju karte. Lukavi djelitelj zna što drži, dakle ukinite odbacivanje i spriječili ste 99 posto varalica. Spriječite varalice, i pošteni ljudi će se moći pouzdati jedni u druge.

Tako je govorio Costello. Ne zbog sebe: On nije igrao.

• • •

U blagovaonici je bio Costello s trećim oficirom. Nasmiješio mi se i pozvao me širokom kretnjom ruke, pa sam im prišao.

— Sjedite, komesaru. Sutra se iskrcavam, neću imati prilike da razgovaram s vama.

Kad sam sjeo, treći oficir zaklopi knjigu koju je držao otvorenu i spremi je.

— No, Treći, pokažite to komesaru. Možete imati povjerenja u njega, dobar je. Bio bih ponosan da sam u takvoj posadi.

Treći oficir je oklijevao, a onda uzme knjigu. Bio je to Svemirski kodeks, odnosno Pravila putovanja. Svaki oficir morao ga je naučiti.

— Treći oficir mi je pokazivao što sve kapetan smije ili ne smije raditi — napomene Costello.

— Pa vi ste to tražili od mene — odvrati Treći.

— Samo malo, samo malo — živo će Costello. Često je tako postupao, to je bio njegov stil, kao i osmijeh, i način na koji je naginjao glavu tražeći da ponovite ono što ste rekli. — Samo malo, hoćete li mi to pokazati?

— Hoću, Costello.

— Provjeravali ste po svojoj volji ograničenje kapetanove vlasti, zar ne?

— Pa, pretpostavljam da jesam.

— Dakako — zadovoljno će Costello. — Ponovite komesaru ono što ste mi pročitali.

— Ono što ste vi pronašli u knjizi?

— Znate što. Sami ste to pročitali, zar ne? — Pa... — treći oficir me je gledao i bilo mu je nuegodno, ali je dohvatio knjigu.

— Nemojte tražiti... možete se toga sjećati.

— Pretpostavljam... to je neka vrsta osiguranja od kapetanove moći koja bi mu mogla udariti u glavu. Pretpostavite da se jednoga dana kapetan počne neobično vladati i da posada ima dojam da je na kepetanskom mostu luđak. Tada valja nešto poduzeti. Posada ima pravo delegirati jednoga oficira koji će od kapetana zatražithi da se izjasni. Ako kapetan odbije ili posada nije zadovoljna izjašnjenjem, imaju pravo da ga zatvore u kabinu i preuzmu komandu nad brodom.

— Mislim da sam čuo nešto o tome — rekao sam. — Ali i kapetan ima svoja prava. Posada mora poslati izvještaj radiom i kapetan ima pravo na saslušavanje u prisutnosti posade pri sljedećem iskrcavanju.

Costello me je gledao i kimao glavom. Njegovo odobravanje umiruje.

Treći oficir pogleda na sat i ustane.

— Moram na komandni most. Idete li sa mnom, komesaru?

— Volio bih s vama malo porazgovarati — reče Costello. — Možete li naći nekog drugog svjedoka?

— Mogu, ako vi to želite...

— Potražit ćete nekoga?

— Sigurno.

— To je najpouzdaniji brod kojim sam putovao — reče Costello. — Osjećaj je ugodan kad znaš da dežurni uredno izvršava naređenja.

Slagao sam se s tim mišljenjem. Bio sam zadovoljan što Costello želi razgovarati sa mnom. On, bivši Trijumvir. Široko se nasmiješio.

— Taj će mladić dotjerati daleko. Pošten je. Svi ste vi pošteni momci. — Uzeo je posudu za kavu s grijalice i dodao mi je. — Kava, osobna zaliha; samo nju trošim.

Bila je dobra. Costello je plemenit čovjek. Naslonio se u naslonjaču i gledao me zadovoljno dok sam pio kavu.

— Što znate o Borinquenu?

Rekao sam mu sve što sam znao. Borinquen je bio ugodno mjesto, »99 postotna Zemlja«, dakle, klima, gravitacija, atmosfera i ekologija bile su približne Zemljinim. Samo je šest takvih planeta. Spomenuo sam mu jedini

ondašnji grad i lov koji je glavno zanimanje i industrijsku proizvodnju na osnovi njega. Krzneni kaputi od glunkerova krzna traju zauvijek, a sjaju zelenkasto na bijelom svjetlu i toplo crveno u plavom svjetlu. Možete veliki krzneni kaput zgužvati da stane u šaku, tako je krzno fino i lako. Zbog toga je i pogodan teret na brodu.

Dakako, na Borinquenu ima i drugih stvari: rijetkih izotopa, prehrambenih proizvoda, sjemenki za farmaceutsku industriju i drugo, i mislim da bi trgovina krznima mogla nestati a da se Borinquenu ne nanese štete. Ipak, krzna su bila početna borinkenska proizvodnja, ona su dala gradu početni kapital, pa pola stanovništva žive kao traperi u šumama.

Costello je sve slušao pristojno.

— Žao mi je što se morate ovdje iskrcati, Costello — rekao sam. — Volio bih vas opet vidjeti, volio bit vas posjetiti kad se budemo iskrcali na Borinquenu, no, pretpostavljam da čovjek poput vas neće imati mnogo slobodnog vremena.

Stavio je svoju veliku ruku na moju.

— Ne budem li imao vremena kad dođete, komesaru, ja ću ga stvoriti.

Zbilja je znao ohrabriti ljude.

Pozvao me zatim u svoju kabinu, posjeo me i pružio mi posudicu s blagim vinom začinjenim cimetom, a pokazao mi je još neke stvarčice. Bio je strasni skupljač. Imao je dvije obojene marke iz svemirske ere, kojima se plaćao prijenos pisama. Vrijede mnogo novca, rekao je. Imao je nekoliko dragulja i uz svaki neku neobičnu priču.

— Ovo što držite u ruci stajalo je života jednoga kralja i gubitka kraljevstva upola većeg od Zemlje... a ovaj je nekoć bio tako čuvan da većina ljudi nije znala da li postoji ili ne. Na njemu se temeljila cijela legenda. Sad je nestao a s njim i legenda.

Zaista ste se osjećali neobično u društvu s tim čovjekom, toplim, prijateljskim.

— Ako mi možete zajamčiti da su ti zidovi nepropusni za zvuk, pokazat ću vam još nešto — rekao je.

Potvrdio sam mu.

— Konstruktori brodova naučili su jednu stvar: čovjek osjeća potrebu da povremeno bude sam.

Naherio je glavu na svoj poznati način.

— Kako ste to rekli?

— Čovjek povremeno osjeća potrebu da bude sam. Zato zidovi na svemirskom brodu osiguravaju čovjeku potrebnu intimnost samoće.

— Dobro — odvratio je Costello. — Onda ću vam pokazati. — Otvorio je kovčežić i iz odjeljka izvadio kutijicu veliku poput etuija za sat. Postavio ju je na stol. Imala je sitnu rešetku i dva srebrna sitna dugmeta. Pritisnuo je jedno dugme. Gotovo sam pao s ležaljke gdje sam sjedio jer se iz kutijice začuo kapetanov glas. Kapetan je govorio:

»Posada sumnja u moje mentalno zdravlje, ali budite uvjereni da ako ijedan čovjek od posade ospori moj autoritet, ja ću ga to naučiti oružjem.«

Više sam se začudio riječima nego glasu. Ja sam bio čuo kapetana kad je to rekao onoga dana kad se porječkao s Costellom. Ušao sam u blagovaonicu kad je kapetan viknuo: »Costello, premda ste vi uvjereni da posada sumnja u moje mentalno zdravlje...« — rekao je i drugi dio, ali je na kraju dodao: »... makar ću ga morati to naučiti oružjem. To se, Costello, odnosi na putnike — posada ima zakonske načine, koje dobro zna.«

Htio sam to napomenuti Costellu, ali me on preduhitrio:

— No, komesaru, recite: je li to kapetanov glas?

— Jest... ja sam čuo kad je to rekao. Costelol me potapša po ramenu.

— Imate fino uho, komesaru. A što mislite o mojoj igrački? — Pokazao mi je sitan mehanizam u igli kravate s finom niti što je povezivala prekidač u džepu. — Jedna od najdražih igračaka. Glasovi. Bilo kakvi, bilo gdje. — Izvadio je iglu i neki kamenčić stavio u urez kutije, pa pritisnuo dugme. Začuo sam svoj glas. »Zao mi je što se morate ovdje iskrcati, Costello. Volio bih vas opet vidjeti...« — Prasnuo sam u smijeh. Duhovita stvar. Costello je u kolekciji imao moj gals, kapetanov glas, a i glas kolikih ljudi! Snimio je čak i glas trećeg oficira: »Na komandnom je mostu luđak... valja nešto poduzeti.«

Posjet Costellovoj kabini bio je divan. Zamolio me da se pobrinem za njegove papire i za carinu. Pošao sam u svoju kabinu i izvadio papire.

Pročitao sam ih. Bilo ih je mnogo. Jedna primjedba iz Zemaljske centrale posebno me razbjesnila. Pretpostavljam da je to greška. Bio je to izvještaj o Costellovim aktivnostima. Donio sam mu ga i on je sam napomenuo da je to greška, pa sam to ja istrgao iz njegova pasoša i dopisao bilješku da se izvještaj oštetio slučajno. Costello mi je zauzvrat poklonio krasan plavi dragulj.

Kad sam rekao: »Ne mogu prihvatiti, ne želim da mislite kako ja primam mito od putnika...« — on je stavio, smiješeći se, sitan kamenčić u kutiju i začas sam začuo svoj glas: »... Ja primam mito od putnika.« — Zbilja je velika šaljivčina.

Na Borinquenu ostali smo četiri dana. Nije se događalo nešto osobito, osim što sam imao mnogo posla, no to je uloga brodskoga komesara. Tjednima sjedite bez posla, a kad stignete u zračnu luku posla preko glave. No, ne tužim se, zadovoljan sam svojim poslom, dobar sam matematičar. Svatko je dobar za nešto. Ne znam kako funkcionira stroj pomoću kojega brod plovi brže od svjetla, ali ne bih povjerio strojovođi ili mehaničaru svoj teret i svoje tovarne listove ili popisnu listu marže pri kupnji glunkerovih koža u dolarima Ujedinjene Zemlje.

Na brod je došao isljednik svemirske mornarice pa smo ja i treći oficir morali odgovarati na neka šašava pitanja. I ovi ISM-i su zagonetna i nekorisna stvorenja. Izišao sam s kuharom na čašicu, a zatim sam se morao pobrinuti za novoga trećeg oficira, jer je ovaj bio otpremljen na neku korvetu što je stigla sa Zemlje.

I poslije ovoga putovanja kapetan je podnio ostavku. Mislim da je već bilo vrijeme jer je postao nervozan. Proburazio me mračnim pogledom kad je odlazio na Zemlju, kao da nije znao da li da me ubije ili da zaplače. Pronio se glas da je pošizio i prijetio posadi pištoljem, ali ja ne slušam glasine. Lučka kapetanije angažirala je novoga kapetana.

Uzletjeli smo i otputovali na uobičajena mjesta: Sigma, Slavuj, Caranno i Zemlja — po staklene aparate za kemiju, karbon-papir, sjemenke i svjetlosne kristale, parfeme, magnetofonske vrpce i druge stvari, a zatim smo se vratili na Borinquen.

Na ne biste vjerovali kako se za kratko vrijeme neko mjesto može promijeniti. Borinquen je inače bio planet slobodan i širokogrudan. Imao je jedan veliki grad i naselja trapera u svim područjima. Ako volite ljude i njihovo društvo, nastanit ćete se u gradu, pa možete raditi u radionicama za

preradu kože ili nešto drugo. A inače možete postavljati zamke za gunkere. Ima posla za svakoga.

Ali stvari su se promijenile. Najprije je neki čovjek sa znakom vlade došao na brod radi cenzure magnetofonskih vrpci, a zatim sam ustanovio da su općinske vlasti zaplijenile skladište i pretvorile ga u spavaonicu.

A gdje su ostale kože i roba? Po raštrkanim kućama koje je popisala administracija. Da bih sredio stanje morao sam se uputiti u grad.

To je trebalo vidjeti! Čini se da su se svi iselili. Sve velike kuće pretvorene su u prazne spavaonice natrpane madracima. Po ulicama vidjeli su se razapeti transparenti: »Jeste li čovjek i jeste li sami? Krov za jednu osobu jadno je ognjište! Samo Sotona mrzi mnoštvo!«

To za mene nije imalo nikakvog smisla. No, promjenu sam shvatio tek kad sam vidio našarano na vitrini nekog bara: »Zabranjeno traperima!« Na ulicama nije bilo trapera. Oni su obično bili turistička atrakcija, obučeni u krzna glunkera, s nekom vrstom gordosti u očima. A sad posvuda natpisi: »Zabranjeno traperima!«

Stajao sam na uglu neke ulice i ogledavao se pitajući se što se to dogodilo ovdje. Tada mi neki policajac vikne nešto iz patrolnoga jednokotačnog vozila. »Nisam razumio, pa sam slegnuo ramenima. On je okrenuo kola i zaustavio se kraj mene.

— Što je, seljačino? Izgubio si zamku? Ako želiš ostati sam, imamo mi ćelije za samotnjake u vijećnici...

Gledao sam ga glupavo. Iznenadio sam se kad se s jednosjeda pojavila i glava drugog žace.

— Gdje su ti zamke, žutokljunče? — pitao me.

— Nemam zamki — odgovorio sam i pokazao prstom prema svome brodu na pisti svemirske luke. — Ja sam komesar onoga broda.

— Ah, do vraga, morao sam se sjetiti toga! — reče opet prvi policajac. — Slušajte, Svemirče, dobro biste učinili da pronađete nekog tko će vam praviti društvo, inače ćete se loše provesti. Nije ovo mjesto za samotnjake.

— Ne shvaćam, naredniče. Ja samo...

— Ja idem s njime — reče netko. Okrenuo sam se i spazio visoku

Borinkenku što je stajala pred vratima jedne od praznih kuća. — Pošla sam ovamo da uzmem stvari. Kad sam završila, nikoga nije bilo na pločniku pa sam čekala nekog pratioca.

Policajci su se pogledali.

— Dobro, ovaj put neka bude, ali pazite. Pođite s komesarom i upoznajte ga sa stanjem... čini se da ne zna.

— Upoznat ću ga — žena će zahvalno. Patrola je već otišla uz cviljenje, zanoseći se malo na zavoju pod dvostrukim teretom.

Pogledao sam ženu. Nije bila lijepa, dapače, bila je debela i izgledala je glupo.

— Pođimo — rekla je.

— Kamo?

— U središnju spavaonicu, onamo odlaze gotovo svi.

— Moram se vratiti na brod.

— Oh! — žena će zbunjeno. — Mora li to odmah?

— Ne mora. Ako želite, poći ću u grad s vama. Ona je pobrala zavežljaj i krenuli smo.

— Jesu li svi ovdje šašavi? — upitao sam.

— Šašavi? Mislim da nisu.

— Na primjer ovo — pokazao sam parolu: »Ljestve se sastoje od pojedinačnih prečki!« Što to znači?

— Ono što i piše. — Pogledala me čudno. — Mi smo otkrili novu istinu u vezi sa čovječanstvom. Reći ću vam onako kako su to Lucille rekle sinoć.

— Lucille?

— Da, Lucille. Premda mislim da je to zapravo jedna osoba. Trodimenzionalno bi čovjek rekao da su četiri Lucille, koje govore sve u isto vrijeme. I one kažu da nikada sam čovjek nije ništa uradio. Da je potrebno stotinu pari ruku da se sagradi kuća, deset tisuća pari da bi se sagradio brod. Jedan par ne samo što je beskoristan već je i štetan.

Čovječanstvo se sastoji od mnogobrojnih dijelova. Nijedan dio nije dobar sam po sebi. Svaki dio koji se želi odvojiti sam, ranjava cjelinu, koja je postala vrlo važna. Zato mi pazimo da se nijedan dio ne odvoji. Čemu bi vam služila ruka kad bi prst poželio da se odvoji?

— I vi vjerujete u to... ne znam ni kako se zovete...?

— Nola. Da li vjerujem? Pa to je točno? Svi znaju da je to točno.

— Da, moglo bi biti točno — nerado sam odgovorio. — A što radite s ljudima koji žele ostati sami?

— Pomažemo im. Ako ne žele da im pomognemo, onda su traperi i mi ih potjeramo u šumu, odakle i dolaze škodljivi samotnjaci.

— A krzna?

— Nitko više ne nosi krzna.

— Dakle, to se dogodilo s mojim krznima. A ja sam mislio da su ih birokrati negdje izgubili.

— Svaki se grijeh začinje u samoći tame — rekla je žena kao za sebe. Pogledao sam i vidio da je to pročitala na obješenoj paroli.

Stigli smo na blještavo osvijetljeno raskršće. Ondje je bilo skladište.

— Ovdje je centar — rekla je. — Hoćete li ga pogledati?

— Hoću. — Slijedio sam je do ulaza. Neki je čovjek sjedio Za stolom. Nola mu je pružila kartu, on ju je provjerio na popisu i vratio.

— Ovo je posjetilac — napomenula je. — S broda. Pokazao sam mu iskaznicu brodskog komesara.

— U redu — rekao je — ali ako želite ostati, moram vas upisati.

— Ne želim ostati, moram se vratiti.

Pošao sam za Nolom u centar. Prostorija je bila potpuno ogoljela. Da su maknuli još jednu gredu, srušio bi se krov. Nije bilo nijednoga skrivenoga kutka, ni police, ni zavjese ili konzole. Bilo je vjerojatno 2000 kreveta, ležajeva i madraca složenih jedan kraj drugoga u blokovima od četiri, razmaknutih jedan od drugog samo za dužinu ruke. Svjetlo je bilo zasljepljujuće.

— Čovjek se navikne na svjetlo — rekla je Nola. — Nakon nekoliko noći više ga i ne zapažate.

Zatim sam vidio sanitarne instalacije: tuševe, kade, umivaonike i ostalo. Sve poredano duž zida. Nola je slijedila moj pogled.

— I na to se čovjek privikne. Bolje je sve raditi javno nego da sotona iskoristi licemjerje. Tako kažu Lucille.

— Tko je došao na tu ideju? Kako je to počelo?

— Lucille. Prije njih, ne znam... Ljudi su to počeli ostvarivati. Netko je otkupio skladište... ne, bio je to hangar. — Sjeo sam na zavežljaj, a ona kraj mene. — U početku to nisu svi dobro prihvatili. — Ogledala se. — Ni ja to nisam dobro prihvatila. Ali valja se praviti da vjeruješ, i tako su svi došli na to.

— A oni koji ne žele doći u centar?

— Ljudi im se rugaju, oni gube posao, škole im ne primaju djecu, prodavaonice njihove prehrambene bonove. A i policija lovi samotnjake, kao što ste vi. Opet se ogledala. — Malo je trebalo.

Okrenuo sam se i ustao.

— Moram ići, Nola. Hvala na pomoći. Oh, kako ću se vratiti ako policija hvata usamljene?

— Razgovarajte sa čovjekom na ulazu. Uvijek netko čeka društvo da ode u grad ili nekamo. — Ustala je i pošla sa mnom. Spomenuo sam svoju želju čovjeku na ulazu, a Nola mi je stisnula ruku pa otišla s nekom ženom u prostoriju. Portir me gurnuo prema nekoj skupini ljudi. Kao pratnju dobio sam nekoga debeljuškastog čovječuljka pokvarenih zuba, koji nije progovorio ni riječi. Zajedno smo prošli dvije trećine puta do astroluke, a zatim je nestao u nekoj tvornici. Ostatak puta prošao sam trčeći, imao sam dojam da sam kriminalac. Zakleo sam se da neću stupiti više nogom u taj grad luđaka.

A što biste rekli tko me je posjetio sutradan u oklopljenom vozilu, praćenom sa šest patrolnih dvosjeda? Sam Costello!

Drago mi je bilo što ga opet vidim. Kao uvijek, bio je visok, srdačan. Nije bio sam. Straga u kolima bila je najljepša plavuša koja me ikad oduševila. Nije govorila, samo me gledala i smiješila se, a kad bi pogledala

Costella, prestala se smiješiti.

Costello me, dakle, nije zaboravio. Imao je i bocu crvenog vina s cimetom, razgovarao je o prošlim vremenima kao neki draginjak. Pripovijedao sam da mu kako sam posjetio centar, što sam doživio sinoć, a on je bio zadovoljan. Rekao je da je znao da ću ja to zavoljeti. Ja nisam o tome razmišljao. Poveo me na vožnju gradom.

— Razmislite — rekao je. — Cijelo čovječanstvo jedna zajednica! Vi poznajete načelo kooperacije, komesaru? — Dugo sam razmišljao, pa je on nastavio: — Znate ga. Dva čovjeka što rade zajedno mogu uraditi više nego dva čovjeka koji rade odvojeno. A što se događa kad tisuću, milijun ljudi radi, spava, jede, misli i diše zajedno? — Kad je to on objašnjavao, to je izgledalo izvrsno.

Odjednom je preko mojeg ramena pogledao van i raskolačio oči. Pritisnuo je neko dugme i šofer je zaustavio vozilo.

— Uhvatite onoga — rekao je Costello u mikrofon.

Dva policajca iz patrole jurnula su i opkolila čovjeka. Pokušao je izmaknuti, ali se ispriječio policajac i udario ga.

— Jadnik — rekao je Costello i pritisnuo dugme za polazak. — Neki nikad neće naučiti. — Činilo mi se da mu je vrlo žao. Nisam bio uvjeren da je i plavuša kraj njega mislila isto. Nije ni gledala.

— Jeste li vi gradonačelnik? — zapitao sam ga.

— Oh, nisam. Ja sam posrednik. Malo ovo, malo ono. Pomažem malo. — Odjednom se nagnuo povjerljivo. — Komesaru, ja sam sad građanin Borinquena. Ova me zemlja posvojila, ja je volim. Uradit ću sve što mogu da joj pomognem, nije važno što to stoji. Ovi su ljudi pronašli istinu, komesaru, i to me obavezuje.

— Ja...

— Recite samo, ja sam vaš prijatelj.

— Ja to cijenim, Costello, ovaj, hoću reći, vidio sam centar, nisam još zaključio sve... da li je dobro ili nije.

— Polako, polako razmislite — rekao je blagim glasom. — Nije potrebno jednom čovjeku otvarati oči da spozna istinu, pravu istinu. Čovjek

je sam vidi.

— Pretpostavljam — rekao sam. Ponekad je teško odgovoriti Costellu.

Vozilo se zaustavilo pred nekom zgradom i plavuša se uspravila i ustala. Costello joj je otvorio vrata i ona je izišla. Zatim je dodirnuo trodimenzionalni ekran pred sobom.

— Pokaži nam nešto zbilja dobro, Lucille. Gledat ću.

Pogledala ga je, zatim mene i nasmiješila mi se. Neki je čovjek sišao stubama, i ona uđe s njim u zgradu, a mi smo krenuli dalje.

— Ova je žena vrlo lijepa — primijetio sam.

— Ona vas vrlo voli, komesaru — odvrati Costello. Kad promislim, mislim da je to malo previše.

— Biste li je voljeli imati? — zapitao me.

— Oh, ona ne bi htjela.

— Komesaru, ja sam vaš dužnik, volio bih vam vratiti dug.

— Ništa mi ne dugujete, Costello.

Popili smo malo vina. Velika su se kola tiho kretala i sad su vozila prema astroluci.

— Potrebna mi je pomoć — reče Costello. — Poznajem vas, komesaru. Vi ste čovjek kakvoga trebam. Vrstan matematičar.

— Samo stručnjak za brojeve, za statistiku, tablice kamatnih stopa. Nema smisla za fiziku. Imam odličan posao.

— Ne, nemate. Bit ću otvoren prema vama. Ne bih želio odgovorniji posao na Borinquenu, ali ljudi me prisiljavaju. Oni žele red, mir, i red, i čistoću. Oni žele da sve bude u redu kao u vašim knjigama. Tada bih ih mogao organizirati izvrsno, ali mi je za to potreban organizirani mozak kao što je vaš da ih takvima i održim. Želim potpune statistike rođenih i umrlih, želim se njima služiti tako da organiziram politiku. Želim statistiku kalorija i njihove podjele, kako bi se što bolje iskoristila proizvodnja hrane. Želim... no, vidite već što hoću reći. Kad sotona bude poražen...

— Kakav sotona?

— Traperi — on će ozbiljno.

— Jesu li traperi zbilja štetni za građane?

Pogledao me prijekorno.

— Oni odlaze i provode tjedne sami sa svojim opakim mislima. Oni su lutajuće divlje stanice u ljudskom tijelu. Oni moraju biti uništeni.

— Ali trgovina krznima? — Nisam mogao a da ga ne upitam.

Pogledao me kao da sam počinio nešto nepristojno.

— Dragi moj komesaru — rekao je strpljivo — pridajete li više važnosti kožama ili besmrtnoj duši ljudske vrste?

Ja nisam tako mislio, a on je nastavio:

— To je tek početak, komesaru. Zajednica toga višeg bića, Čovječanstva, proširit će se cijelim svemirom. — Sklopio je oči. Kad ih je otvorio, nestalo je izraza gordosti i on progovori svojim nekadašnjim prijateljskim glasom: — A vi i ja pokazat ćemo im kako će se to ostvariti, ha, momče?

Prignuo sam se i pogledao blistav pramac svoga broda.

— Volim posao koji sad obavljam. Ali moj ugovor ističe za četiri mjeseca

Vozilo je zaokrenulo prema astroluci i zaškripalo po šljaki piste.

— Mislim da mogu računati na vas — rekao je Costello treperavim glasom i nasmijao se. — Sjećate se one male šale?

Pritisnuo je neko dugme i začuo sam svoj glas: **»Ja priprimam mito od putnika.«**

— Ah, to! — rekao sam i već sam se gotovo počeo smijati kad sam shvatio na što cilja. — Costello, pa nećete valjda to upotrijebiti protiv mene?

— Za koga me držite? — zapita me začuđeno.

Stigli smo do rampe. Izišao je sa mnom i pružio mi ruku, toplu i srdačnu.

— Ako se predomislite kad vam istekne ugovor, sinko, telefonirajte mi na astroluku, naći će me. Razmislite, polako. — Stisnuo je moju mišicu. — Imate dovoljno vremena.

Sjeo je opet u kola, kraj vozača. Gledao sam ga kako odlazi, a kad mi se izgubio iz vida, prenuo sam se. Bio sam sam kod rampe. Osjećao sam da sam izložen, pa sam se okrenuo i potrčao do ulaza u brod da bih se našao s drugim članovima posade.

Ovaj put vozili smo i jednoga šašavog čovjeka po imenu Hynes. Bio je konzul Ujedinjene Zemlje na Borinquenu i vraćao se da podnese izvještaj. Nije imao teškoća na početku jer je procedura s diplomatskim pasošima olakšana. Pokucao je na moja vrata četvrtoga dana nakon odlaska s Borinquena. Bio sam zadovoljan što je došao, volio sam društvo. No, ne može se reći da mi je pravio društvo. Bio je šašav. Ušao je i jednostavno rekao: »Nadam se da vam ne smetam, ali poludjet ću ako ne porazgovaram s nekim.« Sjeo je na rub mojeg ležaja, uhvatio se za glavu i njihao se dugo šuteći. Zatim je rekao: »Žao mi je« i izišao. Šašavac. Ali vratio se uskoro i svašta je odbulaznio.

— Znate li što se događa na Boriquenu? — zapitao je i sam odgovorio. — Svi su ondje poludjeli!

Ja sam radio svoj posao, ali Hynesu nije išao iz glave Borinquen.

— Ne biste vjerovali ako ne vidite. Najprije jedan dio, sukob između građana i trapera. Inače nikad nije dolazilo do sukoba između njih. Odjedanput je traper postao opasan. Tko zna kako je došlo do toga! Najprije je netko pokušao dokazati da oni djeluju štetno. Bilo je to smiješno, tko bi to mogao shvatiti ozbiljno? A onda se sve promijenilo. Nije više trebalo dokazivati, bilo je dostatno da je netko traper. I kako se moglo predvidjeti ono što je slijedilo? — Sad je gotovo vikao: — Počeli su smatrati traperima sve one koji su željeli biti malo sami. Sve se dogodilo vrlo brzo, preko noći. Odjedanput se čovjek bojao ostati makar i nekoliko trenutaka sam u nekoj prostoriji. Svi su ostavili svoje domove. Sagrađene su barake. Svi su se počeli bojati svakoga. I znate li što su uradili? — viknuo je. — Spalili su sve slike koje su se mogle naći na Borinquenu i koje je izradio jedan slikar. A slikari koji su to preživjeli rade sada po dvojica-trojica na istom platnu.

Sjedio je i plakao.

— Ima hrane u skladištima. Sprema se ljetina, kamioni prevoze, avioni lete, škole rade, želuci se pune, vozila se peru, ljudi se bogate. Poznajem čovjeka po imenu Costello, stigao je nedavno sa Zemlje i već ima pola grada.

— Poznajem Costella — kažem.

— Zbilja? Kako to?

Ispričao sam mu kako smo zajedno putovali. Ustuknuo je.

— To ste, dakle, vi!

— Što: ja? — zapitao sam iznenađen.

— Vi ste svjedočili protiv svoga kapetana, vi ste ga slomili i prisilili ga da dade ostavku.

— Ništa ja takvog nisam učinio.

— Ja sam konzul, čuo sam sve, bio sam ondje. Snimljen je kapetanov glas, koji je posvjedočio da je mentalno zabrazdio, prijeteći svojoj posadi pištoljem ne budu li izvršavali naređenja. Zatim je slijedilo vaše svjedočenje da je to kapetanov glas, da ste bili prisutni kad je to rekao, pa izjava trećeg oficira, koji je tvrdio da se stvari na komandnom mostu ne odvijaju kako treba. Kapetan i oficir su nijekali, ali tu je bio snimljen njihov glas.

— Čekajte — rekao sam. — Ne vjerujem u to, pa morao je biti proces, a ja nisam bio pozvan na proces.

— Pa bio je proces, glupane! Ali kapetan je bulaznio nešto o pokeru u kojem nema izvlačenja karata, o posadi koja se boji da je kuhar ne otruje, o svjedocima pri smjeni straže. Ludosti! Kapetan je odjednom postao toga svjestan, odjednom je ostario, bio je utučen i poražen. Bacio je sve na Costella, ali je Costello rekao da je od vas dobio snimke.

— Costello nikad ne bi učinio takvo nešto! — Čini mi se da sam planuo i viknuo na Hynesa, rekao sam mu mnogo stvari o Costellu i kako je on velik čovjek. A Hynes mi je počeo pripovijedati kako je Costello istjeran iz Trijumvirata jer je unosio zabunu u Vrhovni sud, ali to su bile laži i ja ih nisam htio slušati. Govorio sam mu o pokeru, kako nas je Costello oslobodio varalica i sačuvao od trovanja.

Sjećam se kako me je čudno gledao i promrmljao:

— Što se to događa s ljudima? Što smo učinili sa stoljećima mira, povjerenja, suradnje i vremena bez rata? Čovjek ne vjeruje čovjeku, čovjek je čovjeku postao vukodlak, želeći se uništiti međusobno... Znate li kakve sam se ideje pridržavao? — viknuo je. — Ideje da je zamisao o Ujedinjenom čovječanstvu, unatoč svim greškama i glupostima, načelo. Mrzio sam tu zamisao, ali kako je to bilo načelo, mogao sam je poštovati. Costello nije pokeraš, ali se koristio strahom da bi promijenio pravila pokera, Costello nije jeo vašu hranu, ali vas je plašio mogućim trovanjem hrane, Costello je znao za trista godina svemirskog leta bez teškoća, ali je posijao sumnju među oficire, pa su sa svjedokom išli na smjenu, Costello upravlja stvarima a da ih i ne vidi! Baš ga briga. Costello je posijao posvuda strah da bi postao moćan!

Izišao je iz kabine pun jada i mržnje, plačući. Moram priznati da sam bio potresen. Mislim da bih bio mogao bolje promisliti o stvarima koje mi je rekao, ali on se ubio prije nego što je stigao na Zemlju. Poludio je.

Letjeli smo po uobičajenom programu. Utovar, istovar, uzlijetanje, let, aplanetiranje, utovar, carina, tovarni listovi, jelo, spavanje, rad. Provedena je istraga u vezi s Hynesom. Costello je poslao astrogram sućuti kad je čuo vijest. Na ispitivanju nisam rekao ništa osim da je Hynes bio neuravnotežen, a to je bilo gotovo točno. Sve je bilo kao i obično, samo što sam ja potpisao istek svoga ugovora.

Jednoga dana vratili smo se na Borinquen, i ne biste pogodili: ondje je bila flota Ujedinjene Zemlje. Nikad ne bih povjerovao da ima toliko brodova. Držali su nas podalje, potpuno u tradiciji marinaca. Samo naređenja bez objašnjenja.

Borinquen je bio blokiran. Činilo se da ima i borbi. Nismo mogli ništa saznati jer smo bili u karanteni. Kapetan je bio bijesan, pa je dio tereta potrošio kao gorivo, zbog čega je poremetio podatke u mojim dokumentima o teretu. Zasad sam povukao ostavku.

Pošli smo zatim na Sigmu i ostali dva dana, pa na Slavuj po voznom redu. A na Slavuju me čekao Barney Roteel, koji je bio liječnik na mojem prvom brodu prije mnogo godina, tek što sam izišao iz akademije. Udebljao se i činilo se da je uspio u životu. Popili smo čašicu da proslavimo susret. Znao sam da zauzima važno mjesto na Slavuju.

— Došao sam na astroluku zato što vi dolazite, komesaru — rekao je. I prije nego što sam mogao odvagnuti značenje te primjedbe, počeo mi je postavljati pitanja. Što sam radio, što namjeravam raditi.

— Već sam godinama brodski komesar, povjerenik, što bih drugo mogao raditi?

— Samo sam se pitao.

I ja sam se pitao.

— Pa, za budućnost nisam se još odlučio, ali imam neku ponudu. — Ukratko sam mu ispričao kako je Costello sad važna ličnost na Borinquenu i kako bi on volio da mu se pridružim. — Moram pričekati jer je ta prokleta marina opkolila Borinquen i ne želi reći zašto. No, vjerujem da će se Costello izvući.

Barney me promatrao i skupio obrve. Imao je čudan izraz lica. Vidio sam takav izraz lica na Čeličnom čovjeku, kapetanu, kad je davao ostavku.

— Što je, Barney?

Ustao je i pokazao mi kroz okno jednokotačno vozilo.

— Dođite, hajdemo!

Slegnuo sam ramenima. Barney će me »pokriti« bude li što šepalo u poslu.

— Kamo ćemo? — zapitao sam, ali on nije odgovorio. Šuteći je vozio.

Slavuj je divno mjesto, ljepše čak i od Sigme. Nadzire ga Ujedinjena Zemlja, planet nema lokalne uprave.

Prešli smo neki greben i spuštali se krivudavom cestom duž koje su rasle topole. Ispod nas jezerce i pjeskovita plaža. Nigdje nikoga. Cesta je zavijala, presijecala ju je neka žuta linija, pa zatim crvena, a onda neka svjetlucava zapreka, zastor s jedne na drugu stranu.

— Zapreka — reče Barney, pritisne neko dugme na ploči s instrumentima u vozilu i svjetlucanje nestane s ceste. Prošli smo zapreku, a ona se opet zatvorila iza nas. Vozili smo niz brežuljak do jezera.

Kraj plaže dizala se ugodna kućica, sljubljena s brežuljkom, otvarajući se nebu. Kad ostarim, možda ću u takvoj dočekati životni kraj.

— Hajdemo — reče Barney. Pogledao sam ga, a on mi je pokazao nekog čovjeka, visokoga, opaljenog suncem, čvrsto građenog. Sišli smo. Čovjek je ustao i okrenuo se k meni. Iste one oči, tople i duboke, isti pun i blagi glas kad je rekao:

— Pa to je komesar! Oh, stari prijatelju. Ipak ste došli. Trenutak-dva ostao sam zbunjen, zatim sam uspio reći:

— Zdravo, Costello. — On me potapšao po ramenu i stisnuo me za lijevu mišicu svojom velikom rukom. Pogledao je gore prema cesti, gdje je Barney bio naslonjen na jednokotačno vozilo ne brinući za nas.

— Komesaru, vi ste zbilja čovjek koji mi je potreban — rekao je tišim glasom. — Ogledao se. — Mi bismo uspjeli, vi i ja, komesaru. Dođite sa mnom. Pokazat ću vam nešto. — Pošao je ispred mene prema pjeskovitoj obali. Bio je obučen u pregaču, ali se ponašao kao da je još u oklopljenim kolima s pratnjom. Pošao sam za njim. On se sagnuo.

— Kad ih gledamo, mislimo da su svi isti, zar ne? Ali da vam pokažem nešto, sinko.

Pogledao sam dolje. Costello je čučao pokraj mravinjaka. Mravi su izgledali drukčije nego zemaljski. Veći, tromiji, plavi, s osam nogu. Gradili su gnijezda od pijeska povezanog sa sluzi, bušili su tunele tako da su se gnijezda dizala nekoliko centimetara iznad tla na stupićima.

— Čini se da su svi isti, rade na isti način, ali vidjet ćete — reče Costello. Otvorio je vrećicu što je bila na pijesku i izvadio mrtvu pticu i velikog žohara. Stavio je pticu na tlo, a malo dalje žohara. Mravi su se skupili oko ptice, vukući, trudeći se. Jedan ili dva približili su se žoharu, prevrnula ga i kopkala. Costello je skinuo jednog mrava sa žohara i stavio ga na pticu. On se malo vrtio, a zatim se progurao između ostalih i uputio se natrag prema žoharu.

— Vidite li? — pitao me oduševljeno Costello. Sad je uzeo mrava s ptice i stavio ga na žohara. Mrav se okrenuo i vratio se mrtvoj ptici.

Gledao sam mrtvu pticu, pa žohara, pa Costella.

— Znate li što želim reći? — Costello je bio oduševljen. — Recimo, jedan od tridesetorice jede nešto različito. Kažem vam, komesaru, posvuda možete okrenuti veći dio neke skupine protiv drugog dijela.

Promatrao sam mrave.

— Ali oni se ne tuku.

— Pričekajte. Treba samo one koji jedu pticu upozoriti da su opasni oni koji jedu žohare.

— Pa oni nisu opasni. Samo su različiti.

— A kakva je razlika, kad malo bolje promislite? Preplašimo one koji jedu pticu i oni će uništiti one koji jedu žohare.

— Da, ali zašto, Costello? Smijao se.

— Vi ste mi dragi, momče. Preuzimam na sebe razmišljanje, a vi se pobrinite za posao oko izvršenja. Objasnit ću vam. Svi jednako izgledaju. A kad ih natjeramo da ih istrijebe — pokazao je manjinu kod žohara — oni neće nikad znati da među njima ima onih koji jedu žohare. Bit će tako prestrašeni da će učiniti bilo što da ne budu sumnjivi kao žderači žohara.Kad budu dovoljno prestrašeni, moći ćemo s njima raditi što god želimo.

Sagnuo se i gledao mrave. Zatim je uzeo jednoga sa žohara i stavio ga na pticu. Ja sam tada ustao.

— Dobro, Costello, ja sam bio u prolazu.

— Ja nisam mrav — rekao je on. — Dok mi je važno što jedu, mogu od njih napraviti što hoću.

— Jednoga dana — rekao sam.

On je pak nastavio mrmljati sasvim sam. Promatrao je mrave i nije se zanimao za mene. Vratio sam se Barnevju.

— Što on radi ovdje, Barnev?

— Radi ono što hoće.

Ušli smo u vozilo, prešli uklonjenu prepreku.

— Koliko će dugo ostati ovdje?

— Koliko želi.

— Nitko ne želi biti zatvoren — rekao sam, a na njegovu sam licu opet

vidio onaj čudni izraz.

— Slavuj nije zatvor.

— Ali on ne može izići.

— Slušajte, mogli bismo ga pustiti da ponovo djeluje, mogli bismo od njega stvoriti komesara, ali puštamo čovjeka da radi što hoće.

— On nikad nije želio biti gospodar nekog mravinjaka.

— Mislite da nije? — Vjerojatno se na mojem licu vidjelo da ne shvaćam, jer je dodao: — Cijelog se života smatrao čovjekom koji je druge smatrao mravima. Za njega je to postala zbilja. Više neće upravljati ljudskim mravinjakom, nećemo mu pružiti priliku.

Preko prozora promatrao sam svoj brod nalik na blistavi prst.

— Što se zbilo na Borniquenu, Barney?

— Neki njegovi pristaše razmiljeli su se po planetima. Trebalo je spriječiti ostvarenje te zamisli o ujedinjenom čovječanstvu. — Neko je vrijeme Barney vozio zamišljen. — Nemojte se uvrijediti, komesaru, ali vi ste prilično tupi.

— Recimo. A zašto?

— Morali smo u Borinquen ući silom, u Borinquen koji je svojevremeno bio tako slobodan i slobodoljubiv. Upali smo u Costellovo skrovište, bila je to prava mala tvrđavica. Uhvatili smo i njega i zaplijenili spise. Djevojku nismo uhvatili. On ju je ubio, ali dovoljni su i zaplijenjeni spisi.

— Prema meni je oduvijek bio dobar prijatelj.

— Zbilja? — Šutio sam. Vozio je do recepcije i ondje stao. — On je pripravio sve za slučaj da dođete i da radite za njega. Imao je vašu veliku snimku s parolom: »Čovjek povremeno osjeća potrebu da bude sam.« Kad biste radili za njega, mogao bi vas time držati na pravom mjestu prijeteći da će to razglasiti.

— Zašto ste mi ga htjeli pokazati? — pitao sam kad sam izlazio.

— Zato što smatramo da moramo čovjeku omogućiti da radi što želi dok time ne škodi drugima. Ako se želite vratiti na jezero i raditi za

Costella, odvest ću vas onamo.

Zatvorio sam vrata i udaljio se. Dovršio sam svoj posao ovdje i uzletjeli smo. Bio sam bijesan. Nije to bilo zbog onoga što mi je ispričao Barney. Nisam bio posebno bijesan zbog Costella ili onoga što mu se dogodilo. Bio sam jadan što neću više biti u društvu čovjeka širokih pogleda i srdačnog prijatelja.

Objavljeno prema dogovoru s G. P. A München

Saša Francisti:

Neopasna stvar

Koračajući hodnikom kosmičke stanice, Workman je nezainteresovano fiksirao svetla na stropu. U trenutku kad je najzad ustanovio da mu ne odgovara boja svetla, zaustavio ga je stražar u blistavom crnom oklopu.

— Vaš blok! — reče stražar nervozno mašući automatom.

Workman posegnu za unutrašnjim džepom letačkog kombinezona. Pošto je nekoliko trenutaka kopao po džepu, on pobedonosno izvuče blok i pruži ga stražaru. Stražar je jedno vreme prevrtao blok u rukama, a onda ga stavi u džep.

— U redu! Nastavite hodnikom levo!

— A moj blok? — upita Workman.

— Neće vam više trebati!

Workman slegnu ramenima i požuri u navedenom pravcu. Ubrzo je stigao do vrata hangara. Tu je također stajao stražar, ali ga nije zaustavio već mu je bez reči otvorio vrata. Pored jedne letelice koja je bila spremna za poletanje jedan od tehničara sređivao je nešto na trupu broda. Kad je ugledao Vorkmana lice mu se razvuklo u osmeh.

— Zdravo Jeff! Imam za tebe jedan dobar posao. Ispitivanje novog tipa broda — reče tehničar lupnuvši dlanom po trupu letelice, a zatim doda: — Sasvim neopasna stvar.

Vorkman se prezrivo nasmeja na ove reči.

— Znaš da ti verjuem! Prošli put sam skoro poginuo u jednom apsolutno sigurnom čamcu za spašavanje!

— Dobro de, bilo pa prošlo. U ovom slučaju sledi i pozamašna suma... znaš već čega, koju ćeš dobiti kad se vratiš.

Na ove reči Vorkman se poverljivo nagnu prema tehničaru.

— A može li se znati koliko je to suma?

— Četrdeset miliona — odgovori tehničar istim poverljivim tonom.

Workman se malo povuče tiho zviznuvši.

— Auuuu, a kad krećem?

— Ako si spreman, možeš odmah. Eh da, komande su iste kao i na ostalim tipovima letelica...

• • •

— Ja sam smrt. Ja sam sve i svako. Ja sudim po pravdi, Samo ja mogu reći šta je pravedno, sve ostalo su besmislice. Ja sam bog ovom svetu, ovim bednim ljudima. Jedino meni prinose žrtve. Jer... jer ja sam bog! Ako se nekoga plaše, onda se plaše mene! Jaaaaa, Smrt!

• • •

Workman uđe u brod i sede za komandni pult pričvrstivši se pojasima. Pošto je sve obavio, on stavi kacigu na glavu i uključi komunikator.

— Halo, kontrola! Dajte mi koordinate za uzletanje.

— O. K. Jeff. Uhvati pravac 27-497, pređi na super pogon u tački KLO 721. Srećno!

— Sreća će mi biti i potrebna — promrmlja Workman u sebi i pritisnu starter. Brod se lagano odlepi od tla, a zatim se strelovito zaputi ka nebu.

U početku je sve bilo u redu. Moćni motori radili su kao sat. U trenutku uključivanja superpogona Workman oseti nelagodu u stomaku. Sad se cela prostorija okretala oko njega. Crveno treptavo svetio bolo ga je u mozak, a neki glas kao iz velike daljine urlao je neprekidno.

— Jeff, prekini operaciju prelaska! Poremetio se ritam staze! Čuješ li me?

Komunikator je urlao uprazno. Workman nije mogao da čuje više nikoga.

• • •

Glavni tehničar na kontroli leta u očaju lupi šakom po stolu.

— Sa pokvarenim ritmom staza ovaj će da luta po svim mogućim dimenzijama. Oh, šta da radim?

Neki debeli oficir se umeša.

— Pa zar ne postoji sistem za samopopravljanje?

— Naravno da postoji, ali ta popravka može trajati godinama!

Debeljko izvadi maramicu i obrisa oznojeno čelo. Jedno je vreme stajao nepomično bulјeći u tehničara, a onda teatralnim pokretom skide kapu i okrene se ostalom osoblju u kontrolnoj prostoriji.

— Gospodo! — poče, nameštajući blistava odlikovanja. — Ovaj dan ćemo uvek pamtiti po tužnom događaju koji se zbio. Ostali smo bez najboljeg pilota u klasi, požrtvovnog vojnika, iako ponekad svojeglavog. Molio bih vas za minutu ćutanja.

Za trenutak nestade uobičajene vreve, samo se čulo tiho zujanje aparata. Svi su stajali ćutke pognutih glava, a onda ponovo prostorijom ovlada žamor. Debeljko stavi kapu na glavu i žurnim korakom napusti prostoriju.

• • •

Ravnicom je odzvanjao vrisak konja i uzvici ratnika mešajući se sa zlokobnim tuljenjem ratnih truba. Bojni znaci Rima pojaviše se na čelu mase ljudi koje vojnici pozdraviše usklicima i lupanjem štitovima. Na drugoj strani stajahu bradati ratnici dugih kosa, pomalo uplašeni silnom rimskom vojskom. Uz stravične urlike, Rimljani krenuše u bojnim kolima na Gale. Gali prihvatiše izazov i pojuriše im u susret. Zablistaše oštra koplja i teški mačevi. Uz težak zvuk metala sudariše se dve vojske. Vazduhom se prolomi fijuk oružja, uzvici, samrtni ropac preklanih. Meso i metal leteli su na sve strane. Smrt je galopirala ovom jadnom zemljom.

Workman šutnu rimsku kacigu koja mu se našla na putu. Lutao je pustim bojištem ne obaziruć se na ranjene koji su molili pomoć. Zastao je i preleteo pogledom preko ravnice. Svuda isti prizor, mrtvi, ranjeni. Gadljivo okrete glavu i pođe prema svom brodu koji je stajao nekoliko stotina metara dalje, u šumi, skriven od neželjenih pogleda gustim granjem. Ušavši u brod, Workman oseti neki čudan miris. Zaviri u hodnik što je vodio u kabinu.

— Aaa, sunce li vam kalajisano! Maarš napolje!

Dva pijana Gala zagrle se i uz pesmu napuste brod teturajući. Workman sa vrata broda povika za njima:

— Šta vi mislite? Ako ste pobedili da možete da rasturate vladinu svojinu?

Zabravivši vrata, Workman se vrati u komandnu kabinu.

— Sada bih mogao da vidim šta je sa ovim prokletim brodom. Pametnjakoviću! — tako je Workman iz milošte zvao brodski kompjuter — daj mi na ekranu shemu superpogona.

Na ekranu pred Workmanom ukaza se masa gusto isprepletenih linija, tumačenih monotonim glasom kompjutera.

— U slučaju da otkažu glavne ionske cevi, u dejstvo automatski stupaju pomoćne... klik... nivo energije menja se u zavisnosti od... klik... vrlo lako može da dođe do kvara usklađivača ritma ako na vreme nije isključen normalni pogon...

Workman se zamišljeno počeša po bradi.

— Hm, čini se da je to u pitanju. Pametnjakoviću, koliko ti treba da eliminišeš taj kvar?

— Pravo da ti kažem, ne znam. Može trajati čak godinama.

Čuvši ovo, Workman se malo podiže iz sedišta.

— Godinama? — a onda se nemoćno skljoka nazad. Piljeći u prazno, Workman dohvati bocu sa pićem, i u dva poteza izlije njen sadržaj u grlo. Zatvori bocu i ispusti dug, šištav zvuk.

— Workmane!

— Daaaaa?

— Dobio sam tačne podatke. Čini se da će brod biti spreman za let najkasnije za tri časa. Kvar nije bio tako težak. Ti se za to vreme možeš odmoriti. U redu?

Workman samo kimnu i bolje se namesti u sedištu.

• • •

Poručnik Ijiro ugleda krajem oka blistavu prugu što je zatitrala nad okeanom, ali nije obratio pažnju na nju. (Baš šteta, jer je to bio Workman). Ijirov je duh bio usredsređen na prizor pod njim: konvoj američkih brodova koji je plovio prema ostrvima u daljini. Pogledao je prema avionu sa njegove desne strane. Ugledao je Akirino uozbiljeno lice. Mahnuo mu je rukom u znak pozdrava, a onda je povukao palicu. Avion poče da ponire.

— Ovde poručnik Ijiro, neka svako odabere svoj cilj. Moj je nosač aviona. — Jedan za drugim »Zeroi« se obrušiše prema brodovima. Ijiro je već video lica izbezumljenih mornara koji su panično trčali po palubi. On čvršće stisnu beli šal sa crvenim krugom i zaurla: — Banzaiii!

A onda tresak. Stup vatre podiže se kao nebu. Sagoreli ostaci aviona razleteše se po pisti. Akiro je iz visine pozdravio svog druga koji je dao život za cara. Tada je ugledao neko srebrnasto telo koje je plutalo nedaleko od ostalih brodova.

— Podmornica! — sinu mu kroz mozak.

U istom trenu on se obruši ka »podmornici«.

Workman, videvši da avion pikira na njega, stade da maše belom krpom i urla.

Nee, idiote! Ja prijatelj! — Videvši da Japanac ne reaguje, on uskoči u brod i zabravi vrata. U tom trenu ga na zid baci strahovita eksplozija. Japanac ga je pogodio, ali je trup srećom izdržao. No to se ne bi moglo reći za Workmana. On je ležao u dubokoj nesvesti, što mu je u poslednje vreme išlo od ruke. Kada se osvestio, pred njim je već bila sasvim druga slika.

— Workmane, da li je sve u redu sa tobom? Morao sam da sam izvedem uzletanje. Dole je postalo suviše vruće. Workman ustade držeći se za glavu i leđa.

— Ti boga, onaj luđak nas je skoro rasturio. Gde se sad nalazimo?

— Sada smo najbliže granici realnog prostora. Imamo sve šanse da uspemo.

— Bah, jesi li siguran? — upita Workman.

— Pa sad...

— Znao sam — odvrati Workman sa tugaljivim izrazom lica, a onda

pomirljivo sleže ramenima i sede u sedište prikopčavši pojaseve. Tada se brod izvi po nekom nemogućem zakonu koji je vladao u ovom ne-prostoru, a onda uz bljesak iščeze.

• • •

Smrt, boginja svega, i dalje je sedela na svom tamnom prestolu i neumorno pevala sebi posvećenu odu od koje su pucale bubne opne.

Tog trenutka se u vidnom polju Smrti pojavi sićušan predmet. Ona ga primeti usred svoje ode.

— Jaa Smrt! Jaa... opa... šta je sad ovo? Jedna glava promoli se iz onog sićušnog predmeta.

— Halo, vi tamo! Znate li gde se nalazi staza jedan? Ja sam malo zalutao.

Smrt se naže nad onaj predmet da malo bolje osmotri drznika koji se usudio da remeti Nj. V. Smrt usred ode.

— A koj' si sad pa ti?

— Workman. Jeff Workman!

— I šta sad hoćeš?

— Veoma mi je žao što vas uznemiravam ali moj kompjuter je malo pobrljavio pa...

— Aaa, tako znači, a ja mislila...

— Pa kažem vam, ne bih ja uopšte ni dolazio, nego, vidite i sami...

— Dobro, dobro, i gde ja tu mogu pomoći?

— Pa samo mi recite gdje je normalan prostor, to jest staza jedan.

— Ooo, pa nema problema, samo trenutak — reče Smrt počešavši se po lubanji, a onda se saže i izvadi iz mantije ogromnu kožnu vreću i poče da čeprka po njoj. — Znaš ja ovde čuvam duše umrlih, verovatno tu ima i kojeg stručnjaka... Izgleda da nemaš sreće. Nema ama baš nijednog... Možda bih mogla da nabavim ako...

— Pa potrudi se malo! — uzviknu nestrpljivo Workman.

— Dobro de, šta se odma' ljutiš!

• • •

Glavni tehničar Ward upravo je dovršavao skicu završnog bilansa za prošlu godinu kad oseti strahovitu bol u grudima.

— Ja... ja...

Nikad nije uspeo da dovrši rečenicu. Dok je osoblje bolnice stiglo, on je već otišao Smrti na istinu. Mogli su samo da konstatuju smrt izazvanu srčanim napadom.

• • •

— Vidiš da sam od reči. Nabavila sam ti stručnjaka — reče Smrt držeći na svom ogromnom dlanu belu priliku koja je neverovatno nalikovala na glavnog tehničara Warda, a onda se poče nešto došaptavati sa beličastom prilikom. Slušajući, povremeno bi kimnula glavom, a onda se pobedonosno okrete i svečanim glasom prozbori: — Namesti koordinate na 637-0,43 i furaj. U redu?

— U redu.

I brod nestade iz vidnog polja Smrti, na što ona samo otpljunu i poteže poveći gutljaj iz balona.

— Normalni prostor, pih!

• • •

Najzad se pred Workmanom ukaza dobro poznati prizor. Dobra, stara, šugava Zemlja.

— Ovdje Jeff Workman. Molim dozvolu za sletanje.

— Uzmite ekvatorijalnu orbitu i strpite se, do vraga! Znate li vi koliko ja još brodova imam da spustim?

Workman isključi interkom i obuče paradnu uniformu. Jedno je vreme stajao i posmatrao Zemlju pred sobom, a onda uze razglednicu na kojoj se video centar za kozmička istraživanja i poče da piše: »Draga Smrti, srećno sam stigao...«

Požutjela SF-godina 1943.

Robert Bloch:

Almost Human

Preveo Momir Lukšić

Umalo čovjek

— Što želite? — prošaptao je profesor Blasserman. Stasiti čovjek crnom kišnom ogrtaču progurao je nogu

kroz odškrinuta vrata. Smješkao se.

— Da vidim Juniora — reče.

— Juniora? — Vi mora da ste pogriješili. U ovoj kući nema djece. Ja sam profesor Blasserman...

— Prekini! Dosta izmotavanja — odsiječe stasiti. Sunuo je ruku u džep ogrtača i zlokobno uperio cijev pištolja u punašni trbuh profesora Blassermana.

— Hajde da pogledamo Juniora — reče zatim strpljivo.

— Tko ste vi? Zbog čega mi prijetite?

Došljak je vrškom cijevi pištolja razgrnuo košulju profesora Blassermana. Nije mu zadrhtala ruka kad je cijev zario u golu kožu prosesorova trbuha.

— Vodi me k Junioru — reče uporno. — Svrbe me prsti, nervoza, shvaćaš? A jedan mi je prst na okidaču.

— Kako se usuđujete? — zgranuo se Blasserman.

— Koješta se ja usuđujem — promrmlja stasiti. — Kreći, profesore! Što prije, to bolje — za tebe!

Profesor Blasserman beznadno slegne ramenima i uzmakne. Čovjek u crnom kišnom ogrtaču pođe za njim. Sada je pištolj pritisnuo profesoru na

kralješnicu, a mali debeljko užurbano je grabio hodnikom.

— Tu smo. — Starac se zaustavio pred majstorski izrezbarenim vratima. Prignuo se da stavi ključ u bravu. Ukazao se nov hodnik. — Ovuda, molim.

Krenuli su mračnim hodnikom, no profesor je koračao sigurnim korakom. U leđa ga je neprekidno bockala cijev pištolja.

Nova vrata i novi ključ. Sada se trebalo spustiti stepenicama. Dok su silazili, profesor je uključio žmirkavo svjetlo na stropu.

— Nema što, Juniora zbilja dobro čuvaš — reče stasiti tiho. Najednom profesor zastane.

— Ne shvaćam — promuca. — Kako ste otkrili? Tko vam je to mogao reći?

— Sve se dozna. Imam ja veza — odvrati posjetilac. — Hajde produži, profesore! Ovdje ja postavljam pitanja. Vodi me Junioru i ne zvrndaj!

Sišli su, pa se opet našli pred jednim vratima, čeličnim. Na njima je bio lokot. Profesor Blasserman se namučio dok je pri slabom svjetlu složio kombinaciju. Debeli su mu prsti podrhtavali.

— Tu su jaslice, a? — pokazao je čovjek s postoljem. — Junior bi mogao biti polaskan tolikom brigom.

Prosefor nije odgovorio. Otvorio je vrata, uključio prekidač na zidu i svjetlo je preplavilo sobu na pragu koje su stajali.

— Stigli smo — uzdahnuo je.

Stasiti čovjek obuhvatio je sobu jednim jedinim pogledom — pronicavim, profesionalnim pogledom, on bi rekao »prokužio«.

Na prvi pogled nije se tu imalo što prokužiti.

Profesor, mali debeljko i stasiti revolveraš stajali su nasred prostrane, vedre dječje sobe. Na zidovima su bile plavkaste tapete, a po rubovima likovi Disneyjevih životinja i obitelj Paje Patka.

U kutu dječja školska ploča, hrpa igračaka i nekoliko dječjih pjesmarica. Na suprotnoj strani visilo je na zidu nekoliko anatomskih karata i svitaka papira.

Željezni dječji krevet bio je jedini namještaj u toj sobi.

Sve je to stasiti čovjek uočio jednim jedinim pogledom. Okolina ga više nije zanimala. Njegov užagreni pogled prikovao se na priliku što je sjedila na podu okružena kockama s abecedom.

— Evo, stigli smo, dakle i do njega — reče stasiti čovjek. — Stigli smo i do Juniora! Zbilja, tko bi se tome uopće nadao?

Profesor Blasserman potvrdno kimne glavom.

— Jawohl — reče on. — Otkrili ste me. Ipak, ne shvaćam kako ste uspjeli. I zašto? Što će vam on? Zašto zabadate nas u moje poslove? Tko ste vi?

— Slušaj, profesore — reče stasiti čovjek — nisam ja biro za informacije. Ne volim pitanja. Gnjave me. I prsti mi postaju nervozni. Shvaćaš?

— Jawohl.

— Pa kako bi bilo da ja sada tebi postavim nekoliko pitanja? A ti da mi odgovoriš, što brže, to bolje! — Glasom je zapovijedao, a zapovijed potkrepljivao pištoljem. — Dakle, profesore, pričaj mi o Junioru. Govori istinu i ne vrdaj!

— Što se tu ima reći? — Profesore Blasserman izvrnuo je dlanove gestikulirajući bespomoćno. —Vidite ga.

— Da, vidim! Ali što ja to vidim? Što ga pokreće?

— Ne može se to samo tako objasniti. Trebalo mi je dvadeset godina da konstruiram Juniora. Mislim, tako ga vi nazivate. Dvadeset godina istraživanja u Baselu, Ziirichu, Pragu, Beču. Onda je izbio prokleti rat i ja sam prebjegao u ovu zemlju. Dokumentaciju i opremu ponio sam sa sobom. Nitko o tome nije ništa znao. Ubrzo sam bio spreman nastaviti eksperimente. Došao sam ovamo, unajmio ovu kuću i prihvatio se posla. Star sam i malo mi je vremena preostalo. Da nije tako ne bih toliko brzao, jer konstrukciju još nisam bio usavršio. No, morao sam. I ovo je rezultat!

— Ali zašto ga skrivate? Čemu tolika tajnovitost?

— Svijet još nije spreman za takve stvari — reče profesor Blasserman tužno. — Osim toga, moram još proučavati, istraživati. Vidite i sami,

Junior je vrlo mlad. Tako reći, tek je izišao iz kolijevke. Moram ga odgajati, učiti.

— U jaslicama, a?

— Mozak mu je nerazvijen, kao kod svakog dojenčeta.

— Ne nalikuje mi baš na dojenče.

— Naravno, fizički se neće mijenjati. Ali prijemljivi mozak jest taj nevjerojatni instrument. Ima on ljudsku žicu. To je moje remek-djelo. Učit će brzo, vrlo brzo. A najvažnije je da bude odgojen kako valja.

— U čemu je štos, profesore?

— Molim?

— Na što ciljaš? Što želiš iz svega toga izmusti? Čemu ovolika gužva?

— Znanost — reče profesor Blasserman. — Moje životno djelo.

— Ne znam kako ti je to uspjelo — reče stasiti čovjek odmahujući glavom. — Samo, kako se čini, nije to bez vraga.

Tek je sada stvor napodu podigao glavu. Pogled mu se s kocki prenio na profesora i njegova pratioca.

— Tata!

— Zaboga, pa to govori! — prošapta stasiti revolveraš.

— Naravno — reče prosesor Blasserman. — Mentalno, njemu je sada otprilike šest godina. — Glas mu je postao nježan. — Molim, sine?

— Tko je ovaj čovjek, tata?

— Ah, to je...

Sasvim neočekivano revolveraš se umiješao. I njegov je glas najednom postao nježan, prijateljski.

— Zovem se Duke, sinko. Zovi me jednostavno Duke. Došao sam da te vidim.

— To je lijepo. Mene nikada nitko ne posjećuje, osim naravno, gospođice Wilson. Mnogo slušam o ljudima, a nikoga ne vidim. Voliš li se

igrati kockama?

— Naravno, sinko, naravno.

— Želiš li se sa mnom igrati?

— Zašto ne?

Duke dođe na sredinu sobe i klekne na pod. Ispružio je jednu ruku da dohvati kocku.

— Čekajte... ništa ne razumijem... što vi to radite? — Glas profesora Blassermana je podrhtavao.

— Rekoh vam — došao sam u posjet Junioru — odgovorio je Duke. — Jednostavno, prijateljski posjet. Poigrat ću se malo s njim. A ti, profesore, pričekaj. Nikako ne izlazi. Moram se sprijateljiti s Juniorom.

Profesor Blasserman se zablenuo od čuda, a revolveraš Duke je sjeo na pod. Lijevom je rukom držao pištolj uperen na znanstvenika, a desnom je polako slagao kockice po abecedi.

Doista dirljiva scena u podrumskoj dječjoj sobi. Krupni revolveraš igra se kockicama za ljubav metalnog monstruma od 180 centimetara, za ljubav robota Juniora.

Dukle ni za nekoliko tjedana nije otkrio ono što je želio saznati o Junioru. Ostao je, dakako, u kući i držao se profesora Blassermana.

— Nisam još odlučio, shvaćaš? — odgovarao je uporno na starčeva pitanja o tome što on zapravo namjerava.

Ali, pred Wilsonovom bio je mnogo određeniji. Često se njih dvoje sastajalo u njezinoj sobi, nasamo.

Službeno, WiIsonova je bila njegovateljica koju je profesor Blasserman zaposlio da mu pomaže u odgajanju robota kao ljudskog djeteta.

Zapravo, Lola Wilson bila je Dukeova žena. U ovaj se posao »ubacila« prije više mjeseci. U to je vrijeme Duke nanjeravao izvršiti pljačku, a žrtva je trebao biti ovaj bogati, ekscentrični, evropski znanstvenik.

Međutim, Lola mu je ispričala kakav neobičan posao radi i obavijestila ga o čudnovatom pronalasku profesora Blassermana.

— Taj štos treba iskoristiti — zaključio je Duke. — Da razmislimo. Kažeš, stari se boji da tko ne otkrije njegova robota, a? Pa lijepo! Udaram u glavu. Idem ravno k njemu. Neće taj ni pisnuti. Mislili smo dignuti sitnu paru, a ja tu njušim veliki posao. Njušim veliku lovinu.

I tako se Duke nastanio u velikoj kući profesora Blassermana. Držao je ruku na pištolju, a oko na znanstveniku. Noću je s Lolom razgovarao u njezinoj sobi.

— Nikako da to domozgam, curo — reče on. — Kažeš, stari momak je velik znanstvenik. Vjerujem. Tko bi rekao, izmisliti stroj koji misli i govori kao ljudsko biće! Ali, u čemu je štos, kakav je njegov interes? Zašto skriva Juniora?

— Ti to ne shvaćaš, dragi — roče Lola pripaljujući Dukeu cigaretu i češljajući mu prstima čekinjastu kosu. — On je idealist, ili kako već takve nazivaju. Misli da svijet još nije spreman za jedan tako značajan izum. Vidiš, on Juniora doista odgaja. Kao što se odgaja dijete. Junior je pametan. Brzo sve kopča. Razmišlja kao da mu je već deset godina. A drži ga zatvorenog da ga tko ne bi iskvario. Ne želi da Junior stekne zle navike.

— A ti mu pomažeš, je li?

— Svakako. Junior nema majku. Ja sam kao svojevrsna zamjena.

— Ma nemoj — smijao se Duke oporo. — Bolju nije mogao naći. Fina dama, nema što!

— Zaveži! — cura je toptala nogama po podu i plela prstima crvenkasto-kestenjave uvojke na vratu. — Ne bockaj me, Duke! Misliš da uživam što sam u toj ludoj kući tvoj mamac? Predivno, zbilja. Zaključana s tim šašavim starim jarcem izigravam njegovateljicu onom metalnom strašilu! Duke, ja se bojim tog Juniora. Ne podnosim njegovo lice, način govora, taj prokleti mehanički glas. Kao da je živi stvor. Izluđuje me. Hvataju me noćne more. Sve ja to podnosim samo radi tebe, dragi. Zato, nemoj mi se izrugivati.

— Oprosti — uzdahnuo je Duke. — Znam kako ti je, mala moja. Nije meni toliko do Juniorova karaktera. U poslu svašta mogu podnijeti, ali želudac mi se okrene kad vidim kako se taj čelični hodajući stroj muva kao kakva velika beba. A snažan je kao bik. Brzo uči. Postaje pravi čovjek..,

— Duke, kada odlazimo? Dokad ćemo ovdje čučati i držati profesora

na nišanu? Što ako nam namjesti kakvu namještaljku? Ne potcjenjuj staroga! Vrzmaš se tu i igraš s Juniorom. Čemu to? Pokupimo profesorovu lovu pa magla!

— Dok je Junior ovdje, neće taj ni pisnuti. Dobro ide, po planu. A sad zaveži — Duke zgrabi Lolinu ruku i počne je uvrtati. Zapiljio joj se u oči sve mu ona nije podatno pala na grudi. — Misliš, ja uživam u ovoj mrtvačnici? — nastavi. — I ja želim odavde baš kao i ti. Ali mjesecima sam pripremao ovaj posao. U početku radilo se o tome da dignemo koju sitnu paru i odmaglimo. Ali stvari su se u međuvremenu promijenile. Ne radi se više o sitnoj pari. Smislio sam ja velik posao. Nećemo još dugo. Uskoro odlazimo. Zapamti, konac djelo krasi. Zgrnut ćemo pare i zbogom brige. Daj mi još samo nekoliko dana. Znaš i sama, svakodnevno razgovaram s Juniorom.

— Ne razumijem!

Duke se smješkao, ali taj smješak nije smekšao njegovu okrutnost.

— Profesor ti je rekao kako treba odgajati Juniora — reče. — Kao sva djeca i on sluša što mu se govori. Oponaša ljude. Tupav je. Sva su djeca tupava, a on posebno jer ni bijele predodžbe nema kako zapravo izgleda vanjski svijet. Jednostavno upija kao spužva.

— Duke, ne misliš valjda... ?

— Zašto ne? — Siromašan duhom, on je najednom postao rječit. — Malo preodgajam Juniora po svome. Istina, profesoru se to ne bi svidjelo. Ali Junior je dobar učenik. Dobro kopča. Moja shvaćanja, ne profesorova. Još nekoliko tjedana i zreo je. A tada će doći vrijeme za pokret.

— Ne smiješ to! To nije...

— Što nije? — odbrusi Duke. — Nije pošteno, nije po zakonu, je li? Zaboga, Lola, tebe kao da su odgajale opatice.

— Ne radi se o tome — reče Lola. — To je loše da ne može gore. Kao da si uzeo dijete i podučavaš ga kako da puca lz pištolja.

Duke zazviždi.

— Gle, gle! Što ne kažeš! — uzvikne Duke. — Pa ti si, Lola, genijalna! To je prava stvar. Odoh ja dolje u dječju sobu. Održat ću Junioru nekoliko lekcija.

— Ne smiješ to.

— Spriječi me.

Lola ga, naravno, nije spriječila, nije pošla za njim. Desetak minuta poslije Duke je u zaključanoj dječjoj sobi čučao pokraj blistavog metalnog tijela.

Robot je tupo, otvorene gubice, glave isturene naprijed na rebrastom vratu, mrežastim lećama svojih staklenih očiju zurio u predmet koji je Duke držao u ruci.

— Ovo je pištolj, Juniore — šaptao je čovjek. — Jedan od onakvih o kakvima sam ti pričao.

— Čemu to služi, Duke?

Monotono zvrndavi glas ispao je karikatura radoznalog dječjeg soprana.

— Ubijanju ljudi, Juniore. Pričao sam ti prije nekoliko dana. Od toga ljudi umiru. Ti, Juniore, ne možeš umrijeti. Ljudi mogu. Zato se ti nemaš čega plašiti. Mogao bi pobiti mnogo ljudi ako naučiš kako se rukuje pištoljem.

— Pokazat ćeš mi, Duke, zar ne?

— Hoću, naučit ću te. A ti znaš zašto? Je li tako, Juniore? Rekao sam ti zašto, sjećaš se!

— Znam. Zato što si ti moj prijatelj, Duke.

— Tako je. Ja sam tvoj prijatelj. Ja nisam kao profesor.

— Ja mrzim profesora.

— U redu. Ne zaboravi to.

— Duke! Daj mi da vidim pištolj.

Duke se podmuklo nasmiješio i na dlanu pružio oružje.

— Sad ćeš me naučiti kako se time rukuje, jer ti se moj prijatelj. Ja mrzim profesora i ubijat ću ljude, a mene nitko ne može ubiti — brbljao je robot.

— Eh, Juniore, naučit ću ja tebe kako se ubija — reče Duke. Nacerio se

i stavio pištolj u čudnovati mehanizam robotove metalne ruke.

• • •

Junior je stajao pokraj školske ploče držeći komadić krede u desnoj ruci. Dva metalna prsta nespretno su pridržavala kredu, no ingeniozno konstruirani zglobovi pokretali su Juniorovu ruku gore-dolje dok je na ploči ispisivao rečenice.

Junior je odrastao. U posljednja tri tjedna robot je doživio velike promjene. Njegove čelične noge nisu više nesigurno, dječje tapkale. Junior je koračao sigurno, kao kakav mladić. Svoju grotesknu metalnu glavu — kuglu sa staklenim lećama u očnim dupljama i s velikim ustima nalik na otvor zvučnika na radiju — držao je uspravno na metalnom vratu i savršeno skladno.

Tih je dana Junior naglo napredovao. Razmjerno brzini njegova razvitka proživio je mnogo godina. Rječnik mu se obogatio, a Dukeove potajne lekcije počele su davati plodove. Umnim razvitkom bio je premašio svoju dob.

Evo ga u skrivenoj dječjoj sobi pred školskom pločom, a zakučasti mehanizam kemijsko-mehaničkih procesa u njegovu mozgu vodio je čelične prste dok je nespretno škrabao.

— Ja se zovem Junior — napisao je. — Znam pucati iz pištolja. Pištolj ubija. Ja volim ubijati. Ja mrzim profesora. Ja ću ga ubiti.

— Što to znači?

Čim je glas izazvao vibracije u sjajnoj lubanji, Junior je naglo okrenuo glavu.

U vratima je stajao profesor Blasserman.

Tjednima starac nije zalazio u dječju sobu. Za to se pobrinuo Duke i držao ga zaključanog u njegovoj sobi na katu. Starac se napokon uspio izvući.

Bio je iznenađen i vidljivo šokiran rečenicama ispisanim na ploči.

U zagonetnom pogledu Juniora nije bilo baš nikakvih osjećaja.

— Odlazi — zabrujao je njegov glas. — Odlazi. Ja te mrzim.

— Juniore, što to činiš? Tko te naučio ovakvim stvarima? — Starac je polako i nesigurno krenuo prema robotu. — Ti me poznaš, zar ne? Što se dogodilo da si me zamrzio?

— Da, poznam te. Ti si profesor Blasserman. Ti si mene stvorio. I želiš da ti robujem. O onim stvarima ti meni nikada ne bi pričao. Nemam li pravo?

— O čemu to, Juniore?

— O svijetu, tamo vani. Ondje gdje su ljudi. Ljudi koje možeš ubiti.

— Ne smiješ ubijati ljude.

— To je zabranjeno, je li? Duke mi je pričao o zakonima. On je moj prijatelj. Kaže, zabrane su za malu djecu. Ja nisam malo dijete.

— Nisi — progovori profesor Blasserman promuklim šapatom. — Ti nisi dijete. Nadao sam se, postat ćeš to jednom. A postao si monstrum. Ti si monstrum.

— Odlazi — uporno je ponavljao Junior. — Ako mi Duke dade svoj revolver, ja ću te ubiti.

— Juniore — reče profesor usrdno. — Ti ne shvaćaš. Ubijati to je veliko zlo. Ne smiješ me mrziti. Ti moraš...

Robotovo lice bilo je sasvim bezizražajno, a glas mu nije zadrhtao. U njegovim rukama bilo je snage, u mozgu strašne namjere.

Sve je to profesor Blasserman zgranut shvatio u hipu. Junior mu je iznenada prišao u dva velika koraka. Hladni čelični prsti stegoše profesorov debeli vrat.

— Ne treba meni pištolj — rekao je Junior.

— Ne smiješ...

Robot je starca podigao držeći ga za vrat. Prsti su mu pritisnuli profesorovu žilu kucavicu. Nešto je čudno zaškripalo pod pazuhom robota. Tako resko cvile nepodmazane šarke.

Drugog zvuka nije bilo. Profesorovi krici ugušili su se u tišini. Zatim je opet zavladala tišina, a beživotno tijelo stropoštalo se na pod.

Junior je zurio u svoje ruke, pa u tijelo na podu. Noge su ga ponijele do školske ploče.

Jednako nespretno, robot je uzeo komad krede. Hladne leće umjetnih očiju pregledale su ono što je maločas bio napisao.

— Ja ću ubiti profesora — pročitao je.

Tapkao je slobodnom rukom tražeći spužvu. Nespretno je trljao po ploči dok nije izbrisao napisano. Tada je polako i pedantno napisao:

— Ja sam ubio profesora.

Lolin vrisak nagnao je Dukea da sjuri niz stepenice. Banuo je u sobu i uzeo u naručaj preplašenu djevojku. Stajali su tako i promatrali ono što je ležalo na podu. Junior ih je stojeći kraj ploče mirno promatrao.

— Vidiš, Duke? Uradio sam to. Uradio sam to rukama kako si mi rekao. Bilo je to lako, Duke. Rekao si da neće biti teško. Dakle, možemo li sada otići?

Lola se okrenula i zurila u Dukea. Oborio je pogled.

— Tako — prošaptala je. — Nisi se šalio. Stvarno si podučio Juniora. Tako si to, znači, isplanirao!

— Eh, eh. Pa što je u tome loše? — mrmljao je Duke. — Prije ili poslije, starkelje smo se morali osloboditi. Kako bismo inače umakli?

— To je umorstvo, Duke.

— Jezik za zube — prosiktao je. — Tko to može dokazati? Ja ga nisam ubio. Ti ga nisi ubila. Nitko osim nas ne zna za Juniora. Mi smo čisti.

Duke priđe i nagne se nad mrtvo tijelo na podu. Promatrao je vrat.

— Tko bi tražio otiske prstiju jednog robota? — iskezio se. Približila se i djevojka i obuzeta stravom promatrala Juniorovo srebrnkasto tijelo.

— Ti si ovo isplanirao — šaptala je ona. — I još si nešto isplanirao. Što namjeravaš dalje Duke?

— Kidamo. I to brzo. Noćas! Odlazimo! Idem zdipiti neki auto pa ćemo nas troje odmagliti do Red Hooka. Posjetit ćemo Charlieja. Kod njega ćemo se sakriti.

— Nas — troje?

— Dakako! Junior ide s nama. To sam mu obećao, zar ne, Juniore?

— Da, točno! Obećao si da ćeš me povesti sa sobom. U svijet. — Mehanički govor nije odavao robotovo unutrašnje uzbuđenje.

— Duke, ne možeš...

— Smiri se, mala. Imam ja velikih planova s Juniorom!

— Bojim se!

— Ti se bojiš? Što je s tobom, Lola? Gubiš petlju?

— Bojim se njega. Ubio je profesora.

— Slušaj, Lola — šaptao je revolveraš. — On je moj, mene sluša, shvaćaš? Oruđe u mojim rukama. Mehaničko oruđe. Lukavo, a?

Neugodan opori kikot ispunio je prazninu sobe. Djevojka i robot čekali su da Duke dovrši što je imao reći.

— Tebi, Lola, Junior neće nauditi. Junior je moj prijatelj i zna da si ti sa mnom. — Duke se obratio srebrnkastom monstrumu. — Ti ne bi ozlijedio Lolu, je li tako, Juniore? Sjeti se što sam ti govorio. Ti voliš Lolu, zar ne?

— Volim, oh, da. Ja volim Lolu. Ona je lijepa.

— Vidiš — cerekao se Duke. — Junior je odrastao. Sada je to već momčina. Smatra da si lijepa. Don Juan u oplati od čelika, nemam li pravo, Juniore?

— Ona je lijepa — zvrndao je robot.

— U redu. I to smo, dakle, sredili. Nabavit ću kola. Lola ti pođi gore. Znaš gdje je sef. Navuci rukavice i pazi da štogod ne izgubiš. Pozatvaraj prozore i zaključaj vrata. Mljekaru i mesaru ostavi poruku. Nešto uvjerljivo. Kao bit ću odsutan nekoliko tjedana, a? Požuri, evo mene začas.

Duke se vratio za jedan sat u sjajnom autu s krovom za spuštanje. Krenuli su sa stražnjeg ulaza. Lola je nosila na leđima crnu naprtnjaču. Bila je histerično užurbana. Nije se usudila pogledati zlokobnu, blještavu figuru što je ponosno koračala iza nje i zveketala.

Posljednji je izišao Duke. Potrpao ih je u automobil.

— Tu sjedni, Juniore.

— Što je ovo?

— Automobil. Objasnit ću ti poslije. Sada učini kako ti kažem, Juniore. Opruzi se na sjedalu da te nitko ne opazi.

— Kamo idemo, Duke?

— U svijet, Juniore. Na sam vrh, u svijet odabranih. — Duke se obratio Loli. — Evo nas, mala, odlazimo. Zadovoljna?

Auto je napustio mrtvu kuću. Krenuli su alejom na sablasno putovanje s otetim robotom.

• • •

Debeli Charlie zurio je u Dukea. Ovješena donja usna mu je podrhtavala. Kaplje znoja slijevale su se niz obraze u nabore na vratu.

— Kristuša ti — promucao je. — Valja biti oprezan, Duke. Valja, kažem ti, boga mi.

Duke se smijao.

— Trta, a? — dobaci.

— Uh! Valja priznati, trta, boga mi, od svega ovoga — gunđao je debeli Charlie. Upiljio se u Dukea zabrinuto. — Donio si tu stvar ovamo prije tri tjedna. Ni u snu to ne bih očekivao. Taj robot, opasna je to roba, vruća roba, Duke. Valja ga se riješiti.

— Prestani cmizdriti i slušaj me. — Stasiti revolveraš se nagnuo da pripali cigaretu. — Prvo, za profesorom nitko ne slini. Pajkani traže Lolu i to je sve. Ali, ne radi razbojstva. Radi saslušavanja. Nitko nema pojma o nekakvom robotu. Mi smo, dakle, čisti.

— Eh, ali ono što si poslije uradio!

— Pa što sam ja to uradio? Naravno, zaposlio sam Juniora. Poslao sam ga na onu isplatu. To je za njega luk i voda. Znao sam kad stražari stižu u tvornicu s kolima. Ja sam isplanirao taj posao. I što se dogodilo? Stražari su od blagajnika preuzeli lovu. Ja sam dovezao Juniora, pustio ga, a on je

odšetao do ureda u tvornici. Naravno, pucali su na njega. Ali zrno ne ranjava tijelo od čelika. Junior je pametan. Koječemu sam ja njega naučio. Trebao si vidjeti stražare kad su ugledali Juniora! A tek poslije, kad su pucali u njega! Sredio ih je jednog po jednog, kao od šale. Malo ih zagrlio, a oni se sva četvorica ohladnjeli. Onda se dohvatio blagajnika. Taj je bio pritisnuo alarm, ali ja sam presjekao žice. Junior ga je samo malo prignječio. Tako ti je bilo. A Junior je odšetao s parama. Stražari su imali sjajan pogreb, a policija je dobila još jednu prvorazrednu misteriju. Mi smo dobili lovu i ostali čisti. I što je u tom poslu loše, Charlie?

— Igraš se dinamitom.

— Takve mi se riječi ne sviđaju, Charlie. — Duke je govorio tiho i polako. — Ti si, Charlie, sitna riba, najsitnija. Zato i držiš ovo šugavo svratiste i baviš se sitnim lopovlucima. Kako ne shvaćaš da smo se dočepali zlatnog rudnika? Imamo čeličnog slugu. Savršenog zločinca, Charlie! Spreman je na jednu jedinu moju riječ u svako doba počiniti savršen zločin. Juniora tanad ne ubija. Juniora ne brinu pajkani i slično. On nema živaca. Ne umara se, nikada nije pospan. Ne traži čak ni dio plijena. Vjeruje sve što mu ja kažem. I sluša me, dakako. Smislio sam ja još mnogo poslova. Skrivat ćemo se ovdje. Ja ću planirati poslove i slati Juniora da ih obavlja. Bit ćemo bogati i ti i Lola i ja.

Debelom Charlieju zadrhtale su načas usne. Progutao je slinu i nategnuo ovratnik. Progovorio je muklo:

— Ne, Duke.

— Što znači to: ne, Duke?

— Mene briši. Otpisuj! Suviše je opasno. Ti ćeš pokupiti Lolu i tog robota, pa magla. Mene to sve više živcira. Policija samo što nije banula.

— Tako, dakle, a?

— I ne samo to. — Debeli Gharlie zurio je zabrinuto u Dukea, ali nije izdržao nemilosrdni bljesak Dukeovih sivih očiju. — Nemaš ti srca, Duke, ni truna — gunđao je. — Ti sve hladnokrvno planiraš, nije li tako? Eto, ja sam drukčiji. I moraš to razumjeti. Nemam ja živaca za to. Ne usuđujem se ni pomisliti na sve ono što čini robot. Ni tog robota ne podnosim. Ono strašno željezno lice, pogled, cerekanje. Kvekeće po sobi. Stropoće gore-dolje cijelu bogovetnu noć. Čovjek bi da spava, a on zvecka pa zvecka... Evo ga, dolazi!

Iz hodnika začulo se škripanje metala. Stare podnice krčkale su pod željeznim stopalima dok je metalni monstrum ulazio u sobu.

Debeli Charlie se okrenuo i zurio ne skrivajući gađenje. Duke domahne Junioru.

— Zdravo, Juniore — reče on.

— Zdravo, Duke.

— Razgovarali smo. Charlie i ja, Juniore.

— Da, Duke.

— Ne dopušta nam da tu ostanemo, Juniore. Hoće nas izbaciti.

— Zbilja?

— Ti znaš što ja mislim, Juniore?

— Što?

— Mislim da je Charlie trtaroš.

— Misliš da je on trtaroš, Duke?

— Baš tako. Ti znaš što mi činimo s momcima koji postanu trtaroši, Juniore?

— Znam. Rekao si mi.

— Možda bi volio to reći Charlieju!

— Da mu ja kažem što činimo s momcima koji postanu trtaroši?

— Da!

— Mi ih slistimo.

— Shvaćaš, Charlie? — reče Duke tiho. — On brzo uči, zar ne? Bistar je Junior, lako shvaća. Zna što treba uraditi s kukavnim štakorima. Sve je on to već izučio.

Debelom Charlieju presjekle su se noge.

— Počekaj, Duke — molio je. — Pa ja sam se samo malo zezao. Shvaćaš, Duke, našalio sam se. Nisam tako mislio. Možeš se uvjeriti. Ja

sam tvoj prijatelj, Duke. Ja te skrivam. Već odavno sam te mogao otkucati, mogao sam ti policiju naprtiti na glavu, zar nisam? Ali ja te zaštićujem. Ja sam ti prijatelj. Možeš ostati koliko želiš. Zauvijek.

— Otpjevaj to, Charlie — reč Duke. — Otpjevaj to glasnije i veselije. — Obratio se robotu. — Onda, Juniore? Misliš li ti da je on trtaroš?

— Mislim da je on trtaroš.

— E, onda bi možda bilo najbolje...

Debeli Charlie je u hipu izvukao nož iz rukava. Dukea je zaslijepjela blistava oštrica dok je debeljko obrnuo kažiprstom nož i zamahnuo da mu ga zarije u grlo.

I Junior je zamahnuo rukom i spustio je. Čelična se pesnica sručila na ćelavu lubanju. Šiknula je grimizna krv, a debeljko se stropoštao na pod.

Bilo je to sasvim zgodno. Tako je mislio Duke, a i Junior jer ga je Duke odgojio da tako misli.

Međutim, Loli se to nije svidjelo.

• • •

— Ne smiješ mi to učiniti — šaptala je ona Dukeu privijajući se uz njega u mraku svoje sobe. — Ne mogu ostati ovdje s tim monstrumom, kažem ti!

— Odlazim samo na jedan dan — odgovorio je Duke. — Ništa ti ne brini. Nemaš zašto. Svratiste je zatvoreno. Nitko te neće uznemiravati.

— To mene ne plaši — reče Lola. — Bojim se ostati nasamo s tom nakazom. Spopada me jeza kad samo pomislim na to.

— Ali, ja moram otići. Moram nabaviti putne karte — dokazivao je Duke. — Moram rezervirati i promijeniti one krupne novčanice. Onda smo gotovi. Sutra po noći dolazim. Iskrademo se iz kuće i odosmo. Sljedeća stanica je Mexico City. Pobrinuo sam se i za pasoše i ostalo. Za četrdeset osam sati izvlačimo se iz ove gužve.

— A Junior?

— Ah, moj srebrnkasti pion? — cerekao se Duke. — Sredit ću ja i

njega prije nego što odem. Šteta, ne mogu ga poslati da radi samostalno. Sjajnu je izobrazbu dobio. Bio bi to jedan od najboljih provalnika. A kako i ne bi, kad uzmeš u obzir tko mu je bio učitelj!

Duke se smijao. Djevojka je drhturila u njegovu naručju.

— Što namjeravaš s njim? — uporno će Lola.

— Jednostavna stvar. On čini sve što mu ja kažem, je li tako? Kad se vratim, pred sam naš odlazak zatvorit ću ga u onu peć u kotlovnici. Potpalit ću ovu krčmetinu. Uništiti dokaze, razumiješ? Policija će misliti da je Charlie stradao u požaru, shvaćaš? Sve će izgorjeti. Budu li kopkali po zgarištu, pronađu li Juniora, bit će on sasvim lijepo istaljen.

— Zar ne može drukčije? Zašto se odmah nebismo oslobodili monstruma, prije nego što odeš?

— Volio bih da možemo, tebe radi, mala. Znam kako se osjećaš. Ali što mogu? Sve sam ja to promozgao. Ne možeš ga ustrijeliti, ne možeš ga otrovati, utopiti, sasjeći sjekirom. Kako ga potajno smaknuti? Naravno, mogao bih ja njega otvoriti da vidim što ga to pokreće, ali Junior bi prozreo prljavu igru. Mudar je taj Junior. Genije kriminala, što bi se reklo. Moja slika i prilika. — Opet se Duke nasmijao oporo, arogantno. — Ne očajavaj, Lola, gore glavu. Tebe Junior neće napasti. Voli te. Naučio sam ja njega da tebe voli. Drži da si lijepa.

— Toga se i bojim, Duke. Plaši me njegov pogled. Hoda za mnom kao pas.

— Hoćeš reći, kao Ženskar. Ha! Ta ti je dobra! Junior je stvarno odrastao. On se zaljubio u tebe, Lola!

— Duke, ne govori tako. Užasavam se.

On je zurio u mrak, a zagonetan smiješak zatitrao mu je na usnama.

— Znaš, smio bih se kladiti, stari profesor bi volio da me može promatrati kako odgajam Juniora. To je, napokon, njegova teorija, zar ne? Robot je imao čist, neopterećen mozak. Priprost kao u djeteta. Htio ga je odgajati kao dijete i odgojiti ga. Onda sam došao ja i zapravo dovršio posao. To bi profesora dovelo u iskušenje da vidi kojom brzinom Junior kopča. Već je nalik na čovjeka. Oštrouman? Pa taj robot je nadmašio većinu ljudi! Mudar je gotovo kao ja. Ali ne sasvim, otkrit će on to kad mu

naredim da uđe u peć.

Lola ustane i pojuri k vratima. Naglo ih otvori u prazni hodnik, pa s olakšanjem odahne.

— Uplašila sam se da možda ne sluša — prošaptala je.

— Ne može. Poslao sam ga dolje u podrum da zakopa Charlieja u smeće. — Duke je zgrabio Lolu i počeo je divlje, brzo ljubiti. — Gore glavu, curo. Ja idem. Vraćam se sutra navečer, oko osam. Ti budi spremna za odlazak, pa ćemo odavde zbrisati.

— Ne smijem te pustiti — šaptala je Lola izbezumljeno.

— Moraš. Do sada smo svašta uspješno preturili preko glave. Izdrži još samo dvadeset četiri sata. I još te nešto moram zamoliti.

— Sve ću učiniti, Duke, sve što kažeš.

— Budi ljubazna prema Junioru dok mene ne bude.

— Ooh, Duke...

— Pa rekla si da ćeš učiniti sve što kažem, zar ne? Učini to. Moraš! Budeš li ljubazna, neće posumnjati. Moramo biti ljubazni prema njemu, Lola! Ne pokazuj da se bojiš. On te voli, ali ako posumnja, postat će opasan. Budi, dakle, ljubazna s Juniorom.

Duke se naglo okrene i strugne kroz vrata. Čulo se kako silazi niz stepenice. Zalupila su i izlazna vrata. Iz dvorišta motela dopirao je zvuk motora.

Zatim tišina.

Lola je stajala u mraku i drhtala. Naježena od straha očekivala je trenutak kad će morati biti ljubazna prema metalnom Junioru.

A to nije bilo tako strašno. Ni upola koliko se ona pribojavala da bi moglo biti.

Morala se samo smješkati i pustiti Juniora da tumara za njom. To je bilo sve.

Brižljivo prigušujući grozu, pripravila je sljedećeg jutra doručak i počela pakirati.

Robot je dolunjao za njom na kat kloparajući i škipljući.

— Naulji me, Lola — čula ga je kako govori.

To je bio najgori trenutak. Ali morala je i to proživjeti, drukčije nije išlo.

— Ne možeš pričekati da se Duke večeras vrati? — zapitala je, grčevito nastojeći da je ne izda glas. — On te uvijek ulji.

— Želim da me ti naulješ, Lola — Junior je bio uporan.

— U redu.

Junior nije opazio da Loli podrhtavaju ruke dok je s kanticom obavljala taj obred.

Robot je dolunjao za njom na kat kloparajući i škripljući. ljudski osjećaj nije se usjekao u kruti čelik, niti je ljudski obojio njegov opori glas.

— Volim kada me ti uljiš, Lola — reče Junior. Prignula je glavu da ga ne bi morala gledati. Bila bi se onesvijestila da se mogla vidjeti u ogledalu i shvatiti kako se prizori noćnih mora ostvaruju. Uljiti oživjelog mehaničkog monstruma! A ta nakaza još kaže: »Volim kada me ti uljiš. Lola!«

Dugo nakon toga nije mogla nastaviti pakiranje. Morala je sjesti. Junior, koji nikada, osim po naređenju, nije sjedio, šutke je stajao i promatrao je svjetlucavim lećama. Lola je bila svjesna da je robot promatra.

— Kamo ćemo, kad odavde odemo, Lola? — pitao je.

— Daleko — reče ona trudeći se da joj glas ne zadrhti.

— Baš lijepo — reče Junior. — Meni se ovdje ne sviđa. Volim promatrati svijet. Gradove, planine i pustinje. Volio bih u luna-park, na tobogan.

— Tobogan? — Lola je bila iskreno iznenađena. — Otkuda ti znaš za tobogan?

— Čitao sam u jednoj knjizi.

— Ah!

Uzdahnula je. Bila je zaboravila da ovaj monstrum zna i čitati. I misliti. Misliti kao čovjek.

— Hoće li me Duke odvesti na tobogan? — pitao je.

— Ne znam. Možda.

— Lola.

— Molim.

— Ti voliš Dukea?

— Pa, naravno.

— A voliš li mene?

— Oh... pa, ti znaš da te volim, Juniore.

Robot je šutio. Lola je osjetila kako joj srsi prolaze tijelom.

— Koga voliš više, Lola? Mene ili Dukea?

Oklijevala je, ali nešto ju je nagonilo da mu odgovori.

— Ti si mi drag — reče. — Ali volim Dukea.

— Voliš. — Robot je kimao glavom snuždeno.

— Znaš li ti što je to ljubav, Juniore?

— Znam. Čitao sam o tome u knjigama. Muškarac i žena. Lola je odahnula.

— Lola!

— Molim!

— Što misliš, hoće li se u mene ikada itko zaljubiti? Lola nije znala da li da se smije ili da plače. Ali, više od svega je poželjela da može kriknuti. Međutim, morala je odgovoriti.

— Možda — slagala je.

— Ali sa mnom je drukčije. Ti to znaš. Ja sam robot. Misliš li da je to važno?

— Zapravo, žene ne mare za takve stvari kad se zaljube, Juniore — snalazila se. — Za ženu je najvažnije da vjeruje kako je njezin ljubavnik najpametniji i najjači.

— Ah! — Robot je krenuo prema vratima.

— Kamo ćeš?

— Da dočekam Dukea. Rekao je da će se danas vratiti. Lola se pritajeno nasmiješila dok je robot zveckao silazeći niz stepenice.

Eto, i to je obavljeno. Činilo joj se da je sve to dobro izvela. Za nekoliko sati vratit će se Duke. A onda — zbogom, Juniore!

Jadni Junior. Obično srebrnasto oruđe s ljudskim mozgom. Želi ljubav — siromašak! Pa neka — igra se vatrom, u vatri će ubrzo izgorjeti.

Počela je pjevušiti. Požurila je u prizemlje i zaključala kuću. Bila je navukla rukavice da ne ostavi otiske prstiju.

Bilo se već gotovo smračilo kad se vratila u svoju sobu da dovrši pakiranje. Zapalila je svjetlo i presvukla se.

Junior je dolje strpljivo čekao da stigne Duke.

Lola je posvršavala poslove i umorna se bacila na krevet. Zaklopila je oči.

Čekanje ju je suviše zamaralo. Bila joj je mrska i pomisao na sve ono što je preživjela s tim robotom. Nikada neće zaboraviti kako je taj mehanički monstrum s ljudskim mozgom odurnim, brundavim glasom uz staklasti pogled upitao: »Što misliš, hoće li se u mene ikada itko zaljubiti?«

Trudila se da sve zaboravi. Još malo i Duke će biti ovdje. Oslobodit će se Juniora. Do tada će se odmarati... mora se odmoriti...

Ustala je i žmirkala pod svjetlom, čula je korake na stepeništu.

— Duke! — viknula je.

Začula je tada zveckanje u hodniku i srce joj zastane. Naglo su se otvorila vrata i robot uđe.

— Duke! — kriknula je.

Robot je buljio u nju. Osjetila je njegov ledeni, bešćutni pogled. Htjela je ponovo kriknuti, ali nije bilo zvuka na zgrčenim usnama.

Tada je monotono, neljudskim glasom progovorio robot.

— Rekla si da žene vole najjače i najpametnije — mumljao je monstrum. — Ti si mi to rekla, Lola. — Robot se približio. — Pa, eto, ja sam jači i pametniji nego što je on bio!

Lola je pokušala odvratiti pogled, ali je ipak ugledala ono što je robot donio u svojim metalnim šapama. Bilo je to nešto okruglo, a imalo je Dukeov izgled.

Posljednje čega je bila svjesna dok je padala bio je opori glas robota koji je monotono ponavljao:

— Ja te volim, ja te volim, ja te volim. — Najsmješnije je od svega bilo to da su te riječi zvučale gotovo ljudski.

Objavljeno prema dogovoru s G. P. A. München

Sergej Žitomirskij:

Čertova stena

Preveo Ivan Paprika

Đavolja stijena

Šator smo smjestili uz zapuštenu cestu što se povijala točno uz hučnu rječicu, iznad koje se uzdizala strma stijena, znamenita Deverišajtan — gotovo kilometarska strmen uz koju se još nikad nije uspeo ni jedan jedini alpinist.

Upravo smo zbog nje i došli ovamo, gdje smo morali definitivno provjeriti adhezohod, odnosno vozilo za kretanje po stijenama s nultim ili negativnim kutovima uspona.

Ovaj put je sve bilo u najboljem redu, pa čak i hidraulika. Zajedno s glavnim konstruktorom i monterima još smo jednom provjerili sve sisteme našeg stroja. Glavni je konstruktor napokon gurnuo u džep svoju bilježnicu prepunu kojekakvih opaski i naredio:

— Početak uspona na stijenu u deset sati nula nula, dakle za trideset i pet minuta.

— Čuj — obratila mi se vrlo ozbiljno Irina koja je bila zadužena za elektroniku — ne zaboravi ponijeti sa sobom i planinarski cepin. Može se dogoditi da negdje ugledaš i dijamante.

— Dijamante? — zinuh začuđeno.

— Naravno. Netko mi je spomenuo da se u ovakvim vapnencima često naiđe na mnogo kimberlitskih gnijezda.

Ova naša Iročka nije bila baš previše dosjetljiva, pa joj je podvaljivao svatko kome se god prohtjelo. Napokon sam se smjestio u upravljačkom naslonjaču.

Prilikom upravljanja tim vozilom vozač upravlja samo njegovim dvjema prednjim šapama. Ostalo obavlja Iročkim znameniti »crni sandučić« nabijen tranzistorima, pa ostale šape hodaju same — korak po korak, stopu po stopu.

Smjelo sam stupio na trap njegovim lijevim prednjim kopitom. Korak, drugi, treći i stroj se polako spustio iz našeg teretnjaka na tlo. Moje se sjedalo odmah okrenulo sačuvavši okomit položaj. Prošao sam desetak metara po cesti, skrenuo vozilom prema stijeni i postavio njegove prednje šape ili, kako smo ih mi zvali — kopita na crveni vapnenac strme stijene.

Sada je počinjao najzanimljiviji dio mojeg zadatka — kroz elastične porozne potplate kopita mojega stroja probilo se ljepilo — zapravo, njegovi sastojci koji, pošto se spoje daju ljepivu tvar. Sekunda i potplat se »na mrtvo« prilijepio uz stijenu. No dovoljno je dodati samo malo rastvarača i potplat se odmah oslobađa toga čvrstog »zagrljaja«.

Kad si se tako »umrtvio«, počinješ tražiti pogodno mjesto na koje ćeš staviti drugo kopito, odnosno njegov potplat, lijepiš ga na to mjesto i zatim prenosiš na nj sav teret, odnosno težinu stroja. To zbog kontrole čvrstoće spajanja. Ako kopito odskoči, lijepiš iznova, a ako je sve u redu pritisni dugme i čekaj dok zakorače i druga dva kopita iste strane stroja.

Za dva sata prešao sam po stijeni više od trideset metara. Sve je bilo u najboljem redu. Iza mene je ostao nagnuti dio, a sad se preda mnom nalazio svojevrsni kameni trbuh i to propisno ispupčen kao kod kakvog solidnog debeljka.

Zastao sam na trenutak, poklopao dlanovima po površini grubog namreškanog monolita kojim je valjalo proći prema gore, zatim svrnuo pogled prema dolje, prema bijeloj traci rijeke, niti ceste i minijaturnom teretnjaku što nas je dovezao ovamo.

No valja krenuti dalje. Obavijestio sam preko radija rukovodioca da prilazim savladavanju negativnog kuta i zatim učvrstih prvo kopito gotovo točno iznad svoje glave. Vozilo se zabacilo unatrag i ja sam se našao u gotovo potpuno ležećem položaju.

Top, top, top. Stroj je išao sigurno po stijeni kao muha po stropu. Valja pohvaliti naše vozilo — pomislih u sebi — danas se vlada savršeno.

I upravo kad sam to pomislio, došao vrag po svoje. Pritisnuo sam na dugme koje je obavljalo odljepljivanje i u isti tren se začulo oštro šištanje, te odnekud ispod sjedala udarila je struja tekućine što je mirisala na aceton.

Rastvarač. Odmah sam pritisnuo dugme da zatvorim ventil kroz koji je izlazio rastvarač. Uzalud. Revervoar je već bio prazan. Iz napukle cijevi istjecale su posljednje kapi rastvarača.

Stroj se zaustavio, prilijepivši se uz nadstrešnu stijenu. Obavijestio sam svoje dolje što se dogodilo i počeo mijenjati cijev. U tome sam i uspio, samo sad se pojavio drugi problem: gdje smoći rastvarač? A bez njega se vozilo ne može odlijepiti od kamena.

Zavukao sam se u prostor između dna svojega stroja i kamene stijene i tu legao. Bio je to najpovoljniji položaj što sam ga mogao zauzeti u toj situaciji.

Prva je pomisao našeg rukovodioca bila da pozove helikopter koji će mi spustiti rastvarač na užetu. No od toga smo odustali jer ne bih mogao dohvatiti rukama rub stijene uz koju bi visjelo uže. Da krenem dolje sam bez alpinističke opreme i osiguranja nisam htio, pogotovo što je na okomitom dijelu stijene bila izbočina koju je bilo nemoguće svladati. Jedino je preostalo pozvati spasilačku ekipu. To je rukovodilac i učinio. Nakon pola sata obavijestio me je da će sutra u zoru doći po mene skupina alpinista. Tri majstora i jedan alpinist prvog reda. Oni su se nadali da će svladati Stijenu za dvanaest sati.

Razmišljao sam u sebi kako će izgledati njihovo penjanje. Zaključio sam da neće ništa postići za dvanaest sati. Trebat će im najmanje dva dana, a najvjerojatnije tri. Nisu uzalud Tadžici, domoroci ovoga kraja, tu stijenu nazvali »Deverišajtan«, đavolja stijena. Situacija je bila da gora nije mogla biti. Proboraviti puna tri dana u položaju muhe na stropu, i to, praktički, bez vode i hrane — svakako nije nimalo ružičasta perspektiva.

Prošla su dva sata. Moje kolege dolje, zajedno s rukovodiocem, lijepo su se najeli dok sam ja istodobno ležao mučen neradom i neveselim mislima. I tako bih ja zaista proboravio nekoliko dana da nije bilo naše Iročke. Spasenje se krilo ondje gdje meni nikad ne bi palo na pamet. Iznenada je zazvučao u mojim naušnicima Iročkin glas:

— Slušaj, dosjetila sam se nečemu. Samo mi najprije reci imaš li na sebi trenirku?

— Svakako.

— Sjajno. Ako je raspleteš, i nit koja će na kraju imati kakvo manje opterećenje spustiš dolje k nama, mi ćemo na tu nit privezati malo deblji konop, pa kad ga dohvatiš, na to jače najlonsko uže, na kraju kojeg će se nalaziti kanister s rastvaračem.

— Daj, prestani. To se može dogoditi samo u bajkama. A nit neće biti

dovoljno dugačka a i da hoće, ne bi izdržala težinu ni najtanjeg konopca.

— Ne klepeći. Šta se ti razumiješ u niti i pletenje i najlon. Kažem ti da će sve biti u redu.

Teretnjak su poslali u najbliže mjesto po konopce i ostalo, a ja sam od onoga što sam imao pri ruci napravio kalem i zatim skinuo bluzu svoje trenirke. Ona se razilazila, naočigled se pretvarajući u dugu, vrlo dugu spasilačku nit. Zatim sam, kad su još ostali samo rukavi, privezao uz kraj niti čavao i počeo sve zajedno oprezno odmatati

Nit se nekoliko puta zakvačila za stijenu, ali je na kraju ipak nastupio trenutak kad joj je kraj sa čavlom dohvatila Iročka..

Dotle se vratio i naš teretnjak. Oprezno, kao pecač kojem je udicu zagrizla krupna riba, vukao sam nit k sebi. Dalje je sve teklo kao u bajci. Samo što je tamo princeza sjedila u nepristupačnoj kuli, a junak je spašavao, dok je ovdje junak sjedio u nepristupačnoj kuli, tj. na stijeni, a princeza njega spašavala.

Uskoro sam u ruci imao prvi konopac, pa drugi i na kraju najlonsko uže s kanistrom i rastvaračem na kraju. Kanister se doduše ljuljao, ali ja sam ga ipak razmjerno lako uspio uhvatiti.

Napuniti rezervoar stroja što je stajao naglavce nije bilo ni lako ni jednostavno, ali i taj sam problem riješio.

Već u tri sata i trideset minuta poslije podne legao sam u svoje sjedalo, uključio motor i krenuo dolje.

Uskoro su ispitivanja bila uspješno završena na radost Iročke kojoj se žurilo u Moskvu k mužu. Ta nedavno se udala.

Moja se pak pustolovina našla u »Uputama o upotrebi adhezohoda«. Unutra piše: »U svakom se adhezohodu prilikom uspona treba nalaziti uže koje mora biti dugačko najmanje toliko koliko je visok uspon, tj. koliko je cilj uspona udaljen od lako dostupnog područja.«

I konac djelo krasi. Alpinisti koji su ipak došli na poziv našeg rukovodstva, nisu odustali od uspona. Uspjeli su sa popeti do vrha. A sve je to trajalo tri dana.

Samo!

Norman Spinrad:

The Age of Invention

Preveo Hrvoje Prčić

Doba izuma

Jedno jutro, nemajući što bolje da radim, krenuh u pohode bratiću Žoharku. Žoharko je živio u jednoj od onih pećina prepunih guštera na istočnoj strani planine. Žoharko nije lovio medvjede. Žoharko nije uzgajao biljke. Žoharko je dan provodio bacajući grude medvjeđe masti, sasušenu bizonovinu i stare trule biljčice na zidove svoje špilje.

Žoharko je tvrdio da je Umjetnik. A to je govorio s velikim »u« (premda pisanje još nije bilo izumljeno).

Ma kako to bilo nevjerojatno, Žoharko je imao ženu.

Ona je bila najružnija žena na istočnoj strani planine. Provodila je dan ležeći na prljavom tlu Žoharkove pećine i buljila u mrlje stare medvjeđe masti, pljesnivu bizonovinu i trule biljke na zidu. Običavala je reći da je to Žoharkova Duša. Također je govorila da Žoharko ima vrlo veliku dušu.

Vrlo veliku i vrlo smrdljivu.

Približavajući se otvoru Žoharkove pećine osjetio sam ljuti dim. Zapravo, pećina je bila puna dima. U sredini sjedili su Žoharko i njegova žena. Palili su gomilu korova i udisali dim.

— Što to radite? — upitah.

— Travarimo, ljepotanu — odgovori Žoharko — upravo sam to izumio.

— Što znači to »travarimo«?

— Pa, uzmeš ovaj korov, kužiš? Zapališ ga i snifaš.

Počešao sam se po glavi, nesmotreno ubivši nekoliko svojih omiljenih buha.

— A zašto? — zapitah.

— To te ponese gore visoko.

— Izgledaš isto prizemljen kao i ja — primijetili. — Još si uvijek isti stari puzavac.

Žoharko je dahtao i zgražao se.

— Zaboravi to, blesavko — reče — to je ionako samo za Umjetnike, Filozofe i Metafizičare (čak iako Filozofi i Metafizičari još nisu bili izumljeni), kužiš!

Na najbližem zidu pećine širila se velika mrlja medvjeđe masti. U njezinoj sredini bila je kriškica bizonovine. Crvene, zelene i smeđe biljke kočoperile su se oko toga. Mirisalo je kako je i izgledalo.

— Uuu...Interesantno... — rekoh.

— Remek-djelo, ljepotane — ponosno odvrati Žoharko. — Zovem ga »Čovjekova duša«.

— Uh... »čovjekova šuša«? Ovaj... zaista i nalikuje na to.

— Ne, ne, čovječe! Duša, a ne šuša! D-u-š-a!

— Ali, Žoharko, sricanje još nije izumljeno.

— Oprosti, zaboravio sam.

— U svakom slučaju — rekoh pokušavajući da ga oraspoložim — izgleda vrlo Umjetnički (ma što to značilo).

— Hvala, ljepotane — mrzovoljno će Žoharko.

— U čemu je problem, Žoharko? — upitah. Zaista je izgledao grozno.

— Nismo se najeli već tjedan dana.

— Što ne izađeš i kokneš medvjeda ili takvo što? — predložio sam

— Nemam toliko vremena da ga gubim u lovu — odgovori Žoharko pun indignacije. — Ja moram živjeti za Umjetnost!

— Proizlazi da ti i umireš za umjetnost — dobacih — nećeš baš mnogo toga naslikati ako si mrtav.

— Tako nekako — procijedi Žoharko — ali, ja sam ti u prvome redu

slab lovac. Sigurio bih gladovao i da cijeli dan provedem u lovu. Ili bi možda čak medvjed usmrtio mene. Ovako ja gladujem zbog Razloga.

Moradoh priznati da u tome bijaše smisla. Zoharko je prokleto kratkovidan. Također je strašno mršav. Pravi mršavko od četrdesetak kila.

— Mmmmmmm... — ustvrdio sam.

— Mmmmmmm... što? — zapita Žoharko.

— Pa, znaš starog Orlovara? On također ne može loviti. Ali zato pravi šiljke za koplja i trampi ih za medvjede. Možda bi ti mogao da...?

— Da uđem u biznis? — zavapi Žoharko. — Da postanem buržuj? Molim te? Ja sam Umjetnik! Osim toga — doda pun jada — ne znam kako se prave šiljci za koplja.

— Znam! — zaurlah. — Ti možeš prodavati slike!

— Ohladi se, ljepotane! —zarogobori Žoharko. — Ovaj... zašto bi netko trampio klopu za slike?

— Zato što... hm... pa...

— Čini se da baš moram gladovati.

— Samo čas. Hhm... ako nađeš nekoga tko bi dao njupu za slike, dat ćeš mi nešto da prigrizem, recimo... paaa, jednog medvjeda od svakih deset?

— Svakako — odgovori Žoharko. — Nemam što da izgubim!

— Znači dogovoreno?

— Dogovoreno, ljepotane! Tako sam izumio Proviziju.

• • •

Zatim sam posjetio Pauna koji je živio u najjezivijoj pećini planine, ispunjenoj kramarijom tipa ružičasto obojene losove kože, punjenih armadilja, i zidova prekrivenih sasušenim cvjetovima ladoleža. Iz nekog razloga, meni još nedokučivog, žene većine muževa papučića na planini davale su Paunu medvjede da sličnu mutljavinu načini i u njihovim pećinama. Sam Paun je prilično čudan. Bio je obučen u kožu, tijesnu kožu od sabljarke obojenu svijetloljubičasto.

— Zdravo, slatki — pozdravi me Paun dok sam ulazio u njegovu parfimiranu pećinu.

— Zdravo, Paune — rekoh uzrujano. — Jesi čuo za Žoharka?

— Žoharka? — zavrišti Paun. — Tog prljavog, ogavnog tipa? Tog beatnika s totalno neopisivom pećinom?

— Baš njega. Žoharka Umjetnika. Zaista je vrlo dobar Umjetnik. Uostalom, on je to i izumio.

— No što je s tom groznom kreaturom?

— Paa, znaš tvoj prijatelj Papagalo...

— Zaboga, slatki! — zahriplje Paun — ne spominji opet tog ogavnog Papagala u mojoj prisutnosti. Papagalo i ja smo dva svijeta. Ne znam što sam uopće ikada vidio u njemu. Postao je prava stoka.

Papagalo je... ovaj... Paunov prijatelj... ili je bio. Oni su... ovaj... izumjeli zajedno nešto. Nitko nije bio sasvim siguran što, ali smo ipak osnovali Društvo za zaštitu morala, zlu ne trebalo.

— Nda — promrmljah. — E pa ipak, Papagalo plaća Žoharku dvadeset medvjeda da mu oslika pećinu. Tvrdi da će imajući Originalnog Žoharka u svojoj pećini, tvoja špilja izgledati... ovaj.... »kao prava jazbina ljenivca, brlog«, čini mi se da su to bile njegove riječi.

— Oooooh! — zajauče Paun — oooooh! — Počeo je skakati po pećini lupajući svojim malim šakama po zidovima. — Taj monstrum! Ta grozomorna životinja! Oooooh, to je jezivo, eto što je to! Što da radim, slatki, što mogu da učinim?

— Paaa — nabacio sam — Žoharko je, znaš, moj bratić, i ja imam nekog utjecaja na njega. Čini mi se da bih ga mogao uvjeriti da oslika tvoju spilju a ne Papagalovu. Naročito ako bi ti platio trideset medvjeda umjesto dvadeset...

— Oh, hoćeš li, slatki? Hoćeš li zaista?

— Paaa, ne znam. Ti si mi zaista simpatičan, Paune, ali u drugu ruku...

— Lijepo, lijepo, lijepo te molim? Teško uzdahnuh.

— O. K., Paune. Nagovorio si me.

• • •

Tako je Paun dobio svog Originalnog Žoharka za trideset medvjeda. Sljedeće nedjelje posjetio sam Papagala i ispričao mu priču. Navukao sam ga da plati četrdeset medvjeda. Četrdeset i trideset su sedamdeset. To meni donosi sedam. Nije loše za nekoliko sati rada. Samo sada bih morao pripaziti da netko ne bi izumio porez.

• • •

Vidio sam Žoharka prošlog tjedna, nezahvalnika jednog. Preselio se u veću peićnu na zapadnoj strani planine. Ima novu leopardovinu i tri nove žene. Čak je izumio havana cigare, tako da ima nešto skupo za pušenje. Na žalost, otkrio je da mu više nisam potreban za sklapanje ugovora. Digao je cijenu na osamdeset medvjeda po slici. Ja, smušenjak, propustio sam da izumim ekskluzivni agencijski ugovor. Ne mogu bas sve izumjeti.

• • •

Žoharko je postao sasvim nesnosan. Sada priča o umjetnosti s malim »u« i o Medvjedima s velikim »M«. On je prvi filistar.

Dobit će već od svoje.

Kako ti se čini moja nova leopardovina? Hoćeš li jednu od mojih havana cigara? Jesi li već upoznao moju novu ženu? Jesi li Vidio moju novu pećinu?

Ja sada mogu da kupim i prodam Žoharka. Ja sam prvi financijski magnat. Kako sam to postigao? Paaa...

Veprić je bio planinska protuha. Nikada nije potkresivao bradu. Nije imao ženu, čak ni ružnu. Leškario je po cijeli dan u okolici svoje blatne spilje, ne radeći ništa osim što je povremeno podrigivao. Pravi dripac!

No, čak i mamlaz poput Veprića može bacati medvjeđi loj i bizonovinu na zidove pećine. Načinio sam od Veprića Umjetnika. Uspio sam to objašnjavajući mu da može dobiti pedeset medvjeda dnevio pukim bacanjem loja i bizonovine na zidove tuđih spilja.

To je odgovaralo Vepriću.

Ovaj put nisam zaboravio da izumim ekskluzivan agencijski ugovor.

Bio je to novi desetpostotni ugovor. Veprić je dobivao deset posto!

Tada sam pohodio Paunovu pećinu. Deprimirajući sam se zablenuo u Žoharkovu slikariju.

— Što je ovo? — upitah prezirno.

— To je, slatki, Originalni Žoharko — zapjevucka Paun samodopadno. — Zar nije božanski? Tako senzibilan, tako otmjen, tako gracilan, tako...

— Žoharko! — zatulih. — Ti se šališ. Zar taj neopseudo-klasičnomoderan prikan nije izumro s brontosaurima? Ti si miljama iza vremena, Paune — grmio sam upravo izumijevajući Umjetničkog Kritičara. — Umjetnik današnjice je Veliki Veprić!

— Veprić? — zacvili Paun. — Veprić je sirov, sirov. Priprosta, glupa, smrdljiva spodoba, običan dripac. Zar nije cijela njegova pećina jedna bijedna masa pomija?

— Točno — potvrdih — to je baš izvor njegove veličine. Veprić je začetnik planinske Pomijske Umjetnosti.

— Oooooh... Koliko stoje slike Velikog Veprića?

— Stotinu medvjeda po komadu — odvratih gordo. — Papagalo je već ugovorio da...

— Rekao sam ti da više nikada ne spomeneš tu individuu preda mnom! — kriještao je Paun. — On ne smije ukrasti Originalnog Veprića od mene, razumiješ li? To jednostavno ne bih mogao medvjednuti (ta riječ, koju sam upravo izumio, poslije zamijenjena smiješnom kovanicom »podnijeti« !) Ali sve to je strašno skupo...

Uputih Paunu svoj najrazumijevajućiji osmijeh.

— Paune, stari moj, imam poslovni prijedlog za tebe... Dakle, tako vam je sve to išlo. Pogodili ste, od tada, kad god je Paun sprčkao neku od svojih majstorija u papučarskim spiljama, to je uvijek uključivalo bar jednog Originalnog Veprića, ili možda par Originalnih Pužića — Pužić je novi bezvezni Umjetnik koga sam imao pod ugovorom. Ja prodajem slike Paunu po stotinu medvjeda, a on izmuze svojim naivčinama — ovaj, klijentima, dvije stotine medvjeda za istu hrpu medvjeđe masti i bizonovine. Paun to zove Unutrašnja Dekoracija.

Ja to zovem »Civilizacija«. Možda će to biti posljednja u narednih nekoliko mjeseci, ako budem imao sreće.

Objavljeno prema dogovoru s G.P.A München

PRIKAZI ● VIJESTI ● OSVRTI
DOGAĐAJI ● POLEMIKE

Pihač drugi put među Poljacima

Među međunarodnim odjecima ovogodišnjeg SFerakona, jedan od prvih je bio dogovor — postignut na tome skupu — Između našega SF-pisca Branka Pihača i urednika SF-lzdanja varšavske izdavačke kuće »KAW» o izdavanju već druge zbirke Pihačevih priča u toj kući. Ta će zbirka, opsežnija od prve, sadržavati novija djela tog zagrebačkog autora (Osveta profesora Apiusa, Predmet 7364/SP, Pitanje, Prometheus, Đavolji vrtovi dra Hirnemiusa i Posljednja poruka), priče objavljene u toku posljednje tri godine u SIRIUSU, dok će naslovna priča zbirke biti »Mačje oko«, dosad neobjavljena.

Velemajstori ilustracije u SF-u: Christopher Foss

Christopher Foss je autor mnogih naslovnih stranica i postera što ilustriraju djela s područja znanstvene fantastike. Neobične rakete, svemirski brodovi i terenska vozila na kojima svjetlucaju bezbrojna svjetla i koji bojom često podsjećaju na opasne gmazove a svojim dimenzijama premašuju sva očekivanja. Dok promatramo njegove ilustracije, osjećamo beskonačnost prostora. Iznenađeni smo kad nalazimo brodove kojima mogu putovati cijele civilizacije i kojima bi se svi stanovnici našega planeta mogli prevesti na druge sunčane sisteme. Ostvarenjima Chrisa Fossa nije mjesto na Zemlji nego u svemiru.

Zbog čega se Fossove svemirske lađe i nama strani krajolici ipak doimaju tako uvjerljivo? Lako se može odgovoriti na to pitanje. Foss je u više navrata govorio kako su njegovi svemirski brodovi toliko staromodni da bi se već mogli uvrstiti u povijest. Očito je da mu kao uzori za ideje vrlo često služe avioni, rakete, automobili i arhitektura iz našega doba. Koliko se puta može prepoznati model koji je Fossu poslužio kao predložak! Donekle starinski vid njegovih uobličavanja, i izuzetna preciznost pri slikanju i najnevažnijih pojedinosti, pobuđuju mnogo pažnje. Njegovi gradovi, brodovi, transportni sistemi i krajolici pobuđuju iznenada osjećaj familijarnosti: gledalac ih već poznaje, čini mu se kao da ih je već negdje vidio — zamisli, ili čak pojedinosti, uzeta su iz svijeta koji nas okružuje. Njegove slike nisu nam tuđe, a izvanredna preciznost crteža pobuđuje

osječaj realnosti. Gledatelju se čini kao da i sam može otkinuti djelić budućnosti, kad mu Foss već pomaže na tome putu. Fossova su uprizorenja istodobno i prethodnici i zaboravljeni ostaci svemirskoga doba.

* * *

Christoper Foss rodio se u ožujku 1946. u Devonu, na jugu Velike Britanije. Već kao dječak istraživao je napuštene željezničke pruge i iskorištene rudnike što ih je nalazio na zapadu svoje zemlje. Gradio je minijaturne željeznice i od različitih otpadaka sastavljao parne lokomotive. Na učiteljev je poticaj počeo crtati krajolik, no i dalje je pravio modele svih vrsta koristeći se kojekakvim otpacima.

Za školovanja u Dorsetu često je odlazio u obližnji Poole da slika poluzapuštene dokove i lučke uređaje. I ondje je od krhotina ponovo sastavljao lokomotive i druge strojeve svih vrsta, i zatim ih slikao. Oduševljavao se brzinama automobila, živim bojama i nevjerojatnim dostignućima tehnologije. Svoju je maštu pothranjivao razgledavanjem divovskih utvrda što su ih izgradili Nijemci pošto su zaposjeli otok Guernsey. Kako je na otoku imao rođake, često je ondje gledao kako se divovski stupovi i opkopi kupaju u suncu. Uživao je u igri sjenki što su skrivale promatračnice i puškarnice. Nema nikakve sumnje u to da su ti posjeti otoku uvelike utjecali na njegov opus, jer je igra svjetla jedan od najvažnijih elemenata njegovih ilustracija.

Chris Foss je želio postati slikar već vrlo rano, a po želji roditelja počeo je 1964. studirati arhitekturu na sveučilištu u Cambridgeu. Budući da je smatrao da mu studij arhitekture ograničava stvaralački rad, prestao je studirati i zaposlio se. Jedan od njegovih prvih prodajnih uspjeha bio je strip na šest stranica što ga je otkupio američki časopis »Penthouse«. Urednik toga mjesečnika isplatio je Fossu čak i predujam, što mu je omogućilo da se neko vrijeme posvećuje isključivo slikarstvu.

Oduševljenje tehničkim dostignućima, kao i okolina što je Fossa okruživala u mladosti, bili su izuzetno važni za njegovu karijeru, no bilo je potrebno i te kako mnogo vježbe i rada dok je usavršio svoju slikarska tehniku. U početku je crtao najrazllčitije naslovne stranice, među kojima je bilo i nekoliko pravih packarija, i to kad je slikao ljudske likove. S vremenom je postao prepoznatljiv u prvome redu kao izvanredan tehnički ilustrator, jer su se na njegovim slikama pojavljivali likovi podmornica, letjelica, svemirskih brodova i različitih arhitektonskih zamisli.

Chris Foss je u ranim šezdesetim godinama poslao poznat u cijelome svijetu prikazivanjem svemirskih brodova. Divovska meduzvjezdane letjelice, oslikane živim bojama, postale su prepoznatljivi znak njegovih ilustracija. Izdavači SF književnosti — koji znaju da većina čitalaca tu književnu vrstu i dalje izjednačava s letovima u svemir i bizarnom tehnologijom — postali su glavni kupci Fossovih ilustracija.

Želeći što vjernije naslikati mehaničke pojedinosti divovskih konstrukcija što lebde u svemiru, Foss prevodi mnogo vremena proučavajući transportnu mehanizaciju i strojeve dvadesetog stoljeća. Proučava u prvome redu osnovne principe na kojima djeluju pojedini strojevi, a to znanje žatim — u trenutku nadahnuća — upotrebljava dok slika krajolike i mehanizaciju budućnosti. Foss smatra da zapravo i nije ilustrator SF književnosti, nego da bi mu prije pristajao pridjevak ilustratora znanstvenih činjenica, jer njegova djela prikazuju bližu budućnost, udaljenu od nas možda jedva 150 godina.

Medu najnovija Fossova djela ubraja se i bogato ilustrirana trilogija Isaaca Asimova Foundation, Foundation and Empire i Second Foundation (posljednja omotna stranica ovoga SIRIUSA!). Nekoliko njegovih naslovnih stranica preštampala je u nas izdavačka kuća Prosveta iz Beograda na knjigama iz svoje biblioteke Kentaur.

Foss priznaje da su na njega snažno utjecali nizozemski slikari 14. stoljeća, u prvome redu zbog pomnoga opažanja pojedinosti i njihova prikazivanja. Njegov je stil slikanja pod snažnim utjecajem J. M. W. Turnera, virtuoznog slikara krajolika, mora i igara svjetla. No na njegovo djelo najviše utječe tehnologija dvadesetoga stoljeća, a od modernih slikara Terence Cuneo, čija ulja s golemim strojevima, te slike željeznica i parnjača što se probijaju kroz noć, ostavljaju na njega nezaboravan dojam. U svojim djelima često prikazuje sićušne ljudske likove, koji su prava suprotnost divovskim brodovima iz budućnosti. Time postiže dramatski učinak veličanstvenosti u kojoj je čovjek, kao majušni atom, postavljen u okoliš velebnih dimenzija. Takav se dojam može opaziti i u djelima slikara Brueghela. te u ilustracijama SF literature Jima Burnsa.

Chris Foss vjeruje da budućnost pripada čovjeku, a ne stroju. Njegov je pogled na svijet optimističan, iako mu je jasno da će čovječanstvo dovijeka živjeti u sukobima s prirodom, ostalim živim bićima i drugim civilizacijama. Pred ljudskom vrstom uvijek će stajati izazov nepoznatoga, i stoga nije čudno da se Foss često koristi rasprsnućima svemirskih

brodova, da često slika dvoboje mehaničkih čudovišta i njihove ostatke što lebde u praznini svemira.

Foss troši mnogo vremena na izradu pojedinih ilustracija. Na poseban se način koristi uljnim bojama koje se mogu nabaviti samo u SAD, no pri slikanju upotrebljava običan kist i rasprskivač. Nema sumnje u to da mu je poznavanje arhitekture mnogo pomoglo, jer njegove konstrukcije nisu krhke, nego se stapaju s okolišem i čvrsto su građene.

Fossova mašta i njegove ideje, uvelike utječu na mnoge ilustratore. Mnogobrojni oponašatelji koji su se pojavili posljednjih godina pokušavaju mu preoteti glas najboljega tehničkog ilustratora SF književnosti. Kvaliteta Fossovin ilustracija posljednjih godina donekle opada, mnoge njegove slike samo su blijede kopije njegovih prijašnjih djela, sve se više gubi u kompliciranosti strojeva i isticanju pojedinosti. Često i upotrebom odviše kričavih boja razbija jedinstvo slike koju je naslikao.

Mnogi ilustratori, koji su ga u početku samo kopirali, već su razvili vlastiti stil i mnoge ilustracije početnika kao što su Tony Roberts, Bob Layzell. Angus McKie. Colin Hay, Tim White, Peter Elson i u prvome redu Jim Burns, nadmašuju i najbolje Fossove ilustracije tehničkoga aspekta naše civilizacije.

Pitanje koje nam se bez dvojbe nameće jest: kolika je umjetnička vrijednost Fossovih slika? Na žalost, Christopher Foss nije umjetnik, on je samo ilustrator tehničkih aspekata naše bliže budućnosti, a ako se nekim svojim slikama i uspio približiti umjetničkome izrazu, to je prije izuzetak nego pravilo.

Fossova druga životna karijera, rad na filmu, počinje tek nedavno. Njegov prvi prodor u svijet filma bio ie 1975. kad je Alejandro Jodorowsky, filmski redatelj iz Pariza, vidio nekoliko njegovih naslovnih ilustracija i pozvao ga na suradnju. To su bili prvi pokušaji da se snimi film »Dune«, prema istoimenome romanu Franka Herberta. Jodorowskome je bio potreban netko tko bi bio sposoban kreirati prizore s planeta Dune, sagraditi nastambe, prijevozna sredstva i svemirske brodove njegovih stanovnika.

Kad je u jesen 1975. Chris Foss stigao u Pariz. Jodorowsky mu nije postavio nikakva ograničenja niti mu je određivao način na koji može stvarati. Dao mu je slobodu da slika i stvara onako kako je to sam zamislio. Foss je stvorio svijet pustinje s velebnom palačom imperatora, vladarevo

osobno vozilo (na prerađenoj kamionskoj šasiji!), naslikao je zračne transportere opojnih mirisa i rezervoare za taj glavni izvozni proizvod planeta. Nadalje, kreirao je gusarske borbene letjelice i admiralski svemirski brod koji ničim ne podsjeća na tipove raketa koje poznajemo danas.

Bez obzira na to što »Dune« tada nije bio snimljen. Fossa su upoznali ljudi koji se bave filmom, pa je otada surađivao kod snimanja mnogih SF filmova. Među njima je svakako najslavniji »Superman«, koji je u kolovozu 1979. na 37. kongresa SF u Brightonu dobio nagrada Hugo kao najuspješniji SF film godine, te SF film »Alien« (Osmi putnik) kod kojega je surađivao s umjetnikom fantastičkoga slikarstva H. R. Gigerom.

Christopher Foss je u svijetu SF ilustracije značajan u prvome redu zbog utjecaja što ga ima na one koji ga oponašaju. Foss nije umjetnik, samo je tehnički ilustrator te vrste umjetnosti. SF ilustracija je tek u povojima. Vjerojatno će se ljudi ubrzo dosjetiti da na naslovnoj stranici SF knjiga ilustratori mogu naslikati i druge elemente, a ne uvijek samo svemirske brodove.

Chris Foss je nezaobilazni međaš u razvoju SF ilustracija, mnogi će ga ilustratori zacijelo još dugo oponašati, a pojavili sa se već i novi — kao na primjet Jeff Jones — koji su otvorili nova vrata ilustraciji djela znanstvene fantastike. A oni su i svjesni toga da je SF ilustracija, kao i sama SF književnost, sama jedan od vidova čovjekova doživljavanja vanjskoga svijeta.

ŽIGA LESKOVSEK

• Naslovna stranica ovoga SIRIUSA: ilustracija Christophera Fossa.

SF ILUSTRACIJA -TEMPIRNA BOMBA APSTRAKCIJE

(dodatak antologiji SF ilustracije — osobni pogled)

Čuvena Claresonova antologija kritičkih tekstova o znan-fanu (1971) u kojoj su sakupljeni izvrsni tekstovi od Kagarlitskog, Barda, Michela Butora, Juditih Merill, Hillegasa, Lema itd, ne bez razloga na koricama knjige nosi naslov uvodnog Claresonova poglavlja »Sf — druga strana stvarnosti«. U tom opsežnom dijelu, niz autora ukazuje na bitnu značajku znan-fana, koja — sažeto — znan-fan izravno suprotstavlja stvarnosti, jer poetika njegove stvarnosti počinje ondje gdje naša uobičajena predodžba o njoj završava. Vizualizacija te druge strane stvarnosti«, na žalost ne

odgovara maštovitom opisivanju njenih neslućenih dimenzija u prostoru i vremenu. Obično su to vrlo prozaični stereotipovi, u osnovi vrlo ograničene ikonografije (BOČ. raketa, tip u skafandru, krajolik sa dva-tri sunca), i čak, rekao bih. ograničene kolorističke skale koja operira vrlo jeftinim efektima konstrastiranja svijetlo-tamnih tonova. Sa stanovišta vizualne kulture dvadesetog stoljeća, ikonosfera znan-fan ilustracije pripada nižim slojevima subkulture, gdje se dodiruje sa kičem. To je sloj kojega ispunjava propaganda coca-cole, ženske kozmetike, sredstava za pranje rublja, novo komponirane glazbe itd. To je za znan-fan gorka istina, koja komparativnom analizom socio-kulturnog konteksta i vizualne kulture može biti opravdana, ali teško da može naći neki smisao sa stanovišta iskustva moderne umjetnosti s kojom je znan-fan, da tako kažemo, zajedno rastao.

Razumljivo je da ilustracija znan-fana u herojsko vrijeme Gernsbackovog prodora prije 1930. nije mogla krenuti s nekim revolucionarnim likovnim konceptima. Taj socio-kulturni kontekst određivao je ustvari takav tip ilustracije koji je trebalo da bude »svakom razumljiv«, a svakom, tj. širokom i šarolikom društvu kupaca jeftinih magazina, razumljivo je bilo ono što se prepoznavalo na prvoj razini likovnog očitavanja. Talentirani umjetnik Gernsbackove ere Frank R. Paul imao je vrlo ograničeni prostor za iskaz svoje kreativnosti; on je naprosto trebao ilustrirati narativni predložak, i to realizirati na atraktivni i komunikativni način — što je on i postigao. Međutim usporedimo li Faulove rane ilustracije s kasnijima, vrlo jasno je uočljivo da kod njega pema neke posebne evolucije, već da ponavlja vlastiti stereotip iz doba »Amazing" Stories«. Dobro, možemo reći da je to osobna tragedija umjetnika koji se vrti u krugu, ali što reći za Kellyja Freasa. koji je u vrijeme kada je Paul uspješno stvarao temelje znan-fan ilustracije bio mala beba. a ni za zeru se nije pomakao od stereotipa stvorenog ranije. Još gori slučaj je s ilustratorom magazina »Galaxy«. Edom Emshwillerom, a da ne spominjem cijelu plejadu ostalih koji su pedesetih godina, u doba poratne ekspanzije znanfan magazina opremali ilustracijama naslovne stranice. Virgil Finlay je možda zaista izuzetak, ali samo po svom tehničkom umijeću. Svi ostali, a čisti je gubitak vremena navoditi sva ta imena, čvrsto se bizantinski drže arhetipskih uzoraka koji pokazuju sve veći raskorak između narativnog predloška i njegove vizualizacije. Jer ako ćemo pravo, banalno je, na primjer, na naslovnoj stranici »Lijeve ruke tmine« naslikati neki smrznuti zamak. kada znamo kud hrli misao LeGuinove. banalno je na koricama »Ja. Robot« naslikati robota. Koje 1i imaginacije, maštovitosti! Literatura je otišla u

bespuća mašte mnogo dalje od slikanog predloška.

Problem je naizgled nerješiv. Realno gledajući, praktički je nemoguće likovno iskazati sve one maštovite ekstrapolacije s kojima operira znanfan. Knjiga se mora prodavati, a korice, tj. oprema knjige, dio su marketinga. Tu ne smije biti greške. Ali ipak, nemojmo to uzeti kao neku teoretsku spekulaciju, ipak, vrijedi se zapitati, jer o znan-fahu imamo visoko mišljenje, ne zaslužuje li znan-fan nešto bolje. suvremenije, nešto što je drugačije od jeftinog mimetičkog surogata kakav danas harači vizualnom predodžbom tog maštovitog književnog žanra. Moć literarnog zamišljanja je tolika da se čovjek katkada smrzne. I sad pitanje: ako smo u stanju da prihvatimo takvu apstrakciju kao što je Lemov »Solaris«, ili jezivo maštovite spojeve kakve nam daje Harlan Ellison. dakle ako smo u stanju da sviješću i osjećajima shvatimo (što više, i volimo) takve apstrakcije, koje dakako nismo niti vidjeli niti doživjeli, kako to onda da uzdižemo nad tako diletantskim ostvarenjima koji ne samo da su daleko od »druge strane stvarnosti«, već i ovu stvarnost imitiraju na najprizemnijoj razini. Odgovor: meni se čini da se likovno krećemo u okviru jedne konvencije koja u jednom povijesnom času razvoja znan-fana i nije mogla drugačije izgledati, ali koja danas, kad je likovna umjetnost osvojila područje kompjutera (kompjuterska grafika), područje meta-svijesti (nadrealizam), područje egzaktnog proučavanja vizualnih fenomena (konstruktivizam, geometrija) i područje nesvjesnog automatizma (tašizam. ekspresionizam), područje urbane ikonografije (pop-art) itd. izgleda potpuno anakronična a odnosu na poetika znan-fana. Realistički modeli u umjetnosti pripadaju prošlosti ili naivi, a znan-fan je — znamo — nimalo naivan, a prošlost mu je nenoznata vremenska odrednica. Što dakle raditi? Uvesti apstrakciju na korice znan-fana? Ne treba biti toliko radikalan. Ali uzdisati nad šarenim sličicama »druge strane stvarnosti« nikako ne odgovara glazbi sfera koju osluškujemo tamo gdje prestaje stvarnost. A prestaje — rekli smo — tamo gdje počinje znan-fan.

Želimir Koščević

SFerakon

SFerakon već postaje tradicija. Svake godine u veljači okupljaju se ljubitelji znanstvene fantastike u Zagrebu, u Društvenom domu Peščenica na velikom druženju, razmjeni mišljenja i iskustava, na velikoj fešti SF-a koju organizira SFera Društvo za znanstvenu fantastiku.

Ove godine SFerakon je održan od 22. do 24. veljače. Bilo je to sedma

konvencija SF-a u Zagrebu i krasile su je sve značajke takvog okupljanja — fanovi, gužva, filmovi, video, računala, tribine, nagrade, izložbe, gosti, šank,... Posjetilaca, bolje rečeno sudionika, bilo je iz svih krajeva zemlje. Svaki dan hodnicima i dvoranama vrludalo je i zabavljalo se između dvije i tri stotine zaljubljenika znanstvene fantastike što daje ukupno skoro osam stotina posjetilaca. Zvuči impozantno ali ipak u duši ostaje tračak razočaranja. Najbitnije na konvencijama je druženje, prijateljstvo stvoreno kroz zajednički hobi, zajedništvo gotovo podignuto na nivo bratstva. Prošle godine toplina takve atmosfere bila je glavna značajka SFerakona. Ove godine mogla se naslutiti samo u tragovima. Možda je uzrok u obilju atraktivnih video programa i tribna tako da nije ostalo vremena za najobičnije druženje. I posjet je bio manji od očekivanog. Inflacija je dohvatila i ovu manifestaciju znanstvene fantastike, prvu takvu domaću priredbu koja je ušla u međunarodni SF kalendar.

• POČASNI GOSTI

Ukras svake konvencije su počasni gosti, fanovskim žargonom rečeno — GoH-ovi. Uz suradnju Talijanskog kulturnog centra ove godine su iz Italije došli Gianfranco Viviani, vlasnik i direktor talijanske izdavačke kuće Editrice Nord koja se bavi isključivo čistom i znanstvenom fantastikom, te Daniela Piegai, književnica, dobitnica nagrada »Mary Shelley« za SF priču. Pomoć Francuskog instituta u Zagrebu bila je dragocjena za dolazak Richarda D. Nolana (pravim Imenom Oliviera Raynauda) mladog pisca, teoretičara i izdavača koji je proveo »nezamislivo« — uređuje za američko tržište ediciju s evropskim djelima »Terra SF«. Razgovori sa počasnim gostima bili su izuzetno zanimljivi otkrivajući da i u Italiji i u Francuskoj postoji veliko zanimanje za SF ali da se domaći autori nalaze u svojevrsnoj krizi, i da aktivnosti fandoma moraju biti znatno veće. Ostvareni su i neki poslovni dogovori, ali o njima će nas već na vrijeme obavijestiti autori kada im nešto bude objavljeno.

Stalni gost SFerakona. drag i svima znan je Andrzej Wojcik, poljski izdavač i kritičar, funkcionar u European SF Society. O svom poslu evropskog ambasadora SF-a đonio je svježe novosti i opet nas podsjetio na bujanje znanstvene fantastike u Poljskoj gdje se časopis »Fantastyka« i SF knjige tiskaju u tiraži preko 200.000 primjeraka. Pravi Eldorado.

• TRIBINE I PREDAVANJA

Godinama se nastoji osigurati što bolji, stručniji i autoritativnijl program predavanja i razgovora na našim konvencijama. Na žalost i SFerakon se ne

može pohvaliti izuzetno brojnim tribinama. Naravno, do krajnosti su »izrabljivani« GoH-ovi i s njima se puno razgovaralo, a priključili su se i Borivoj Jurković. urednik »Siriusa« i Slobodan Čurčić. pisac i prošlogodišnji dobitnik nagrade »SFera«. Goran Hudac, također laureat, održao je predavanje o mogućnostima života na drugim planetima. Zasjedanje jugoslavenske sekcije World SF-a, udruženja profesionalaca bilo je odličan uvod za okrugli stol o domaćem SF-u i fandomu. Bio ie to izuzetno brojan skup, čak veći i bolji nego onaj na neslavnom Yukonu u Ljubljani. Prisustvovali su predstavnici iz Ljubljane, Skopja, Beograda, Ohrida, Saraje-va, Osijeka, Novog Sada, mnogih drugih gradova i naravno najviše lz Zagreba. Nekoliko sati razmjenjivala su se mišljenja fanova, pisaca, izdavača,... Doznali smo da će Skopljanci ovogodišnji Yukon organizirati na nov, potpuno domaći način, da »Pulsar« i »Lira« pripremaju zajednički fanzin, da klub u Osijeku dobro napreduje, za razliku od Ljubljanskih koji stagniraju, da u »Lazaru Komarčiću« također ne cvjetaju ruže, da privatni izdavači imaju sve više teškoća, a da društveni rade stihijski i samovoljno, da se u Sarajevu pri filozofskom fakultetu priprema serija predavanja o SF-u sa eminentnim poznavaocima, da SF sve više prodire i na radio valove, da je nužno bliže druženje i suradnja svih fanova.

• STRIP

Prošla godina nekako je bila u znaku stripa pa je tako i šlager SFerakona bio strip. Sjetimo se — u Vinkovcima je održan izuzetno uspješan prvi salon domaćeg stripa, na 16. međunarodnom festivalu stripa u Lučci »Strip Art« je proglašen najboljim dobivši statuu »Yellow Kid«. Veljko Krulčić je uredio Antologiju hrvatskog poslijeratnog stripa, najavljena su brojna nova izdanja, a naši autori su sve prisutniji u svjetskim revijama. Žiri »Poleta« (Veljko Ktulčić. Neven Antičević. Slavko Draginčić. Zdravko Župan. Ciril Gale) dodijelio je nagradu za najbolji domaći strip prošle godine Radovanu Devliću i njegovu »Machu Picchu«. Nagrada mu ie trebala biti dodijeljena na Sfera-konu ali je on na žalost u to vrijeme bio u bolnici zbog povrede noge. Zanimljivo je da su svih 10 stripova završnog kruga glasanja bila iz domene znanstvene ili čiste fantastike, i Skupa sa Galerijom »Događaja« na SFerakonu je organizirana izložba »Flash i sinovi« na kojoj su svoje SF strip radove izložili Radovan Devlić. Vjekoslav Ivezić, Zoran Janjetov, Igor Kordej, Rajko Milošević-Gera, Dejan Nenadov, Željko Pahek, Julio Radilović — Jules, Milan Tomas, Krešimir Zimonić. a izložen je i dosad neizlagan originalni rad Andrije Maurovića »Ljubavnica s Marsa«.

Znatnu pažnju posjetilaca privukao je i okrugli stol o stripu u kojem su

sudjelovali Kordej, Janjelov, Nenadov, Krulčić i Antjćević.

Bio je to pravi strip doživljaj kakvog dugo nije bilo u Zagrebu.

• PRATEĆE PRIREDBE

Vrlo zanimljivi bili su i likovni izložci. Svoje SF radove izložili su Višnja Terek, Mladen Lugomer, Vladimir Samobor, Zeljko Pahek, a originale naslovnih stranica »Siriusa« donio je Miroslav Sinovćić.

Velika gužva vladala je oko računala gdje su se igrale brojne igre, a zanimanje je izazvala kaseta sa pet igara koje su izradili članovi SFerine sekcije. Igrale su se i igre na ploči, a kompjuteraši su stalno ispisivali krijesnicu sa tekućim informacijama, oglasima ili muzičko zabavnim blokovima.

Antikvarijat sa starijim »Siriusima«, starim ali i novim knjigama, iako ne non-stop, ipak je funkcionirao.

Filmski program i naročito video program bili su ipak najposjećeniji. Mogli su se pogledati znanstveno popularni filmovi ali je pažnju plijenio samo atraktivni program svjetskih hit filmova još neviđenih u Jugoslaviji.

• NAGRADA SFERA

Najveće uzbuđenje kao i uvijek izazvala ie dodjela nagrade »SFera«. Već petu godinu dodjeljuje se ta nagrada za najbolja ostvarenia SF-a u Jugoslaviji, popularno i inozemstvu nazvana Jugo-Hugo što je i kod nas sa simpatijama prihvaćeno.

Ove godine dodijeljeno je četiri povelje »Sfere« za izuzetan doprinos popularizaciji žanra. Dobili su je Galerija studentskog centra (prvi sajam SF u Jugo¬slaviji 1972. godine, prvi Jukon 1977, brojne SF izložbe, predstave i manifestacije. Talijanski kulturni centar (surađuje sa Društvom praktički od osnutka, brojne su zajedničke akcije, materijalna pomoć, pokroviteljstvo izložbi, Željko Pahek (vrsne ilustracije »Kentaura«, SF stripovi) i Boban Knežević (možda najzaslužnija povelja — samostalni izdavač koji je uredio najbolju SF zbirku kod nas do sada, uložio znatna svoja sredstva, angažirao natječajem domaće pisce za zbirku priča, duša kluba u Beogradu, stari fan, vrsni pisac).

Produkcija romana prošle godine bila je i mršava i ne baš kvalitetna. Pominjanje zaslužuje samo »Regata Plerus« Nikole Panića ali nedovoljno

za dodjelu nagrade ove godine.

Nagrada za priču prvi put nije dodijeljena za priču objavljenu u »Siriusu«. U konkurenciji su bile »Plakon« Mikuličića. »Nokturno« Biljane Mateljan. »Protiv Irvinga« Bobana Kneževića. »U potjeri za svjetlom« Darija Dokića. »Tri ćutne ili pak bešćutne varijacije...« Zdravka Valjka, a nagradu za najbolju SF priču prošle godine dobio je Hrvoje Preić za priču »Ana s onu stranu zrcala«, objavljenu u prvom broju »Erotike«.

SFerakon je prošao, priprema se Igrakon. dolazi Yukon, najavljuju se nova SF izdania. Orwellova godina je prošla, čekamo Pekićevu »1990.« i bolje dane domaće znanstvene fantastike.

Za SIRIUS...

• Prva priča koju ste poslali u prvome mjesecu ove godine ima naslov **Nečista hči**, a kad sam je pročitao, pomislio sam: eto, makar je posrijedi kći, ipak je »prvo, pa muško« — bit će vrhunski mjesec, a možda i godina, po kvaliteti priča što će pristizati. Naime, ta je priča, najblaže rečeno, jedna od najboljih što su dosad pristigle a SIRIUS (a to nije samo moje mišljenje!) i svakako je prva u »repu« za objavljivanje, dakako, čim bude prevedena.

• Reći ćete, dragi čitatelju: pa eto, jest vrhunski mjesec, pogledajte samo koliko je priča »za«! E, pa nije! Držeći se ustaljenih kriterija (ne vjerujem da sam bio pod dojmom čitanja priče Nečista kči!), ustanovio sam da bi svim ostalim pričama umjesto »za« bolje pristajala oznaka »možda, jednom, za«. Evo;

• **Psiborobot** je zanimljiva čitka priča o odnosu čovjeka i robota; ako je prilikom prevođenja skratimo, pojačat će se njena najveća kvaliteta — tempo, živost. **Klopka** sadrži (možda) nepotrebnu antropomorfizaciju jedne prirodne pojave; kvaliteta joj je to, što je sve to učinjeno vrlo dobro. **Daždevnjaci** su dobra psiho-priča s labavim znanstvenim tumačenjem osnove, uzroka i razloga metamorfoze (koja je okosnica Vaše priče). **Čelični momak** je u ovoj verziji kraći i kompaktniji. U redakciji se može izbaciti i jedan suvišan redak (u kojemu se implicira da je inspektor znao što se zbiva) jer je u proturječju s ostalim tekstom. **Šutnja zlata vrijedi** je, ovako skraćen, bolji (unatoč Vašem suprotnom mišljenju!); skratili smo i onaj dio sa skladištem, jer je to gotovo isto što i »Otimač izgubljenog kovčega«, **Nidar** je ovako prepravljen pogodan upravo za nekakvo omladinsko izdanje SIRIUSA. **Trintih** je feministička priča, koja je dobra uglavom samo zbog toga. **Hodnici metroa**: verzija koja je bolja od prošle, no izvrsna naracija ne znači i da je sve to SF. **Dobra procjena** je dobro procijenjena: kombinacija vica i humoreske mogla bi, kad (i ako) bude objavljena, izazvati novu polemiku u stilu Hloygea. **Tajna gospodina Hamiltona**, ovako skraćena u humorešćicu, dogurala je do toga da bi jednoga dana (mjeseca, godine, stoljeća) mogla postati javna, ako dočeka red za objavljivanje u SIRIUSU. **Toranj** ima ideju koja bi se mogla bolje (tj. s manje patetike, a opširnije) obraditi. **Luna-park** je OK pričica, pogotovu kad bi joj se početni dio skratio za nekoliko stranica.

• I tako. Mnogo spomenutih, a nijedna (osim prvospomenute) doskora objavljiva. S ostalima je još gore:

.... nije za SIRIUS

• **Filodendrona** bi bila dobra priča strave, da nije tako naivna (svršetak joj je predvidiv već na početku!), i da je SF. **Drevesa** nisu samo takva (naivna), nego i odveć zapetljana (odnos m—ž idealiziran, nesreća inscenirana gotovo bespotrebno, pitanje muškarčeve svijesti ostaje otvoreno). **Kako dolgo še do jutra**. Najprije: čemu citat na početku priče? Je li to dokaz (ili navještaj) da koješta znate, ili povezivanje Vaše priče s literarnim predloškom (i uspoređivanje s njim)? — Općenito, citati s područja znanosti dokazuju da niste filistar; Newton i Einstein su vrlo upotrebljivi jer unose mnogo plemenitosti i mistike; citati starih Grka su vrlo rafinirani naročito ako su napisani grčkim pismom i bez prijevoda. Biblijski citati su tako masovni, da su već postali neukusni. Hajam je već zaboravljen. Najgore je kad autor ne koristi citat samo kao nadahnuće, nego svoju priču jednostavno nastavlja na njega. Na žalost, u ovom slučaju priči (ni Vama kao autoru) nije pomogao ni slavni Leonardo. Tri je priča vrlo kratka naslova i vrlo dugoga pripovijedanja, koje ne opravdava svoju dužinu. Početak je zanimljiv (antiutopijsko društvo i nehumani odnosi što vladaju u njemu), no teme slijedi odisejada glavnoga junaka, kojoj se ne nazire nikakav smisao. Tu su mazohizam i sadizam, bez ikakva razloga, na 70 stranica, prožeti besmislenim zapletima, koji glavnoga junaka mogu označiti samo kao duševno poremećenu osobu. Priču (zapravo: novelu!) treba preraditi, skratiti za petnaestak stranica, s naglaskom na broj tri(!). **Planet šarenoga kamenja** je dovoljno šaren samo za neki školski list. **Zima 2002**. je samo po naslovu SF. **Feniks** (pjesničko viđenje stvaranja svijeta) nema veze sa SF-om; **Susret** također. **Alkalna pustinja** je vrhunska priča za list koji je manje zahtjevan od SIRIUSA. **Penzioner** je zreo za punu mirovinu (od silne starosti ideje). **Militaristi** su osrednji militaristički vic. **Prva pobeda** bi osvojila prvo mjesto u nekom listu prvoškolaca. **Saopćenje** ne govori ni o čemu. **Egoista** je čisti plagijat scenarija Dude Vukojeva za strip objavljen u Spunk novostima 2/84. Zar »autor« misli da smo nepismeni? **Besmislica** bi imala smisla samo kao prilog u nekom šahovskom listu. **Gosti** nisu gosti ni u SF-u, a **Nesporazum** nije dobrodošao — nigdje. **Bolero** je lagana satirica u kojoj su ili bog ili Eisenhower suvišni rekviziti. **Spasilac** je prastara ideja. **Cocktail** iz sudnice je stara ideja, koja je tu poslužila kao isprika za ponešto ženskog adolescentnog fantaziranja. Unatoč tim negativnostima, Vi kao autorica imate narativne sposobnosti i znate stvoriti atmosferu, pa pokušajte s nečim drugim! (Na kraju, da nitko ne čuje: Rosario je muško, a ne žensko ime!). **Prečica** je dobra ideja, ali obrada joj je loša; prečičom se ne može doseći

dobar stil i obrada, pa stoga savjet: još vježbati! **Vitalna tekućina**: također! **Glad** gladuje za novijim idejama. **Crna magija** nema veze sa SF-om. A **Vrapci** ni sa čim. **Maskenbal** pokazuje da morate naučiti još mnogo toga, posebno pravopis. gramatiku i — na kraju —što je to SF. **Vođa** je satira, zabavna, ali ne toliko da bi zabavila i ostale (tj. one osim Vas) čitatelje SIRIUSA. **Peh** također. **Opet na početku**: ideja prestara, obrada premladalačka. dijalozi i karakterizacija previše loši. **Moj djed robot** je čitao mnogo bolju priču o tome (autor: Asimov). **San letnje noći** sanjaju još samo djeca. **Ispit za novi život** je više nalik na kviz a i na neki recital filozofije. **Savršeno ubistvo** je već izvršeno na sličan način. **Almaak** — gotovo također. **Svemirska dama** ima i u ovoj verziji loš kraj: ne shvaćam zašto bi u humoreski morali svi platiti glavom... **Marka** ima suviše prepričavanja (ideja i način vođenja radnje nisu loši!), stil je previše jednostavan. Sve bi trebalo ispripovijedati kvalitetnije nego što Vi možete... **Moja Maja** je u prerađenoj verziji znatno bolja (uklonjena je besmislica o svjetovima koji su međusobno udaljeni tek dvadesetak kilometara), no uvod je i dalje predug, a i onaj dio (poslije krađe!) koji je kulminacija priče; ta bi dva dijela trebalo skratiti »do daske«. **Izvaci...** bi bili i formalno i sadržajno OK kad prvi »izvadak« ne bi bio duži od ostala dva zajedrio — dakle kad ne bi bio duži od svakoga od njih — što se može postići bez štete po ideju »izvadaka«. **Sol I**: ideja korištena, vic neuspio. **Dan** bez većih grešaka, ali i bez ikakvih vrlina. **Čišćenje**: poznata ideja; **Demonstracija**: ni to. **Dezerter**: tko zna što bi ispalo od te priče da je skratite (i tako joj udahnete dinamičnost) i da joj kraj zaokružite elegantnije jer je ovakav poprilično šupalj). **Putovanje** Vas, kao vježba u pisanju, nije dovelo nikamo (kolaž situacija koje nemaju nikakve međusobne veze, a sve to nespretno kombinirano). **Manijak** ima izvrsnu ideju (i prilično dobru konstrukciju), no treba ga skratiti na početku (dio s robotom pozornikom?) te ispolirati dijaloge koji su najslabiji dio teksta. **Čuvar** bi sve očuvao da mu posljednji dio teksta nije u koliziji s ostalim: ako robot-dadilja nije osjećao tugu za umrlim, odakle onda potreba za izljevom tuge — što ja većina teksta? **Most** Vam je najkvalitetnija priča u toj pošiljci — po svojoj osnovi. No, prvih 9 stranica morate svesti na 2—3, očistiti tekst od bujice stranih riječi, te na kraju izbaciti ono o planetu koji uvijek okreće istu stranu Suncu. Naime, takvi planeti ne mogu zadržati atmosferu dovoljno dugo da bi se u njoj zbilo bilo što važno, a pogotovu život. Uz to: nema toga kamena od kojega bi se mogao načiniti luk kojemu su duljina i visina u omjeru 1:50 i koji se ne bi srušio. Smislite suvislo tehničko objašnjenje! **Blues za nebeskog lutalicu** je iz svoje upotrebljive filozofske osnove i dobre naracije zalutao u totalnu — patetiku. **Rog** nije SF, već zbog svoga

mogućeg podnaslova »patnje pisca SF-a. Jutro je po ideji već na zalasku, iako su dijalekt i način pisanja još u zenitu. **Preostal**i su se odveć razvukli, a po motivima i ideji su (kroz toliko filozofiranje!) doista — dosadni. **Kocka je bačena**; ako već smatrate da postoii izdavačka kuća koja može financirati ljepotice koje će urednicima i recenzentima servirati galone kava i rakija dok ocjenjuju onako lošu priču kakvu spominjete, tada svoj tekst skratite za najmanje 5—8 stranica. **O Sprogu...** se može govoriti samo kao o vrlo labavoj priči, uz to stravično predugoj...

• Jel' za? Taj sam: Vaš **B.J.**